

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Augusztus 1.

31. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A kollegiumi rendszabályok revíziója alkalmából.

I.

Kerek tizenkét esztendeje, hogy az Igazgató-Tanács az erdélyrészi kollegiumok tanügyi és fejelemi rendszabályait az 1883. évi országos középiskolai törvény követelményeihez szabatta, és az egyetemes konvent nyújtotta normál-szabályzat mintájára megállapította. Tizenkét esztendő óta, e szerint, az úgy nevezett, konventi alkotás szerint kormányoztatnak kollegiumaink, és intéztetnek el a bennök fennálló iskolák tanulmányi ügyei; s ha elgondoljuk, hogy 1862-től, mely évben a kollegiumok az akkor hivatalosan közreadott «Rendszabályok, Törvények, és Útmutatások» által modern módon rendezettek, egészen 1884-ig, vagy is, a konventi új alkotásig, állandóan és változatlanul az 1862-ik évi rendezés állott fenn: bizony, legott észrevehetjük, hogy valami rohamos sietséggel, vagy éppen kapkodással senki sem vádolhat bennünket.

Szintúgy vérünkben van a rendszabályoktól, és a statisztikától való idegenkedés. Csaknem úgy állunk e dolgokkal, mint az ausztráliai őslakók az európai kultúra felvételével; szegények, idegenkednek az importált kulturától, mert gyűlölik a jött-ment képviselőit; s lehet, hogy a gyűlöletre okuk van, de azért önmaguk ellen vétének, hogy nem veszik fel az európai kulturát, mert egymásra pusztulnak ki miatta. Mi is a rendszabályozás dolgaiban gyakran összetévesztjük a célt érzelmeinkkel; minket is az idegenkedésnek bizonyos neme nem ritkán tart fogva minden rendszabályozás, és statisztikai számbavétel irányában. S én szívesen elismerem, hogy ennek a magatartásnak szintén lehetnek kimutatható okai, de mi nem tennénk autonomiánk, és szellemi önállóságunk érdekében helyesen, ha a tanulmányi ügyvitel tökéletesítésére folyvást nem töreked-

nénk; ha a magunk, és az államkormány hivatalos közegeinek tapasztalatát, a mint ez rendeletekben és utasításokban kifejezésre jut, fel nem használnók a saját boldogulásunk könnyítésére, s biztosítására. Hisz, mik azok a rendszabályok, ha nem a működés közben kellő önbírálat folytán szerzett tapasztalatokból levont elvi nézetek és követelmények; bizonyos dispoziciók, melyeknél fogva a sokak munkája összhangzóbban, és sikeresebben folyik. A ki nem tapasztal, a tapasztalás szó modern értelmében, a ki önmaga, s társai működése felett bírálatot soha sem gyakorol: az nem érezheti meg, hogy létezhetnek a fennálló munkaszabályoknál tökéletesebbek is; annak nincs, és nem is lehet vágya a rendszabályok tökéletesítéséhez sem.

Hála a gondviselésnek, a mi erdélyrészi kollegiumaink ez idő szerint, egynek a kivételével, kívánják a létező rendszabályok revízióját, és tökéletesítését; egy meg éppen radikális új alkotást követel, nem is a konvent nyújtotta alapon, hanem az 1862. évi kollegiumi statutumok nyomán. Ez a radikális törekvésű kollegium a m. vásárhelyi; kár, hogy a konventi jó alkotást oly erősen bírálja, és hogy saját kívánalmait kimerítő, s elfogadható módon nem formulázza. Az a kivételes egy pedig, mely a célba vett revízió egyik-két évre való elhalasztását ajánlja, a szászvárosi kollegium. Egyébiránt, ez is kijelentette, hogy konkrét tervezet megvitatásában készségesen vesz részt küldöttei által.

A többi öt kollegium egyen-egyen tanulságos észrevételekkel, és megokolt javaslatokkal járultak a revízió munkálatához, melyet, az Igazgató-Tanács megbízásából, a tanügyi előadó most már bevégezett, készítvén konkrét tervezetet a folyó év augusztus 25-ik és következő napjain, Kolozsvártt, gr. Kuun Géza, főgondnok elnökle mellett összehívandó nagy bizottság számára, mely azt tárgyalni, s megállapítani, hivatva lesz.

E munkálat a befolyt észrevételek, vélemények és javaslatok méltatásával, egyfelől az 1893. évi Egyházi Törvények iskola-ügyi rendelkezéseire, másfelől, a változott viszonyok teremtette egyházkerületi, és állami országos rendeletekre való tekintettel készült a mostani «Rendszabályok, Törvények, és Utasítások» tartalma nyomán, mely tartalom, azonban, sok helyt kiegészítve, elejétől végig egy számsorban folyó szakaszokra osztva, az összetartozók egybevonásával, a kifejezésbeli paralellizmusok, és rugalmasságok kiküszöbölésével, teljesen újra szövegeztetett.

Az új alkotásnak punctum salientis az ő Felsége, a király által 1893. évi december hó 29-én jóváhagyott, és megerősített Egyházi Törvények harmadik szakasza, melynél fogva az evangéliom szerint reformált magyarországi keresztyén egyház alsó és felső iskolái, mint a vallás szabad gyakorlatának jogával lényegesen kapcsolatban álló intézmények, az alkotmányos úton létre jött hazai országos törvények, jelesen az 1790/91. XXVI. tc. mint alaptörvény intézkedéseinek épségben tartásával, mindenestől az egyház testéhez tartoznak, s az egyházi hatóságok alatt állanak. Mihez képest, az erdélyrészi ev. ref. kollegiumok fő-, közép-, és elemi iskoláiban is a vagyonnevelést, az oktatás, meg nevelés öszhangzatos fejlődését felügyelik, és irányozzák, magát a közoktatást igazgatják, és vezérlik:

1. az egyetemes konvent;
az egyházkerületi közgyűlés;
3. az egyházkerületi állandó Igazgató-Tanács;
4. a gondnokokból és rendes tanárokból álló előljáróság;
5. a tanári testületek.

A hatóságoknak e sora, s egyenkinti hatáskörük, mely általában véve úgy a vagyoni, mint a szellemi ügyek felügyeletére, s intézésére terjed ki, az új alkotásnak négy részre való felosztását igényelte. Az első részben «Felügyelő és kormányzó hatóságok» címén, mint megannyi fejezetben, az egyetemes konvent, mint közoktatási hatóság, az egyházkerületi közgyűlés, az Igazgató-Tanács, és a kollegiumi előljáróságok jog-, és hatásköre iratik körül. Az egyházkerületi közgyűlésről szóló fejezetbe fölvetetett a tanár-választás szabályzata; az Igazgató-Tanácséba a tanügyi előadónak szóló utasítás; az előljáróságról szóló fejezetbe specialiter a gondnokoknak szóló utasítás, és a munka-megosztás rendjén, a szakelőadóknak és intézőknek, u. m. a gazdasági fel-

ügyelőnek, a gimnáziumi, és az elemi iskolai igazgatóknak szóló utasítások. A második részben «A gimnáziumi igazgatás, rendtartás, és fegyelmezés szabályai» adatnak elő, mindössze hat fejezetben; u. m. az igazgató tanár, az osztály vezető, az egyes tanárok, a tanári szék, tüzetes tanulmányi ügyrend, és a tanulókat illető rendtartás és fegyelem címén. A harmadik részben «A gimnáziumokkal kapcsolatos elemi iskolák igazgatási, rendtartási és fegyelmezési szabályzata» foglaltatik. A negyedik részben átmeneti intézkedés gyanánt «A kollegiumi benlakás szervezésére, s szabályozására vonatkozó utasítás» van. Minthogy a benlakó tanulók átlagos vagyoni viszonyai, a felügyelet érdekében rendelkezésre álló anyagi és nevelési tényezők (érett ifjak léte, vagy hiánya) és a társadalmi viszonyok az egyes kollegiumoknál annyira különbözők, és oly individuális jellegűek, hogy mindannyian egy egyöntetű szabályzat keretébe célirányos fejlődésük kockáztatása nélkül bele nem szoríthatók: azért mód és alkalom adatik mindenik kollegiumnak a disszimilis fejlődésre, az által, hogy az együttlakást, esetleg konviktust, a felügyelet és magántanítás kérdéseit mindenik kollegiumban a hagyományok, és a fennálló gyakorlat szem előtt tartásával, az újabban alakult viszonyok szerint, az illető előljáróság önmaga szabályozza, s a szabályzatot két éven belül az Igazgató-Tanácshoz megerősítésre fölterjeszse; megerősítésig azonban, a jelen állapotot tartsa érvényben. Egyelőre, s elvileg kimondatik a pénzbüntetések eltörlése, s magántanítói rendszer helyett, a felügyelői rendszernek, és kivételesen a korrepetitorságnak a szülők egyenes óhajtására, s az igazgató hozzájárulásával való alkalmazása.

Ez a kerete a nagy bizottság által tárgyalandó tervezetnek. Következzék most már a megokolása.

Parádi Kálmán.

Jelentés.

(Felolvasatott a brassói ev. ref. egyház képviselő-választó általános közgyűlésén, 1895. június 30-án)

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Egy év tűnt el az óta, hogy a mélyen tisztelt Közgyűlés előtt, szerencsés voltam, e helyen, a mult eredményeiről leszámolni. Az óta az idő kereke tovább pergett, és minden nappal gazdagította egyházunk történetkönyvét is.

Újból ajkamra veszem tehát a szót, felsorolom azo-

kat az eredményeket, a melyeket egyszerű, csöndes munkálkodás közben elértünk.

De, mivel sokan vannak ma általában az emberek között, és így köztünk is lehetnek, kik a vallás-erkölcsi érzet hanyatlása ellen panaszkodnak, és így egyházi lét-érdekeinket veszélyeztetve látják, kivált az állam intézkedéseiben, midőn az állami anyakönyvek vezetését, és polgári házasságot behozni akarja: engedjék meg, hogy bevezetésül, futó pillantást vessék a mai helyzetre.

Először is ki kell jelentenem, hogy a vallás-erkölcsi élet hanyatlása, valóban, létező kórjelenség. De, istennek hála, habár annak halvány jelenségei protestáns egyházunkban is mutatkoznak, minden esetre a baj nem nálunk érte el azon fokát, hol a jajveszékélésre, és kétségbeesésre, ok van. Nem, mert kivált református egyházunk, bár nagy szálla sokaknak szemében, de szabad vizsgálódásával, hitbéli és lelkiismereti szabadságával, meg nem kötött intézményeivel, ma is a hivek lelkére befolyást tud gyakorolni. Ezt a befolyást, azonban, a jövőre is meg kell hogy tartsa; mert, például, a kath. közöny egészen más természetű, mint a protestáns lenne; ott nem a hivek zöme a cselekvő egyház, hanem a papok, míg nálunk az egyház a hivek egyéni buzgóságán épült fel, azok cselekvő részvétén kell tehát hogy fenn is álljon, azért, a mi buzgóságunk hanyatlása az egyház halála lenne.

Azonban, ne tévelyegjünk, vallásra mindig szükség lesz. Örök az emberi természet, és így örök a vallásos érzet is.

De, a vallásra is növelni kell az embert, mert ma már pompa, cerimonia, csodák és átok a lelkeket ki nem elégítik, és meg nem félemlítik. Az ember fölvilágosodott, az egyháznak tehát, ha hatni akar, az evangéliomi alapra kell hogy helyezkedjék; igazi hitet, élő reménységet, részvétet és könyörülő szeretetet kell hogy ébresszen a lelkekben, hogy mint a gyümölcs a fán, úgy csüngjön a hívő lélek egyházán.

Protestáns, és főként református egyházunk ez irányban, erejének mértéke szerint, eddig is sokat tett; de, az anyagi erők szűkös volta, a sok zaklatottság az erő kifejtést megnehezítették, sőt akadályozták érvényesülésében, és így, óhajának megfelelő eredményt elérni, nem tudott. A katolikus egyház, megkötve önmagát, a haladó kor szellemével lépést tartani, nem akart, sőt a tudomány és felvilágosodás terjedésének lehetőleg gátot vetett. Így történt az után, a dolog természetéből kiindulól, hogy a kath. egyház hivei között az anyagi áramlat hatalmas hullámokat kezdett fölvetni. És ez oly fokra emelkedett, hogy túlcsapva a korlátokon, befészkelte magát a kunyhókba, palotákba, csöndes műhelyekbe, gyártelepekbe; hangot ad a tudományban, a költészet elfajulásában, a képző és ábrázoló művészetekben, az időtöltések légkörében.

Ez áramlattal szemben a kath. egyház új korlátokat akar emelni. A protestánsizmus, és az állam szabadelvű irányzata arra törekednek, hogy fokozottabb mértékben teljesítsék a tanítók, tanárok, lelkipásztorok iskolában és istenházában a jellem, kedély, és akarat-erő képzését, hogy így leküzdői legyenek ez áramlatnak, mely itt alamizsnát kérve, ott pazar könnyelműséggel játszva; itt kincsein ülve, ott az idegen vagyonhoz nyulva; itt

izzadva, ott henyélve, már ront, tör; fegyvert tart kezében, azt embertársa, vagy önmaga élete ellen irányítja.

E nehéz körülmények között, az állam kezét kíván fogni az egyházzal, a munka egy részét az egyház és lelkészek vállairól levenni óhajtja, hogy annál inkább hivatásuknak élhessenek. Azonban erre a klérus és a konzervatívok egy része feljajdul: vége a hitnek, vége az egyháznak, eljött a vallástalanság és vele az erkölcsatlenség kora.

De, a komolyan gondolkozó ember szavukra csak mosolyogni tud, mert hiszen a vallástalanság, az anarchia és sok egyéb, éppen azért burjánzott fel, mert ők nem használták fel okosan a nekik adott hatalmat és időt. Szomorú igazság ez. Ezért az állam létérdekét felfogva, most már azt kívánja, hogy a pap legyen pap és nem politikus, az egyház pedig uralkodjék a lelkek felett és ne fecsérelje idejét hatalmi érdekek hajhászására.

Mit is akar tehát az állam? Azt akarja, hogy legyen minden ember szabad hitében, lelkiismeretével. Azonban, ezt célozva, az ifjuság lelki nevelését nem hagyja parlagon, gondot kíván fordítani az ifjuság vallás-erkölcsi nevelésére. Vezetni akar maga számára külön anyakönyvet, hogy felekezeti és nemzetiségi visszaélések az állam érdekeit ne kisebbítsék. Meg akarja kötni polgárilag a házasságot, de nem zárja ki, hogy saját felekezetüknél vallásos esküvel meg ne pecsételhessék a házasulandók frigyöket, sőt inkább erre figyelmeztetni kívánja őket. Különben, a hívő lelkeket, bizonynyal, erre nem is kell figyelmeztetni, mert a házasság nem vásár-szerződés, hogy csak bizonyos okmányok beszerzésén alapuljon, hanem szent szövetség. A szülők jövőre sem fogják leányukat eskü pecsétje nélkül oda adni a vőlegénynek, mert egyedül ez az, a mi megnyugtatja lelküket. Igaz, a házasság a földön köttetik, de megáldva az égtől kell hogy legyen.

Ezek után, kérdelem, vajjon az életbe lépő új eljárás megegyezik-e a protestáns szellemmel és ha meg, feltehetünk-e a változó viszonyoktól? Bizonynyal, nem, ha szorgalmasan tovább fejtjük a hitéletet, vallásos szellemenben képezzük az ifjuságot és az alkalmas időt felhasználjuk erkölcsi és anyagi erő gyűjtésére.

És most, bocsánatot kérve a napirenden levő kérdések fölvetéseért, áttérek jelentésem tulajdonképpeni tárgyára.

Mindenek előtt, feltüntetni kívánom a népszámlálási adatokat. Ugyanis, egyházunkban összesen közel három ezer lélek van. A múlt 1894. évben született összesen hetven gyermek, több, mint az előző évben négygyel. Házassági szövetségre lépett harminckét pár, több, mint az előző évben, hattal. Meghalt hetvenhét egyén, kevesebb, mint az előző évben, tizenkettővel. Konfirmált ötvenkét növendék. Egyházunkba áttért kilenc egyén, tőlünk kitért egy tizennyolc éves fiu.

A múlt 1894. évben tartottunk összesen egy közgyűlést, két képviselőti, tizenkét presbiteri gyűlést, és egy nagy értekezletet, egyházi adóügyben.

(Folytatása következik.)

Péchy Árpád,
evang. református pap.

Görgény-Szent-Imre iskolaügye.

(Felolvasott Görgény-Szent-Imrén, a görgényi tanítói körnek az állami elemi iskola felavatása alkalmából tartott gyűlésén.)

(Vége.)

Az állami iskolának, még fel sem volt állítva, már meg volt hatása, a mennyiben a görög katolikusok új iskolaházat építettek; midőn pedig működését megkezdte, a katolikusok láttak hozzá teljes erejükből az új iskola-épület felemeléséhez; s az új iskola a róm. kath. püspök és hívek áldozatkészsége, és Molnár György, akkori egyházigazgató buzgókodása folytán, 1878-ban el is készült, s még ugyan azon év őszén a közhasználatnak át is adatott. Az, hogy a külsőleg csinos iskola-épület nem annyira az iskolaügy iránti buzgóságból, mint inkább féltékenykedésből épült, mit sem változtat a dolgon. A római kath. iskola első okleveles tanítója Ferenci Miklós, a reformátusoké pedig Máthé Kálmán, jelenleg az előbbinél, Sántha István eltávoztán, Hadnagy István, az utóbbinál Benke Mór a tanító.

Az állami iskola szerény, mondhatnám azt is, hogy szegény viszonyok közt kezdte meg működését, de, kitartás, és a nagyfoku lelkesedés az igaz ügyet mégis győzedelemre vezette. A legtöbb baj különösen az első években volt, a míg a félrevezetett nép lassankint kezdte belátni, hogy az állami iskola még sem olyan gonosz valami, mint a hogy nekik kezdetben leírták.

A rokonszenv az iskola iránt kezdett ébredni, s a mily mérvben gyarapodott ez, oly arányban teltek az iskola padjai is. Az állami iskola elleni predikáció vesztett hatásából.

Nagy hátrányára volt az állami iskolának az, hogy még tisztességes bérházzal sem rendelkezett, s hogy hat éven keresztül semmi államsegélyt nem kapott, ugy annyira, hogy ez idő alatt az állami iskola dologi kiadásait az ébredő rokonszenv helyes és körültekintő kihasználása folytán lehetett csak fedezni. Az állami iskola ezen első küzdelmes időszakából elismeréssel kell fölemlítenem László Miklós, gondnoksági elnök nevét, ki az állami iskola tanítóját minden törekvésében támogatta.

Az állami iskolára jobb idők csak akkor következtek, mikor Maros-Tordamegye királyi tanfelügyelőjévé Deák Lajos neveztetett ki. Ő, ugy látszik, hogy elég gyorsan fölismerte a helyzetet arra, hogy megértse, sőt érezze is, hogy a szerep, a mit e község keleti oldalán emelkedő magaslaton épült vár vitt és töltött be a magyar nemzet dicsőségére, századokon keresztül, most már az állam-iskolára szállott, ez kell hogy legyen a jövőben a magyarságnak védvére, a magyar állameszmének és kultúrájának e vidéken gócpontja, világító tornya.

Azon időtől fogva tehát, hogy Maros-Tordamegye tanügyének vezetését Deák Lajos átvette, az állami iskola dolga is könnyebbé vált. A hat év óta elmaradt, s egy év leforgása alatt kiutalt államsegély lehetővé tette, hogy az állam-iskola iránt évről-évre növekvő rokonszenvet az iskola társadalmi téren is értékesítse. Így vált lehetővé az olvasó-egylet, nép-, és ifjúsági könyvtár felállítása. Ugyancsak az államiskola köréből indult ki a mozgalom egy óvoda, esetleg, gyermek-menhely felállítása tárgyában; ez a kísérlet, azonban, bár a politikai

hatóság részéről is kellő támogatásban részesült, bizonyos körök ellentállása következtében, megghiusult.

Nem hiúsult meg, azonban, egy másik, az iskola felépítése tárgyában megindult mozgalom, mely a királyi tanfelügyelő részéről az ügyhez méltó támogatásban részesült. Az eredmény nem is maradt el. Az államiskola új helyisége, a kincstár által adományozott telken, 1892-ben két tanteremmel fölépült, s ugyan azon évben a már szervezett tanítói állás mellé még egy új tanítói állás is szerveztetett, a midőn is az iskola, a még az iskola-építés előtt megkezdett mintára, egészen új berendezést és felszerelést nyert.

Hogy az eleinte hideg, mondhatnám, ellenséges indulattal fogadott állami iskola iránt mily fokozatosan emelkedett a bizalom és rokonszenv, leginkább bizonyítja azon körülmény, hogy működése harmadik évében már annyi növendék jelentkezett, hogy egy jó részét be se lehetett fogadni, s ez így tartott évről-évre, felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül; így történt aztán, hogy az iskolát, tizenhat évi fenállása alatt, összesen 1081 növendék látogatta, kik között 378 román, és 56 német ajku volt.

Az iskola első tanítója Pallós Albert volt, ki tizenöt évi tanítókodása után, 1891. okt. 1-én M.-Vásárhelyre távozott. Helyét Soós László foglalta el, ki mellé 1892-ben Konstantievics Gabriella neveztetett ki rendes tanítónak. 1893-ban Soós László is eltávozott, s helyébe Horváth János neveztetett ki.

Nem volna teljes az állami iskoláról adott leírásom, ha Görgény intelligenciájáról, s első helyen az erdő-kincstár tisztviselőiről is meg nem emlékezném, mint a kik mindig támogatói voltak az állami iskolának, s hiszem, hogy azok ma is.

1894. év folyamán állami kisdudóvó nyílt meg, a mi a mellett, hogy rég óhajtott szükségét pótol, határozottan Görgény iskolaügyének fejlődését jelenti.

Hogy ez a fontos kérdés is oly szerencsés megoldást nyert, szintén Deák Lajos, királyi tanfelügyelő érdeme, ki ezen tettével is a magyar nemzeti kultúrájának kiváló nagy szolgálatot tett, hálára kötelezve minden jó érzésű magyar honpolgárt.

Iskolaügyről lévén szó, meg kell még említenem az 1893. évben megnyílt erdővédi szakiskolát is, mely azon hazafias irányu vezetés mellett, melynek jelenleg örvend, minden esetre, sokban hozzá fog járulni a magyar állameszme, és nemzeti szellem terjesztéséhez, erősítéséhez.

Nem mondhatom, hogy az állami iskola mai állapotában teljesen akció-képes, mivel annak csak úgy, akkor fogom tartani, midőn legalább hat tanteremmel és hat tanteremmel rendelkezik; annyit, azonban, mégis állítanék, hogy most is sokat tehet a magyar nemzeti kultúra, magyar állameszme terjesztése érdekében, ha igyekezni fog, ezen célok előmozdítása körül jó példával járni elől. Ezt pedig tennie kell, mivel az a szerep, a mit a görgényi vár századokon keresztül vitt, védve azt, a mi mindnyájunknak legszentebb, most ez iskolára szállott, azzal a különbséggel, hogy a hatalom és fegyver helyett a béke, szeretet, és tudással kell harcolnia, s pótolni hosszú idők mulasztását.

Az eszköz meg van adva, a támogatás nem hiányzik, a vezérek tapintatától, erős akaratától, és lelkiismeretes buzgalmától függ minden, isten áldása a szent, az igaz ügytől úgy sem marad el soha.

Legyen azért ez iskola az idők végtelenéig az igaz krisztusi vallás, az önzetlen honfui szeretet, és a minden jó, szép, és nemes iránti lelkesedésnek kiapadhatatlan forrása!

Pallós Albert.

Az egyházmegyékből.

A széki egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Keszűben a tanítói állásra háromszori pályázati hirdetés után sem volt folyamodás. Tekintettel ottani paptársamnak három egyházban történő nagy elfoglaltatására, tanítóul ideiglenesen a visai tanító alkalmaztatott, Visában pedig a lelkész vállalta el a tanítást.

V.-Kamaráson a 80 éves lelkész aggkorával járó gyengeségei miatt az ekklezsia ügyei hátramaradást szenvedtek, melyeknek rendbehozatalára Szabó József, keszűi paptársamat kértem fel.

Visában a papnak a szalmás-gabona bért fizető hívek tagadták meg a fizetést. Ezen községben a papi állás a leggyengébb javadalmuak közé tartozik. Ezzel a hívek azonban nem törődnek, lelkészüket és tanítójukat rosszul fizetik, s hogy ma még pap van a községben, csak azon véletlennek köszönhetik, hogy a jelenlegi pap atyja örökébe lépett, mert a pályázati hirdetés alkalmával más folyamodó nem jelentkezett, mert mint exponált községnek, önállóan kellene lennie, de alkalmasint eljön az idő, hogy erőtlensége miatt más egyházközséggel kell társítani. Az egyháztagok a pénzkölcsön kamatait rendetlenül fizetik, ugyanazért utasítottam lelkész aát, hogy a kihelyezett pénzt lassankint vonja be, s helyezze takarékpénztárba.

Ugyancsak ebben a községben két darab szántót vásárolt volt az előljáróság a kántor-tanítói fizetés javadalmául. Az eladók között két kiskoru is volt, de a kik nevében a gyám a szerződést aláírta s a szerződés jóváhagyás végett az illetékes árvaszékhez beadatott, ennek dacára a gyám az egyházat jogtalan használat címén beperelte s a per most van folyamatban.

A devecséri egyházközség évekkal ez előtt 50 frtot adott kölcsön most budapesti lakos, Ferenci Benő vasúti hivatalnoknak, melyet nem fizetvén meg, az egyházmegyei tanács reám bizta az adós beperesítését, minek folytán a fizetési meghagyásnak ügyvéd által lett elküldése után a kölcsönből 20 forintot megfizetett, s a hátralék-összegnek megfizetésére határidőt tűzött ki.

A m. décei egyház egy házastelket kívánván tanítói lakul megvenni, ez ügyben jóváhagyást, valamint az 1200 frt. vételárnak az egyháznak központban kezelt pénzéből leendő kiadását kértem. Mindkét kérés teljesítettvén, az egyház a házasteleknek tulajdonosává lett.

A buzai egyházközségnek az egyházmegyei tanács útján felterjesztett kérésére, templom-javítás céljából, központban kezelt tőkéjéből 300 frt. utaltatott ki az 1900-ik évben történő kötelezettség mellett. Ebben a községben Pataki Dénes aa. választatott pappá, s állomását mult év október 7-én foglalta el.

Pulyoni lelkész, Vályi János aa. Dicső-Szent-Mártonba távozván, helyét ez év febr. 24-én Baló Bálint, detreheimi körlelkész foglalta el. Ebben a községben a templom roskatag, s ha segélyt nem kap, tartani lehet attól, hogy a templom közveszélyes volta miatt, bezáratik. Az a 350 frt. melyet javításokra az Igazg-Tanács adott, alig elég a papi lak renoválására. Iskolája nincs, de a kincstárral kötött szerződés következtében, célba van véve.

Szent-Margitán legrosszabb a helyzet. Itt a pap megőrült, s jelenleg a nagy-szebeni tébolydában van, gyógykezelés végett. A nyugalmaztatás nehézségekbe ütközik azért, mert ezen szerencsétlen paptársam maga is fél-fizetéssel volt alkalmazva. A papi javadalom felét a nyugalmazott lelkész élvezi. Ez ideig lelkész-társaimat isten-tisztelet tartására kértem fel a nagy családdal bíró boldogtalan paptársam érdekében.

Árpástói egyházközségünk, Cserényi Dániel végrendelkezése folytán, a templom fentartására 800 forint készpénzt, és a felállítandó állami iskola javára harminc hold belső, és külső birtokot nyert.

Nagy-Sármáson addig is, míg a telepítés bevégeződnek, az isten-tiszteletek tartásáról ideiglenesen gondoskodva volt, ma már állami tanító van, ki az urasági épületben teljesíti a tanítást, a kántori teendőket, a növendékek vallásos oktatását, végzi mind ezt 100 forintért.

Felekezeti iskola-ügyünk, általában, nem felel meg a törvény kívánalmainak. Az épületek sok helyen háznak sem nevezhető nyomoruságos viskók. Ezek helyre állítására, illetőleg, újak építésére hiányzik az anyagi erő. Rossz iskolaházak vannak: Visa, V.-Kamarás, Pulyon, Feketelak, Földvár, Katona, Sz.-Sombor, Veres-Egyháza, Borzás, Vice, Sz.-Margita, Árpástó, Szent-Márton, Devecser, és Szent-Egyeden. Maga a szellem, mely az épületekben lakik, hasonló a külsőhöz. A tanításban kevés buzgóság, kevés ügyszeretet. Az iskolaköteleseknek több helyen alig fele szorítható be az iskolába. A mulasztók kényszerítésében a községi előljárók is lanyhán járnak el. Ily körülmények között, az iskolák államosítása nagy előnynek mondható. Állami iskola felállítása van tervben Alsó Ilosván, Boncidán, Kályánban, Pulyon, Szentegyed, Buza, Baca, Szász-Zsombor, Borzás, Árpástó, Szent-Margita, Sz.-Nyíres, Devecser, Füzes, és Kis-Iklódon, tehát tizenöt helyen. Ezek közül a szerződést, iskolájuknak átadását iránt, az állammal már megkötötték: Alsó-Ilosva, Pulyon, Borzás, és Kis-Iklód.

Nem mellőzhetem azon panaszom fölemlítését; hogy egyházközségeink előljáróságai közül tizenötön az egyházmegyei és központi rendszeres fizetendőket rendetlenül szolgáltatják be. Vannak községek, melyek 2—3 évről is hátralékban vannak. A számadások beküldésében is ez a pontatlanság konstatalható. Az egyházmegyei tanácsnak ülésében elkészett számadásokat kell revideálni, s ma is van olyan, melynek két év óta a kiadása a megintés dacára sincs beküldve.

Az esperesi vizsgálati kérdő pontokra adandó feleletekre nézve felkértem volt lelkésztársaimat, hogy minden ápril havában küldjék be hozzám, hogy én azokat a vizsgálati körutru indulás előtt átnézhessem, s azon nehézségeket, melyeket az Ig.-Tanács revízió alkalmával minden évben fel szokott tüntetni, elenyésztsem. Ezen fölkerésem is azonban egy párnál siket fülekre talált.

(Vége következik.)

Nemes Ferenc,
evang. református lelkész.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Adatok a kolozsvári evang. ref. egyházközség történetéhez.

(Tizennyolcadik közlemény.)

Erre végeztetett, hogy mlgs. br. Bánffy Farkas ur ő exellenciája kegyes ajánlását megköszönvén, kéretessék a mlgos főconsistorium arra, hogy mivel mostan az ecclesiának igen nevezetes és költséges más egyéb szükségei lévén, a melyeknek kipótlása haladékat nem szenvedhet, fundusai épen nincsenek mostan olyan állapotban, hogy azokból a fennforgó célra csak valami keveset is fordithasson; oly reménységgel vagyon mindazonáltal a domest. consistorium, hogy az ecclesia jövedelmeit jó karban vévén és a költségeket is csak a szükséghez képest mérsékelvén, míg ezentul a megirt káplán tartására is fundust szerezhet, méltóztassék a mlgs. főconsistorium addig az ideig a maga dispositioja alatt lévő fundusból annyit rendelni, a mennyi annak fizetésére elégséges lészen.

1794. márc 7. Plenum consistorium gyűlése tartatván Mlgos fő insp. curator, br. Kemény Sámuel, és gr. Teleki Domokos urak, a ven. clerus, a domest. curatorok, és más consistorialis személyek jelenlétében.

Felolvastatott a mlgs. főconsistorium levele, de dato 23. febr. 1794. a melyben a domest. consistoriumnak e folyó hónapnak 23-ik napján a tek. Verestói György uram mellé felveendő káplán tartására megkivántató fizetés dolgában beadott instantiájára válaszul adattatik, hogy a mlgos főconsistorium a maga dispositioja alatt lévő fundus jövedelméből két esztendő alatt száz-száz forintot határozott a megirt végre. Ennek felette egyszersmind az is jelentetik, hogy a domest. consistoriumnak a pap választásához való jussát megszorítani éppen nem kívánván a méltos főconsistorium, a megirt célra felvétethetők között, valamint tudományára, ugy egyéb tekintetekre nézve is, t. Szilágyi Ferenc uramnál érdemesebbet nem ismervén, ő kglmét olyannak itéli, a kiben a domest. consistorium maga megnyugvását feltalálhatná.

A melyre ez a végzés lett, hogy a mlgs. főconsistorium ajánlását méltó tekintetben vévén a domest. consistorium, maga szabad tetszéséből is unanimi voto választotta T. Szilágyi Ferenc uramat káplánnak és elvégezte, hogy ő kglmének levél által hivatal adattassék, a melynek megadása bizattatott Gyulai Ferenc és Mátyás Sámuel atyánkfiaira ő kglmekre.

A mi pedig fizetését illeti, meghatározatott, hogy készpénz fizetése légyen 300 m. frt., a melyből 100 m. frt a mlgs. főconsistorium fundusából 20 m. frt. T. Verestói György, uramtól, a kinek számára mlgs. br. Bánffy Farkas ur ő exellenciája esztendőnként ennyit conferálni méltóztatott, ismét 120 m. frt. bizonyos jóltevőknek azon végre elszánt magok ajánlásokból fog adattatni, a mely utolsó 120 m. frtnak maga rendes idejében csalhatatlannul leendő lefizetése iránt mlgs. főinsp. curator br. Kemény Sámuel és gr. Teleki Domokos urak, hogy jót állanak, magokra méltóztatták vállalni. Hatvan m. frt. pedig az ecclesia hid-utca szegletén lévő fogadójának taxájából rendeltetett, ugmint a melynek jóval nagyobbra lehető emeltetése iránt bizonyos reménység lehet, hogy ha az licitációra bocsáttatik, az honnan is concludátott, hogy azon fogadónak

ugyanazon a funduson levő több házakkal együtt arendában való kiadása licitáltassék és a többet ígérőnek adattassék ki.

Ennekfelette bizonyos jó szívű tagjai consistoriumunknak ecclesiánkhoz való buzgóságokból önként ígervén magukat arra, hogy a fő és vice quártási hivatalokat, a közelebb jövő esztendőben, minden jutalom és fizetés nélkül fogják elviselni, tehát mostan közönséges megegyezésből állittatott, hogy az említett quártási hivatalokat a közelebb jövő esztendőben Szacsvai Sándor és Darkó Dániel atyánkfiai ő kgyelmek viseljék, a kik azt a megirt conditio szerint önként magokra is vállalták, mely szerint meghatározatott, hogy ő kglmek a közelebb jövő junius hónapnak végével a mostan fungens quártások helyekben succedáljanak, a kiknek noha ugyanakkor csak egy esztendeje fog eltelni, mindazáltal meggondolván sok rendbeli szükségeit szegény ecclesiánknek, nem lehet jó neven nem fogadni nemes indulatu maguk ajánlásokat feljebb megirt atyánkfiainak. Melyhez képest immár azon 60 véka buza és 60 veder bor, mely eddig a fő quártásnak szokott volt járni, ezen kápláni fizetésnek pótlásául adattathatik, a többi része pedig mind a fő, mind a vice quártási eddig szokásban való fizetéseknek a Fungens T. papok restantiaiknak defalcatiojukra fordittathatik.

Továbbá, a fenn megnevezett T. káplánnak ő kegyelmének megkivántató szállás iránt ily rendelés tétellett, hogy mivel az ecclesiánk épen nincsen erre a végre forditható háza, kerestessék meg T. Verestói György uram két becsületos consistorialis személyek által, a kik a consistorium nevében szóval proponálják, hogy az ő kglme káplánjának fizetése ugyan immár egészen ki vagyon csinálva, a nélkül, hogy ő kglme a magáéból csak legkissebbet is adjon beléje, hanem a szállása dolga egyébként el nem igazittathatik, hanem ha ő kglme a maga tulajdon házát által adja lakószállásul a maga káplánjának.

1794. ápril 21. Plenum consistorium gyűlése tartatván mlgos kr. Kemény Sámuel és gr. Teleki Domokos főinsp. curator urak, a ven. clerus, a domest. curatorok és más consistorialis személyeknek jelenlétében

Elsőben is ezen folyó esztendőnek február 1-ső 8-dik és 22-dik, nem különben márc. 7-dik napján tartott consistorialis gyűlésekben tett végzésekről felvegyzett protocolatiók felolvastattak és helybenhagyattattak, hanem a febr. 1-ső napján tett végzések között a 4-dik punctum alatt a mi vagyon, arra mostan ezen bővebb meghatározás tétellett, hogy ezentul a deákok magok ne álljanak a templomok ajtaikban, hanem mindegyik ajtóban az ő számokra egy különös záros persely készittessék és mlgs. br. Kemény Sámuel és gr. Teleki Domokos urak, ugszintén Ujvári István, Ferenci Mózes és Szacsvai Sándor atyánkfiai ő kglmek önként ígérték, hogy a magok költségeken egyet-egyet felállittatnak. Továbbá a febr. 8-dik napján feljegyzett protocolumnak ezen szavai iránt: hogy a plenum consistorium tagjai legyenek a curatorokon, papokon és professorokon kívül a város előkelőbb civisek és azok között a centumpáterek, a kik arra érdemesek; némi nemű nehézségek lévén a centumpater nevet viselő consistorialis személyeknek, ezek azt kivánták, hogy az említett prosocolatióból töröltessék ki ezen clausula, a kik arra érdemesek. Az honnan

is ezen nehézségnek oly móddal való elhárítására, hogy egyszersmind a jó rend és ezen ecclesiában eleitől fogva szokásban volt praxis is fenntartassék, meghatározottat, hogy a mely centumpaterek még eddig a consistoralis gyűlésben nem hivattattanak és a kiknek nevök a protocolumban be nem irattattott, azok is a consistorium megegyezéséből választatván és neveztetvén ki consistoralis személyeknek, hivattassanak el és nevek irattassék bé a protocolumban és ezentul is a midőn a mostani centumpaterek közül decedálván, másoknak kell helyekben substitáltatni, a régi usus observáltassék és azoknak is a consistorium megegyezéséből legyen a consistorium tagjai közzé való bevettetések. Melyhez képest készítettett és ide feljegyeztetett, az itten következő consistoralis személyek listája.

A mlgs. fő insp. curator urak, a kolozsvári reform. clerus közönségesen, a domest. curatorok, sen. Deáki Sámuel, Hadady Zsigmond, notarius Losoncy Sámuel, dr. Szöts András, dr. Ince Mihály, preceptor Pataki Mihály, Gyulai Ferenc, szolgabíró Szathmári János, szolgabíró Deáki János, id. Kolosvári Sámuel, divisor, procurator Ujvári István, ifj. Kolozsvári Sámuel, Mátyás Sámuel, Ferenci Mózes, Szacsvai Sándor, Darkó Dániel, Ujhelyi Gábor, Borbély Nagy Péter, Borbély Benkő József, Ujhelyi Eániel, Debreczeni Kovács Sámuel, Szabó György, Spitz Brassai József, Losonci András, Jó György, Matolcsi Mihály, Diószegi Ferenc, Szatmári Sándor, Szoboszlai János, Szentgyörgyi Mihály, Polgári István, Jónás György, Varga István, Bélteki Zsigmond, Sipos Sámuel, Tordai György, Bányai Sámuel, Kollát István, timár Szatmári János, lakatos Szatmári János, Veres József, Szentkirályi Péter, Ecsedi Sámuel, Kercsedí Dániel, Onadi Pál, Nánási Péter, Lányi István, Gyepesi Sámuel, id. Gombos János, Kecskeméti József, Pílbák József, Harmati István.

Ugyanezen alkalmatossággal az is elvégeztetett, hogy a míg a curatorokon és a cleruson kívül negyven számmra alá nem fog szállani az itten feljegyzett consistoralis személyek számok per decessum, addig ne suppléáltassanak a leendő üres helyek és azontul az említett szám állandóul tartassék meg. A midőn pedig ennyinél kevesebben lesznek a consistoralisok, azontul minden új esztendő első vasárnapján tartandó consistoralis gyűlésben neveztesse ki a beállítandók az elsőbb rendű consistoralis személyek ajánlása szerint.

(Folytatása következik.)

Török István.

Különfélék.

— A mint a lapokból olvassuk, aug. 6-án a protestáns püspökök Miskolcon konferenciát fognak tartani. A kálvinista, lutheránus és unitárius püspökök. Igen helyesen cselekszik. Ám, nem abból a szempontból, a melyre a konkoly-hintók számítanak, hogy netalán az egyházpolitikai törvények végrehajtása tekintetében nehézségeket gördítsenek, a miről szó sem lehet, hanem helyes és szükséges azért az egyértelműségért, melyet mindannyiunknak követni kell, hogy megóvassanak erkölcsi és vallásos érdekeink. Meg aztán, vajjon, nem volna-e jó, valamelyes megállapodásra jutni az 1848-iki illető törvény megvalósítása tekintetében is? A harc folyamában hiven kitartottunk, a diadalom után, itt az ideje, hogy a győzedelmes állam azokra is gondoljon, kik leg-hűségesebb barátai voltak, és lesznek. Igen örvendénknk, ha e jóakaratu konferencia e sokáig már úgy sem elodázható dologra is komoly figyelmet fordítana. A konferencia elnöke fötiszt Kun Bertalan, tiszáninnyi ev. ref. püspök lesz.

— Nem új dolog, de követésre méltó volt, és helyes. Az Igazgató Tanács a «Szeretetház» érdekében, és javára apró bárca-könyveket készítettet; mindenik könyvecskében van száz szelvény 10 kros. 5 kros. és 2 kros. értékben, és azokat szétküldözte a széirózsa minden irányában. Milyen egyszerű dolog. Minden pap, minden gondnok, tanár, sőt minden kegyes, és keresztyén ember magánál tart egy-egy ilyen könyvecskét, és előforduló alkalmakkor barátait,

jó embereit megadóztatja egy pár krajcárig, melyet nyugtáz egy, vagy több szelvényvel, melyeknek arányában elszámol egy oly felséges cél érdekében, mely első, és ez idő szerint még egyetlen a magyar imperiumban. Az angol penny rendszer megvalósítása: porszemekből konstruálni egy világot; egyáltalában, meg nem érezhető, áldozatnak nem is nevezhető filléres adományocskákból felépíteni a könyörületnek, a szeretetnek szentegyházát. Meg vagyunk győződve, hogy mindenki a legnagyobb örömmel fogadta, és a legnagyobb buzgósággal fogja értékesíteni könyvecskéjét, mert ennek jutalmául neve felirattatik az örökélet könyvébe.

— **Kenyérmorzsa.** Szabolcska Mihály, költő-pártársunk szeretett házána a «Szeretetház» javára, egy kis felhivatalos összejevetelen begyűlt 2 forint. Küldöm. Isten fizesse meg. Csek me Ferenc. geryeszegi pap.

— **Halálozás.** Csiki György, ördögös-füzesi ev. ref. lelkész, életének 50-ik, papi hivataloskodásának 20 ik évében junius 22 én, hosszas szenvedés után meghalt. Míg élt, igaz és hiv sáfár vala. Mint Ézékiel az Izrael mezején szétszort csontokba, akkint lehelt új életet az oláhság közé ékelt egyházába. A diszes papi lak, a még diszesebb iskola-épület s egyházának különböző részben általa teremtett s megnövesztett alapjai bizonyítják, hogy míg élt, nem nézte egybetett kezekkel az eget.

Nyílt, igaz és őszinte ember vala. Első neje elhalt, a második most özvegyen maradt. Földi javakban nem bővölködött, nem is hagyott özvegyének semmit. Csak nyolc neveletlen gyermeket, négy fiut s ugyanannyi leányt.

Mi lesz már most övéivel? A nemzetnek, hazának, anyaszentegyháznak számottevő tagjai-e, avagy, ha életüknek gyenge virága a sanyaruságok terhe alatt korán el nem hervad, elzüllenek-e? Ki tudná megmondani!

Egyetemes özvegy-árvai gyámintézet, Szeretetház, jöjjön el a ti országotok; akkor talán a főnnebbi kérdésekre is megfellelhetnének, de addig az isten tudja, mi lesz az ily szerencsétlenekkel.

A kiszenvedettben egyháza igaz papját, a széki egyházmegye lelkészi kara még sokáig emlékezetben levő, teledhetlen szolgatársát, édes övéi pedig mindenüket vesztették.

Az isten nyugtassa meg; s életében lelkének oly sok aggodalmat szerzett nagy családjára, a könyörületes emberi szívek által, viseljen gondot. 1895. junius 26 Nemes Ferenc, alsó-ilosvai ev. ref. pap.

— **Ujabb adakozás** a csikfalvi tűzvész által károsult egyház számára: Főtisztelendő püspök, Szász Domokos ur 10 frt. Kövér András, esperes 2 frt. Nagy József, esperes 1 frt. Bartalus János, esperes 1 frt. Zágonyi Pál, esperes 1 frt. Menyhárt András, esperes 1 frt. Tavasz József, jegyző 1 frt. Csósz János, tanár 1 frt. Bedő Ferenc, pap 1 frt. Sándor József, Emke titkár 1 frt. Mlgs. Ugron Zoltán 1 frt. Jancsó, pap 50 kr. Báró Bánffy Jenő 2 frt. Báró Kemény Endre 1 frt. Mlgs. Pogány Károly 1 frt. Egy protestáns 2 frt. Kis Lajos, 50 kr. Gróf Bethlen Bálint 1 frt. Gróf Kuun Géza, 1 frt. Mlgs. id. Zeyk József, 1 frt. Bartha 30 kr. Félegyházi, tanár 50 kr. Lénárt József, esperes 2 frt. Biró András, pap 50 kr. Nemes Árpád, pap 50 kr. Bartha Lajos, generális direktor. 1 frt. Kolozsvári Antal, pap 50 kr. Deézi Gyula, esperes 50 kr. Vásárhelyi Boldizsár, pap 50 kr. Váro Ferenc, tanár 40 kr. Hindy Árpád, szerkesztő 50 kr. Csikfalvi unitárius atyafiak 1 frt 20 kr. Muzsnai Pál, jegyző 2 frt. Molnár Albert, pap és tanár 2 frt. Csontos Olivér, ügyvéd 3 frt. Vass Tamás, jegyző 5 frt. Péterfi Dénes táblabíró 1 frt. Deák Lajos, tanfelügyelő 1 frt. Molnár József, 50 kr. Rákosi György, pap 1 frt. Gönci János, pap 50 kr. Tóth László pap 50 kr. Ravasz János pap 1 frt. Én adtam 10 kr. Bitay Mihály, pap 50 kr. Dosa Elek, főgondnok 50 kr. Ngs Konk 50 kr. Egerházi Lajos, papjelölt 60 kr. Kabori János, 50 kr. Kiss Ferenc, pap 50 kr. Fábrián Miklós, pap 50 kr. Simon Imre, pap 50 kr. Lakatos Sámuel, tanár 50 kr. Nagy József, pap 20 kr. B. S. 20 kr. V. K. 20 kr. Erősdí, főispáni titkár, 1 frt. Rozsnyai István, fűszögabió 1 frt. Teleki József, pap 20 kr. Egri Domokos, 50 kr. Gábos pap 20 kr. Muzsnai József, pap 20 kr. Szövérdi egyház 1 frt 20 kr. Madaras János, pap 80 kr. Kovács Károly, jeddi, 10 kr. Kraul Gyula, 20 kr. Szent-Benedeki egyházból gyűjtés 2 frt 80 kr. Ákosfalváról gyűjtés 2 frt. 78 kr. Makkfalvi egyházból felerészben az egyház és felerészben a pap javára 10 frt. Székesi paptól a pap javára 2 frt 10 kr. Összesen 84 frt. 10 kr.; ehhez adva az előbb közölt 23 frt 80 kr. összesen 107 frt 98 kr.; ebből 7 frt 10 kr. a pap javára 100 frt. 80 kr. az egyház javára. Fogadják a némes adakozók a magam és egyháзам hálas köszönetét. Csikfalva, 1895. július 13-án. Lőrinci Lajos, s. k. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

2607—1895.

KÖRRENDELET,

valamennyi egyházmegyei és püspöki vizsgálat alatt álló egyházak tanácsainak és a hitfelekezetünkhöz tartozó iskoláink tanítóinak.

Mint hogy több vármegye tekintetes közigazgatási bizottsága az állami anyakönyvek vezetésére több protestáns hitfelekezetű néptanítót hozott javaslatba, részint anyakönyvvezetőnek, részint helyettes anyakönyvvezetőnek: ennél fogva a hitfelekezetünkhöz tartozó összes iskolák tanítói értesítettnek, miszerint a magyar királyi belügyminiszter ur idei 57,381. szám alatt kelt leirata értelmében, s különös tekintettel az 1868. évi XXXVIII. tc. 141. §-ának második bekezdésére, főhatóságunk részéről ezennel engedély adatik arra, hogy hitfelekezetünkbeli néptanítók az anyakönyvvezetői, vagy helyettes anyakönyvvezetői tisztet elvállalhassák, és az azzal járó teendőket teljesíthessék.

Kolozsvárt, 1895. július 25-én

Márkus Fános,
titkár.Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

2570—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi egyházmegyei nt. Esperes, egyházközségi tiszt. Lelkész, és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeink t. kebli Tanácsának.

A magyar királyi honvédelmi miniszter ur folyó évi június 1-én, 30,891. szám alatt kelt átirata folytán, a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ónagyméltósága arról értesíti hatóságunkat, hogy a múlt évben megejtett népfölkelési időszak jelentkezés alkalmával tapasztaltatott, hogy a népfölkelés nyilvántartásában igen sok elhalt népfölkelésre kötelezett vezetettik.

A községi előjárók őszhangzó bemondása szerint, ezen szabálytalanság kiváltképpen az anyakönyvvezetők azon mulasztásából ered, hogy a községi előjárók hivatalos megkeresésének és számtalan szorgalmazásnak dacára, az anyakönyvvezetők vonakodnak az elhalt népfölkelésre kötelezettokról díjmentes halotti bizonyítványokat kiszolgáltatni.

Fölvívjuk, s illetve, utasítjuk t. címet, úgy is, mint anyakönyvvezetőt, arra, hogy az 1886. évi XX. tc. 10. §-sa folytán egy a kérdéses halotti bizonyítványokat, mint egyéb segéd-okmányokat díjmentesen hivatalból, népfölkelési ügyekben is éppen úgy kiszolgáltassák, mint egyéb katonai ügyekre nézve az 1889. évi VI. tc. 36. §-ában elrendelve van.

Kolozsvárt, 1895. júl. 22.

Márkus Fános,
titkár.Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

932—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztetett kakashdi egyházközség énekvezértanítói állomására, ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, gazdasági épületeken, gyümölcsös és veteményes kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 200 forint.

A 300 forintra lendő kiegészítés államsegélyből, kiállításba van helyezve.

Pályázati határnap: folyó év auguszt. 20. Folyamodások aug. 2-ig Szovátára (M. Tordamegye), az után Lukafalvára (u. p. N.-Teremi), nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők.

Kolozsvárt, 1895. július 16.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

932—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztetett atosfalvi egyházközség lévitatanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, gazdasági épületeken, gyümölcsös és veteményes kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 165 forint, 85 kr. továbbá, 156 forint államsegély, a 300 forintra történt kiegészítés céljából.

Pályázati határnap: folyó év aug. 20. Csak okleveles egyének pályázhatnak, kik folyamodásaikat nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldjék be. aug. 2-ig Szovátára (fürdő, M. Tordamegye), azon túl Lukafalvára (u. p. N.-Teremi).

Kolozsvárt, 1895. július 16.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

934—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztetett hagymásbodoni egyházközség énekvezértanítói állomása ezennel köröztetik.

Javadalom: tisztességes lakáson, gazdasági épületeken, gyümölcsös és veteményes kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, évi 137 forint, 82 kr. mely összeg a növekedő községi iskolai alapból 50 forinttal gyarapittatik.

A 300 forintig terjedő állami pótlék kiutalása is kiállításba van helyezve.

Pályázati határnap: folyó év aug. 20. Folyamodások nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. N.-Teremi.

Kolozsvárt, 1895. július 23.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

906—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a fogarasi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség kántor-organistatanítói állomása köröztetik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel, szükséges melléképületekkel, 250 forint készpénz, havi előleges részletekben. Ez összegből 80 forint kántori javadalom, mely a törzsfizetésűl el nem választható, s így a megválasztandó tanító a kántori teendők végzésére köteleztetik. Huszonnégy köbméter fa, kilencvenkilenc négyszögöl kanonika, általa beszedendő évi tandíj, és stóla.

Pályázati határidő: folyó év aug. 20. A kellőleg felszerelt folyamodványok, a kitűzött határidőre, hozzám küldendők be, hogy az illető egyházközséggel a jelölés, próbaéneklés, és orgonázás végett, idejekorán intézkedhessem.

A megválasztandó aña. állomását folyó év okt. 1-én köteles elfoglalni.

Kolozsvárt, 1895. július 20.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

976—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kézdi egyházmegyébe kebeleztetett alsó-csernátonegyházközség énekvezéri állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: lakás gazdasági épületekkel és kerttel. Kepe terményekben, melyek összes pénzértéke 356 frt. Stola, temetésért 50 kr.

Kötelességei: az énekvezéri teendők mellett, a községi iskolában ének és az alsóbb osztályokban valláserkölcsi oktatás, hetenkint 6—10 órán.

Megjegyeztetik, hogy az egyházközség jogot ad a megválasztandó énekvezérnek a községi iskolánál tanítói állás foglalására azon kikötéssel, hogy megválasztatása esetén, mint rendes tanító 100, segédtanító 50 frtot, az egyházközség pénztárába évenként köteles kepezés előtt befizetni.

Pályázati határidő aug. 20. Folyamodványok nt. Zoltáni Elek, esperes aához küldendők, Lécfalvára, u. p. Maksa. Kolozsvárt, 1895. július 23.

Kolozsvárt, 1895. július 23.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Augusztus 8.

32. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A kollegiumi rendszabályok revíziója alkalmából.

II.

Mindenek előtt, észre kell vennünk, hogy a napirenden levő revízió dolgában az 1862-iki alapra, mint ezt a m.-vásárhelyiek óhajtanák, vissza nem térhetünk. Arra az alapra nem csak azért nem térhetünk vissza, mivel kollegiumainkat a visszahanyatló átalakulás veszélyének ki nem tehetjük, hanem, s főleg azért sem, mivel az 1884. évi, u. n. konventi szervezet magában foglalja mindazokat a különlegességeket, melyek az 1862-iki szervezetből átvehetők, s a továbbfejlésre alkalmasok voltak. És ezek mellett, több oly elvi jelentőségű rendelkezéssel gazdagabb ez a szervezet az 1862-iki-nél, a melyek a közelebb lefolyt tizenkét év alatt, legjobb tudomásunk szerint, életrevalóknak, a kollegiumok vagyoni és szellemi állapotainak emelkedésére jó hatásuaknak bizonyultak. Ilyen a többi között a közvetlen adminisztrációnak három egyén közt való megosztása, még pedig szak szerint úgy, hogy egyik a gimnáziumi, a másik az elemi iskolai, a harmadik a gazdasági ügyek intézője, s igazgatója, kik speciális munkakörükben önállóan, közös ügyekben pedig egyetértve, s együtt intézkednek a rendszabályok értelmében, és az előljárási megbízásai és határozásai szerint. Ez kétségtelen haladás volt az addigi ügyvezetéshez képest, mert a mellett, hogy több szem többet lát, s többek uralma inkább kielégitheti a köz igényeket: behatóbb és szakszerűbb eljárást lehet várni, s követelni mindegyiktől, a mennyiben lehetetlenség egyiktől sem kivántatik.

Egy másik előnye az 1884. évi szervezetnek az 1862-ikivel szemben az, hogy benne az osztályvezetői intézmény, a tanári szék-, s e mellett az osztály-tanácskozmány, a szakértekezletek, az ellenőrző tanácskozás, s általában a tanmódszer tökéletesítése érdekében követendő eljárás sza-

bályai oly terjedelemben adatnak elő, hogy a mostani revízió alkalmával a nevezett intézmények egyike-másika legfőlebb szabatosabban meghatározandó, s itt-ott némileg kiegészítendő.

Dicséretére válik a konventi rendtartás alkotóinak, hogy oly vizsgálati rendszert állapítottak meg, melyet az államkormány intéző férfiai jónak láttak követni, s e végre átvették az 1890. évi középiskolai rendtartásukba. Ugyanis, köztudomásu dolog, hogy az állami intézetekben 1890 előtt az évváró vizsgálatok minden jelentőség nélküli, haszontalan járulékaik voltak a bevégzett iskolai évnél. Inkább csak az iskola iránt érdeklődő szülők, és közönség szempontjából bírtak némi értékkel. A tanulók évi osztályzata már e vizsgálatok előtt megállapítva, és bizonyítványuk kiállítva volt. És mégis, a mely tanuló a vizsgálatról elmaradt, osztályzatlanok tekintetett. A konventi rendtartás szerint, az évváró vizsgálat előtt az osztály-tanácskozmány ideiglenesen megállapítja a növendékek osztályzatait, de nem zárja le, s a vizsgálaton, mely több tárgyból alkotott csoportok szerint történik, minden elégtelen jegyü, vagy kétes előmenetelü növendéknek, t. i. a kinek érdemjegye a jeles és jó, a jó és elégséges, az elégséges és elégtelen osztályzatok között ingadozik, felelnie kell; végül, az összes vizsgálatok után tartandó záró-ünnepélyen, a jutalom- és szorgalom-díjakkal együtt osztatnak ki az Értesítőket. Ezt az eljárást jövőre is fenn kell tartanunk, s a mennyiben az 1884. évi rendszabályainkban, nem tudni mi okból, hiányosan van meg, e hiányt a revízió alkalmával, megfelelő formában, pótolnunk kell. Jól tudom én azt, hogy az évváró vizsgálatokra nézve a felfogás Európa államainál nagyon különbözők, s hogy e miatt az évváró vizsgálatok hitele meg-ingott. De, van egy szempont, a melyből tekintve, az évváró vizsgálat igen figyelemre méltó momentumot képez. Ez az az alkalmas időpont, a midőn a tanuló az iskolai év összes anyagán végig te-

kintve, elméjében az egészet összefoglalva, egész évi tanulmányával beszámolni tartozik. A mit így, s ekkor tud, az minden esetre értékesebb az évközi részletekből tanusított tudásánál, s éppen ebben találja igazolását a vizsgálati feleleteknek az évi osztályozásra való befolyása is. Ha, azonban, az évváró vizsgálatot e szempontból ki akarjuk használni, akkor azt okvetlenül az iskolai év végpontjául kell tekintenünk, s a tanulók évi osztályzatát is csak ez után, és ennek figyelembe vételével kell véglegesen megállapítanunk.

Van még annak a konventi rendtartásnak, melynek alapján az 1884. évi rendszabályunk készült, egy igen előnyös és előkelő vonása, mely szintugy minden izülekéről a kollegiális, jobban mondva, a liberális szellemet tükrözteti vissza. Rendelkezései finomságával, a testületbe, és az egyénekbe helyezett bizalmával túlhaladja ez úgy a régi, 1862. évi pátriárkális rendtartásunkat, mint az autokratikus állami rendtartást; a mennyire abban, mint tudjuk, a rendes tanár feltétlenül magára hagyatott, s az igazgató csak az ifjúságnak rendőre volt; ebben pedig a tanár-egyen semmi, az igazgató minden; holott a konventi rendtartás középütt áll szellemére nézve a kettő között, az ő igazgatója primus inter pares, kinek az iskola vezetése és szellemi irányítása körül önmagának több joga nincsen, mint az egész tanári testületnek. S én azt hiszem, hogy ezt a liberális szellemet, némi megszorítással, a fentebb jelzett szélsőségek ellenében, továbbra is fenn akarjuk tartani. Mert, mi tőrés-tagadás, az oktatás művészet, és a tanár nem egyszerű hivatalnok. A tanár, Greguss Gyulával szólva, mint én állítom magam elé, közép helyet foglal a tudós, meg a művész között, inkább még a tudóságából engedek valamit, csak a művészi elem ne hiányozzék. Nem csupán a növeléshez kell ez, hanem a szorosán vett oktatáshoz is. Folytonos ihletre van szüksége, különben erőt vesz rajta a pedánság, a gépiesség. Neki, mint egy zenésznek, bizonyos hangulatot kell gerjesztenie, mely alkalmassá tegye a fiatal lelkeket annak befogadására, a mit beléjük oltani akar. Neki a képzőművész forma-érzékével kell birnia, mert csak így fog a holt anyagba éltető szellemet lehelni, csak így fogja tantárgya részleteit öszhangzatosan egybe fűzni, és tetszetős egészszé alakítani. Értenie kell ahhoz a perspektívához és világításhoz, mely az egyik tárgyat előtérbe állítja, a másikat háttérbe szorítja, emezt élénk világításba helyezi, amazt

sejtelmes félhomályban hagyja. Nem elég, hogy az igazság hirdetője legyen, arra is kell iparkodnia, hogy azt szép alakban érzéktse meg, nem csak az értelemhez szól, hanem a képzelemnek is táplálékot nyújt, a kedélyt is fölmelegíti.

Minél inkább megközelíti a tanár ezt a magaslatot, a hol a tudós kezét fog a művészszel, annál alantabbra süllyed a tanterv jelentősége, annál mélyebb, s üdvösebb hatást gyakorol az iskola az életre. A kollegiumoknak, ennél fogva, érdekükben van, hogy minél nagyobb számmal legyenek ilyen tanárai; érdekükben van, hogy az ilyen tehetségek kifejtésére alkalmat szolgáltatassanak, és hogy a kifejlett tehetségeket meg is becsüljék. Ezt, nézetem, s tapasztalatom szerint, intézményeik liberális szelleme által, mely varázserőkint hat, hódít, és lekötelez, legjobban érik el. De, egyszersmind réser kell állaniok az előljáráóságoknak, és éber figyelemmel kell kísérniök a tanáregyéniségek kialakulásait, hogy a liberális szellem a gyarlóbbaknak «dolce far niente»-je ne lehessen. Nem szabad soha, szem elől téveszteniök, hogy iskolai felügyeletünk igen sok kézen fordul meg, hogy nálunk mindenki felelős, de a felelőség súlyát senki sem érzi valóban. Mindnyájan érdeklődünk, sok jó akarattal találkozunk, de e mellett hiányzik a központi erő, és tevékenység, mely mindent átkaroló gonddal, tanulmányával, a mi szélyel van, összekötné, egyesítené; minden irányban mozgatna, kényszerítene. Még a helyi felügyelet is, a mennyiben igazgatóink az idősbség sorrendje szerint, az arravalóságra való tekintet nélkül változnak, úgy van berendezve, hogy e mellett az egyéni szabad tetszésnek, néha önkénynek tágabb tere nyilhatik, az egységes vezetés, az egyöntetű eljárás, tanítás és fegyelem dolgában soha úgy, mint kell, nem érvényesíthető. Azért kell jövőre az előljáráóságoknak mindenképpen azon iparkodniok, hogy igazgatóknak csak oly tanárok választassanak, kik pedagógiai, s didaktikai szakértelmöknek, egyszerűségüknek, és adminisztrációra való készütségüknek, és rátermettségüknek határozott jeleit adták. Ha az igazgatói tisztek nem a falusi bíróság módjára, mint eddig, hanem a kitüntető megbecsülés, meg érdem mértéke szerint ruháztatnak majd egyénről-egyénnre, ha konkrétobb személyi felelősséggel, és nagyobb fizetéssel láttatnak el majd, mindig lesznek a tehetségesebb tanárok között olyanok, kik az igazgatói tiszt viselésére különösebben is készülni fognak.

Nem kisebb a követelés a tanári tehetség

megbecsülésére nézve sem. A nemzetgazdák, midőn az ipar föllendítéséről szólnak, mondja Greguss Gyula, szeretnek e kifejezéssel élni, hogy ide kell édesgetni a tőkét; hasonlóan mondom én is: a tanszékekre kell édesgetni a szellemi tőkét, majd meglátjátok, hogy lesznek jó tanáraitok. S ugyan mi édesgeti a szellemi tőkét? Semmi sem annyira, mint a megbecsülés; megbecsüljük pedig az által, ha oly polcra helyezzük, a hol tisztességben, anyagi és szellemi tekintetben szabadon, önállóan érvényesítheti magát. A szellem nemesebb termékei szintugy megkivánják az anyagi jóllét bizonyos mértékét, mint a növényzet dús fejlődése a hőmérséknek bizonyos fokát. A kit az anyagi gondok terhe nyom, nem igen léphet az derült homlokkal az ifjuság körébe, bajosan áraszthatja az maga körül ama lelki vídámság légkörét, mely nélkül az oktatás nem lehet egészséges. Sajnos, hogy ez a szigorú követelmény erdélyrészi kollegiumaink valamennyi tanáira nézve még mindig fenforog, és fenn fog forogni mind addig, míg e tanárok fizetése, s kilátása úgy személyeik nyugdíjára, mint özvegyeik és árváik biztos gyámolítására legalább is oly mértékben nem biztosítatik, és ki nem szolgáltatattatik, a mint ezt a vidéki állami tanároknak az államkormány megállapítja, s rendre-rendre kiszolgáltatja. A mig ez meg nem történik, odaadó munkásságot nem igen várhatunk tanárainktól, mert a megélhetésért való küzdelmeik fölemésztk nemesebb munkára hivatott erőiket, megrontják kedélyüket.

Ezek után, alig merek az utolsó, szintén a fokozatos haladás érdekében, de a tanárokkal szemben formálandó követelményre reflektálni, melyszerint minden rendes tanár, ötvenként legalább egyszer, irodalmilag is tanusítsa, hogy szakmájával, ide értve a pedagogiát is, állandóan foglalkozik, és hogy annak irodalmát komoly figyelemmel kíséri.

Ezzel be is fejezem a részemről már bevégezett revízió közben támadt gondolataim sorozatát, és záradéku csak annyit jegyzek meg még, hogy a folyó hónap 25-én tárgyalandó tervezet nem állit ugyan fel merőben új elveket a gimnázium igazgatása, s általában az iskolai élet fejlesztése körül, van benne mindazon által néhány olynemű változtatás (fennebb érintém), mely vagy a régi elveknek továbbfejlesztése, vagy újabb szempontok érvényesülése folytán, kollegiumainknak sok tekintetben más arculatot kölcsönöz, mint a minőt a régi rendszabályok mutatnak.

Parádi Kálmán.

J e l e n t é s .

(Felolvastott a brassói ev. ref. egyház képviselő-választó általános közgyűlésén, 1895. június 30-án)

(Folytatás.)

A gyűléseken ellátott és egyházi életünkre, annak fejlődésére kiható fontosabb kérdések voltak a következők.

1. Az 1893. évben megállapított, és a mélt. Igazg.-Tanács által megerősített új adórendszer szerint, a múlt 1894. évre az állami adók százalécai alapján, az egyház-tanács az adóivet megállapította, és ezt a városi adóhivatalnak, évnegyedes bevonás céljából, kellő időben megküldötte. De, mivel többen az új adózás osztályai ellen némi kifogásokat emeltek, egy összehívott értekezleten megállapodás jött létre, hogy a folyó 1895. éven kezdve egy kiküldendő bizottság írja össze a városi adóhivatal könyveiből a hivek állami közvetlen adóját, és így az adókulcson némi méltányos változtatást eszközölve, állapítsa meg az egyházi adót. Az értekezlet indítványát a képviselő testület magáévé tévén, a következő határozatot hozta. Azoknak, kik 149 forinton felül fizetnek állami adót, egyházi járulékuk évi 15 forintban állapittatik meg. Mások, kik 149 forinton alul fizetnek, állami egyenes adójuk után tizszázalékot, azon megjegyzéssel, hogy 1 forintnál, illetve, 50 kajcárnál senki kevesebb egyházi adót nem fizethet. Az állami tisztviselők és alkalmazottak negyedik osztályu kereseti adójuk tizszázalékát fizetik. Végül, a felekezetünkhöz tartozó nyugdíjasok, tisztek, nőházasok, és munkások, egyházi behajtás utján, anyagi erőik mértéke szerint járulnak az egyházi közteher járulásához. Az így megállapított adókimutatás, a képviselőtestület jóváhagyása után, három hétig közszemlére tétessék ki a papi irodába, mi is ugy a helyi lapok utján, valamint templomi kihirdetéssel, hozzassék a hiveknek tudomására, mely idő letelte után, jelzett évben további felszólamlásnak helye nincsen.

E határozat hozatala után a kedélyek megnyugodtak és minden buzgó egyháztag az 1894. évre kirótt egyházi adót befizette, úgy hogy december végéig az előző év hátralékaival együtt összesen 1100 frt. folyt be a pénztárba.

2. Az 1894. évben igénybe vette munkásságunk meglehető idejét a templom és a papilak leszámolásának kérdése. De sajnos, Szalay Ferenc építész-vállalkozó csökkönyössége folytán, minden igyekezetünk mellett sem tudtuk a kérdést békés megoldásra vezetni, mivel illető olyan igényeket támasztott, hogy azt egyházunk rövidsége nélkül, nem teljesíthettük. A végén is, hosszas levelezés után, oda jutottunk, hogy az általa 1500 frtra redukált követelését hajlandók voltunk jóba venni, de a következő feltételek mellett: jelzett összegből számittassék le az általa megvett, de még mindez ideig ki nem fizetett raktár-épület 700 frt. vétel ára, mely levonás után, a fenmaradó 800 frt. követelését egyházunk kész kifizetni, ha a templom födelét, mit önkéntesen az eredeti tervtől eltérőleg készített, a Kenessey mérnök által készített és az egyház tanács által elfogadott terv szerint saját költségén burkolattal ellátja, hogy az az idő közvetlen behatásai ellen megvédve legyen; továbbá, a templomon, papilakon lévő apróbb javításokat eszközöl-

teti. De építész kijelentette, hogy ő semmit továbbra tenni nem kíván, azonban, 1500 frt. követelésével szemben jogát fentartja és a mennyiben ezt neki az egyház ki nem fizeti, pert indít. A tényállás az Ig. Tanácsnak bejelentetett és onnan a perfelvétel engedélyeztetett. Habár egy eshető per kellemetlenséggel is jár, de annak felvétele mégis, a körülményeket tekintve, megnyugtató, mivel ugy a szerződések, mint az összes tényállás az egyház álláspontját igazolják, mihez képest mi nem veszhetünk.

3. Tekintettel azon körülményre, hogy a központ 600 frt. évi összeggel járul ujabban a lelkesízi fizetéshez, mivel ezzel szemben azon igényt támasztá, hogy a nagyobb ünnepek másodnapján a lelkesízi a filiákban lakó hiveket látogassa meg és részesítse lelki gondozásba, elhatározta képviselő testületünk, hogy a jövőre ünnepi legatust fog hívni és alkalmankint 30 forinttal fogja honorálni. Hogy pedig ez évi 90 frt. teher ne essék egészen az egyház pénztára terhére, minden év november havában, a módosabb egyháztagok hivassanak fel önkéntes adomány nyújtásra. E határozat az egyházmegye által jóvá hagyatott, és mint méltóztatnak tudni, a mult év husvét ünnepétől kezdve, már három alkalommal hívtunk legatust, így egyfelől magunkon segítettünk, másfelől nemes cselekedetet is gyakoroltunk, a mennyiben szegény, de törekvő hitsorsos ifjakat segítettünk elő pályájuk folytatásában.

4. Egyháztanácsunk tapasztalván, hogy hiveink között a templomi éneklés iránt a kedv meglankadt, holott protestáns istentiszteletünknek egyik sarkalatos pontja a hivek tettleges részvétele, elhatározta, hogy adakozásból vegyünk énekes könyveket, azokat a padokba kirakva, mintegy ösztönözzük a közönséget az éneklésre. Jelzett célra begyűlt 10 frt. 50 kr. Névszerint, adakoztak: Gencsi Endre, főtörzsorvos 2 frt. 50 kr., Koós Ferenc, kir. tanácsos, 1 frt. Nagy József, orgona-művész, 5 frt. Alföldi Nándor, 1 frt. Antal János, 1 frt., ehhez adva az egyház pénztárából kiutalt 5 frtot: vettünk 31 darab énekes könyvet és még a mult nyár végén átadtuk a közhasználatnak.

5. Szőnyegre került az orgona-ügy is. Ugyanis, jelenleg használatban levő orgonánk hangja, egyfelől új templomunk auláját nem tölti be, de másfelől megromlott szerkezete szüntelenül javítást igényelvén, szűkös anyagi viszonyainkra való tekintetből elhatároztuk, hogy egyelőre egy amerikai szerkezetű harmonium-orgonát veszünk és a jövőnek hagyjuk megoldásra az orgona építés ügyét. Azonban, e műnek szerkezete és célszerű volta felől tájékoztatni akarván magunkat, felvilágosításokat kértünk azon egyházaktól, melyekben tudomásunk szerint ily művet tudunk alkalmazva. Így a többek között kecskeméti testvér-egyházunkat is megkerestük, honnan értesítést vettünk, hogy ők egy díszes új orgonát építettek és a mennyiben mi ilyent beszerezni nem tudnánk, vegyük meg régi, 12 változatu pedálos orgonájukat, melyről Augster pécsi orgona építő úgy nyilatkozott, hogy kevés javítással 1500 frtot is meg fog érni. Ők olcsón adják. Egyháztanácsunk megragadva a kínálkozó alkalmat, atyafiságos szeretettel irt levélben kérte, hogy 150 frtért adják nekünk felajánlott orgonájukat. A buzgó gyülekezet meghallgatva

kérésünk szavát, valóban keresztyéni módon cselekedett, midőn értesített, nemcsak hogy 150 frtért nekünk adja ajánlott orgonáját, de a szállítási költségeket is maga fogja hordozni a brassói vasútállomásig. Így a testvérgyülekezet jóságából egy jó minőségűnek talált orgona anyagja birtokába jutván, egyházképviselőnk elhatározta, hogy a meglevő és vett összeépítése és kellő kibővítése mellett, egy a kor igényeinek megfelelő orgonát épített.

(Vége következik.)

Péchy Árpád,
evang. református pap.

Hitelszövetkezeti ügy.

A dr. Jekelfalussy József m. tud. akadémiai tag szerkesztésében megjelenő «Közgazdasági Szemle» dr. Berényi Pál, tanár, egy igen mélyreható és alapos tanulmányt közöl Sopronvármegye közgazdasági és közművelődési állapotáról. Tanulmányából néhány sort közlünk, a melyek élénk világot vetnek arra, hogy a pap működése teljes odaadással és éppen a sokak által perhorreskált szövetkezeti alapon minő áldásos lehet. A «Hitelügy» című részben így szól: A Raifeisen-féle szövetkezetek mintájára alakulva, kisebb-nagyobb eredményre segítik ezek a hitel-szövetkezetek az iparos és gazda közönségnek azon részét, a mely csak közös támogatással juthat hitelhez. Van ilyen szövetkezet Csornán, Beleden, Pulyán, Lövön, Ágfalván, Harkán és más községekben is. Legáldásosabban és legfőbb eredménnyel munkálkodik a két utoljára említett, a melyek megalakítása körül Kenner Henrik, harkai evangélikus lelkesízi fáradozott legtöbbször. Az ő elnöklése alatt működik a harkai szövetkezet ma is és benne élénken tükröződik vissza, éppen a lelkesízi ur által munkára, takarékosra, a műveltség iránt fogékonyságra nevelt nép jólléte.» «Vármegyénk vezető közegei rendelkezésük és utasításuk kiadásakor arra a nagy kötelességre gondoltak, a mely a köznép oktatása körül a jó papra és a jó tanítóra vár. És valóban ők volnának azok, a kik a népet arra a műveltségi fokra emelhetnék, a melyre azt vármegyénk intelligenciája utalja és a melyre élő példánk van nem egy többek között, a már említettem Harka községben. E picinyke község a 70-es években eladósodott, végrehajtóktól nap-nap után látogatott piszkos falu volt. Ma már, épp lelkesízi atyai vezetése mellett, két iskolája van, szép temploma, takarékegylete, a melynek 25,000 forintos vagyona van; végrehajtót évek óta nem látott a falu népe, a mely egymást támogatva, rajongó odaadással respektálja a neki idegen, de gyermekei ajkáról immár szépen csengő magyar nyelvet.»

Ime, a szép példa.

Bizony, ebben az egymást támogató működésben lehet csak alapot nyerni az előrehaladásra, és igazi művelődésre. De erre csak az anyagilag erős nép képes. Ezt az alapot lehet megvetni a jól szervezett és jól vezetett hitelszövetkezetekkel. Így lesz foganatos az ige hirdetés is; mert az anyagi gondoktól gyötört, végrehajtók által üldözött nép elveszti kedvét a magasabb kérdések iránt s távol maradva a templomtól, az isten igéjét nem hallgatja. A hit pedig hallásból vagon.

Tavaszy József,
ref. lelkesízi.

Az egyházmegyékből.

I.

A széki egyházmegyéből.

(Vége.)

Ezen mulasztások elenyésztésére nézve, még ezuttal indítványt tenni, nincs szándékomban; hinni akarom, hogy az erkölcsi testületek képviselői közül azok, a kiket illet, hallván a nyilvánosság előtt felhozott sérelmeket, jövőre nézve teendőiket akkép teljesítik, hogy alkalom nem lesz, hasonló panasszal előhozakodnom. Még csak azt említve föl, hogy az Ig.-Tanács rendelkezése folytán sommás kimutatást készítettem az egyházmegyében lévő azon községekről, hol a tanítói állások, a fizetés csekélysége miatt, betölthetők nem voltak, és hogy egyházmegyénkből ez évben Nagy Ábrahám, vicei lelkészt és Balázs Sándor cegei tanítót ragadta el hiven végzett munkájuk közepette a halál: bevégzem jelentésemet, kérve a t. közgyűlést, hogy azt tudomásul venni, méltóztassék.

A fájó sebeket eltakarni távolról sem akaró részletes esperesi jelentést jegyzőkönyvi köszönettel vette tudomásul közgyűlésünk.

A talán kissé terjedelmesen közölt esperesi jelentés után, reátérek egyházmegyei főjegyző, Péter Antal aa.-nak az egyházmegyei tanács mult évi működéséről szóló nem kevesebb gonddal összeállított s köztetszéssel fogadott jelentésére.

Maga a jelentés, minden általános refleksiótól tartózkodva, röviden, de mindenki által érthetően sorolja elő az egyházmegyei tanácsnak, mint közigazgatási hatóságnak a mult év hason időszakában tartott közgyűlés óta öt ülésben 118 darabban ellátott munkáját.

Az elintézett ügydarabok egy része tisztán helyi érdekű lévén, más része az esperesi jelentésben közöltetvén, azokkal bővebben e helyen nem foglalkozunk; csupán azt említjük fel, hogy az időközben megüresedett szamosújvári egyházkerületi képviselői állásra ottani főszolgabíró, Nagy Lajos választotta meg, hogy a központi alapokból P.-Kamarás, Keszü, Pulyon, Feketelak, Földvár, Cege, Baca, Sz.-Zombor, M.-Décse, Pulyon és Visa tankönyvbéli segélyt nyertek; a különböző központi alapokból segélyezésre Gáspár Sámuel, Pergő Márton, Molnár János lelkészek, Lakatos László, tanító és a hatházi, készüi s alsó-szováti egyházak ajánlottak fel. Legyen megemlítve az is, hogy szent-margitai lelkész társunk szerencsétlen családjá iránti tekintetből az ügyek ideiglenesen akként intéztettek el, hogy a család majdnem az egész lelkészi, illetőleg, addig is élvezett fizetésben meghagyott; és hogy a bonchidai lelkészi fizetés, néhai Nagy Elek, lelkész aa. által alapított magtár jövedelméből, 600 frtra emeltetett föl.

Majd tanügyi előadó, Simon Zsigmond aa. ismerteti felekezeti iskoláink állapotát, s szól, tudomásul vett, dióhéjba szorított jelentésében a tankötelesek és tanulók nem szerinti, és együttes számáról, szintén örömmel jelezve az állami iskolák gyors szaporulatát, mert, úgy mond, felekezeti iskoláink, bizony, a legtöbb helyen erőtlenekek és gyengék.

Tárgysorozat rendjén, számvevő, Ujvári C. József, aa. terjeszti be az egyházmegyei házi pénztárról mult évi számadásait, mely szerint a bevétel 637 frt. 49 kr. a kiadás 109 frt. 88 kr. pénztármaradék 527 frt. 64 kr. Együttal jelenti azt is, hogy, többszöri szorgalmazása dacára, a hátralék, azon

oknál fogva, mert nem egy egyház a közfizetendőkkel két-három évről tartozik, 256 frt. 97 krajcár. Számadása e pontjára vonatkozólag, e sorok írója, a következő indítványt terjeszti be: Tekintve, hogy nem egy egyházközség az egyházmegyei fizetendőségekkel két-három évről hátralékban van, mi igen sok zavarnak okozója, mondja ki egyházmegyei közgyűlésünk, hogy a mulasztók neveit, némi-nemü erkölcsi büntetés képpen, a közgyűléseken felolvastatni kívánja. Ez indítvány, azonban, szavazat-többséggel, mellőztetett, élénk bizonyosságú annak a türelemnek és elnézésnek, melylyel egymás iránt viseltetünk.

Az országos közalap kezelője, Kovács Ákos aa. mult évre vonatkozó szintén tudomásul vett jelentéséből örömmel jelezzük, hogy az 31 frt. 50 kr. növekedést mutat, s hogy e tekintetben egyházmegyénknek egyetlen krajcár hátraléka sincs.

Ismeretes e becses lap olvasói előtt főtiszt. püspökünknek a «Szeretetház»-ra vonatkozó széles körben nagy örömmel fogadott javaslata, mely az árva papfiuk részére állíttatnék fel, valamint az is, hogy e nagy érdekű javaslat véleményezés végett, a dolgok rendje szerint, végleges elfogadás előtt, az egyházmegyéhez küldetett le.

Ezen javaslat egyházmegyénk bevett s talán általános szokás értelmében, tüzetes tanulmányozás és véleményadás végett, Kis Sándor aa.-ra bízott, ki mind végig a helyzet magaslatán álló bírálata után, a következő határozati javaslatot terjeszti be: Mondja ki a nt. közgyűlés, hogy bár elvileg nincsen ellene a Szeretetház felállításának, míg a papi fizetések rendezve és javítva nincsenek, kétszázezer frtot, ötven árva gyermek részére, lekötni nem akar, annál is inkább, mert ez összegből, részint közvetlenül, részint közvetve, ötvenezer frtot az egyházkerület papsága kell hogy előteremtsen, mely a jelen viszonyok között akkora teher reá nézve, hogy annak elhordozására képtelennek érzi magát. Különbön felhívja és ajánlja a közgyűlés tagjainak, hogy ki-ki e humánus célra hozza meg a maga áldozatát s a gyülekezetek kebelében is eszközöljön gyűjtéseket. Ezzel szemben, Gyárfás Albert a következő s közgyűlésünk által el is fogadott indítványt tette. Egyházmegyénk a több oldalról történt felszólalásokból meggyőződván arról, hogy a javaslatnak egyik lényeges hiányát képezi az, hogy a Szeretetházba felveendő pap-fiuk jövőjéről, nevelteséről, tanításáról kellő tájékozás adva nincs; nevezetesen, nincs megmondva, hány éves korukig lehetnek a Szeretetházban; nincs megmondva, hol és miből folytathatják tanulmányaikat, ha onnan kijönnek: ezen hiányok kiegészítésével, egyházmegyei közgyűlésünk a Szeretetház szabálytervezetét elfogadja s e humánus cél érdekében a jelenlevőket is közreműködésre szólítja fel.

Ezen két indítvány között azonban hosszas és szenvedélyes eszmecsere folyt le. Kis Sándor aa. határozati javaslatából, még inkább ahhoz csatolt okadatolásából világosan kivehető volt, hogy a javaslat ez idő szerint leendő megvalósítását, bár azt elvileg helyesli, a papi fizetések javítása és rendezéséig mellőzni óhajtja.

Ugyanazon ok hozatott fel, főképpen, a Szeretetház megvalósítása ellen, a mely évtizedeken át felhozott a Kolozsvárt felállítandó s ez év őszén meg is nyíló theologia ellen is, vagyis, első rendű szükség a papi fizetések rendezése, illetve, javítása, s minden más szükség csak ezután következhetik.

De, mert közgyűlésünk tudta, hogy könnyebb egy hegyet széthordani, mint egy porszemet teremteni; de mert közgyűlésünk méltányolta a kezdeményezéshez szükséges lelki erőt és nemes bátorságot, melynek nagy mértékével van istentől megáldva főtiszt. püspökünk; de mert közgyűlésünk meg volt győződve arról, hogy ily kiáltó szükség-lehetetlen, hogy ne foglalkoztassa rövid tíz év alatt oly szép eredményeket felmutató püspökünk esztét és szívét, s talán e tekintetben is ő az, a ki eljövendő vala; és mert végül nemzetünk kormányának kijelentéseiből is megbizonyosodott affelől, hogy az 1848-ik évi 20 tc. megvalósítása élénk törekvését képezi, s így ez ügy éppen nem alszik: nem zárkozott el a Szeretetház eszméjének megvalósítása elől, hanem a feltüntetett hiányok pótlásával azt igen is elfogadta.

D. u. két óra volt, mire a Szeretetházra vonatkozó javaslat feletti vita Gyárfás Albert aa. fennebb közölt s elfogadott indítványával véget ért, ép ezért a gyűlést félben hagyva, gr. Vass Béla, gyűléseinken kivétel nélkül jelenlevő érdemes főgondnokunk szíves meghívására, a szokott helyre ebédre mentünk.

Főgondnokunk ő méltósága szíveségéből, a mint ez már nálunk rendes szokás, gazdag ebéd várt a közgyűlés tagjaira, s hatott csillapítólag a megelőző vitában felhevült kedélyekre. A sok érdekes toaszt közül csupán főgondnokunk ő méltóságát és szeretett esperesünkét emelem ki, kik közül az előbbi, főtiszt püspökünkre, a kitartó és eredményeiben messze kiható munkásságnak s a nemes lelkesedésnek valódi mintaképe, az utóbbi pedig előtte szóló, mint velünk együtt érző, ügyeink iránt meleg érdeklődéssel viseltető főgondnokunkra tartották köztetszéssel fogadott pohárköszöntőiket.

Az idő észrevétlenül telt, s már négy óra volt, mire a félbehagyott gyűlés folytatásához kezdtünk. Ekkor Sófalfi Károly és Gyárfás Albert aai. terjesztették elő, megbízatásuk következtében, a már előzetesen az egyházmegyei tanácstól is elfogadott s több ide vágó források nyomán elkészített javaslataikat: az egyházmegyei házszabályok, egyházközségi szegények és árvák ellátására, és az egyházi fegyelem gyakorlására vonatkozólag. A javaslatok, illetve, szabályrendeletek, az illetőknek sikeres munkálkodásukért adott köszönet mellett, elfogadtattak, kinyomatásukkal és szétosztásukkal, azoknak felsőbb hatóságunk által történt jóváhagyása után, Gyárfás Albert, pénztáros aa. bizatott meg.

Ezt követőleg az egyházmegyei tanácsba és egyházmegyei fegyelmi bíróságba egy-egy egyházi és világi tag választatott, Kovács Ákos körlelkész és Vajna Károly világi tag személyeiben, mint a kik helyt lakván, e kötelmeiknek könnyebben eleget tehetnek.

Még Gyárfás Albert aa. két indítványa fogadtatott el egyhangulag, egyikben főtiszt. püspökünk tíz éves püspöki tevékenységének áldásos működésében, üdvözlését s ez üdvözlés esperesünk vezetése alatt küldöttségileg való kifejezését, a másikban pedig Veress Márton, felőri lelkész-társunk ötven éves lelkészi szolgálatának a jövő évben ünneplés megülnését s ennek előkészítésére egy bizottság kiküldését kéri.

Ezzel a hosszas és felette érdekes tárgysorozat kimerítettén, esperes aa. fő és algondnokainknak s a közgyűlési tagoknak szíves megjelenését megköszönve, a gyűlést bezárta.

Tudósításomat azon óhajással végzem, hogy bár ne lenne közöttünk egy sem, ki megfélemedne a gyűléseinken való pontos részvételről.

Nemes Ferenc,
evang. retormátus lelkész.

II.

Papi beiktatás Györgyfalván.

A györgyfalvi egyháznak júl. 28-án ünnepe volt. Akkor tartotta beköszöntő beszédét Nagy Albert, az ev. ref. egyházközség újonnan egyhangulag megválasztott fiatal lelkése.

Júl. 25-én távozott Nagy Albert Kolozsvárról, hol hét hónapig volt s. lelkész. Györgyfalva e napon is kitett magáért.

Négy hat-hat ökrös szekér jött a fiatal pap után, hogy új otthonába vigye holmiját.

A feleki határnál impozáns fogadtatásban részesült.

Györgyfalva fiatalsága, legények és leányok, ünnepi ruhában, elébe jöttek, Lakatos Mihály, énekvezér vezetése mellett. Lakatos ur szép beszéddel üdvözölte az érkezőt, s biztosította szeretetükről, ragaszkodásukról, és tiszteletükről. Nagy Albert meghatva válaszolt, s megköszönte a szíves fogadtatást. Erre a több száz főre szaporodott menet, muzsikaszó hangja mellett, lelkesen tüntetve, folytatta útját Györgyfalva felé, hol ismét szép beszéddel fogadták, új otthonában boldogságot, békét, s isten áldását kérték új papjukra.

Vasárnap volt a beiktatás. Ilyen ünnepe rég nem volt Györgyfalvának. A szép kis templom zsufolásig megtelt buzgó kálvinista néppel. Sokan állva hallgatták a szép beszédeket. A kicsiny templom ez alkalommal szűknek bizonyult. Szilágyi László, kalota-szent-királyi pap, mint beiktató beszélt először. Szilágyit Györgyfalván megtanulták szeretni. Kitünő szónok, hatalmas hangja és lelkes előadása van. Szép beszéddel ajánlotta az új papot, ki neki gyermekkori barátja, a hivek szeretetébe. Szépen fejtegette a kölcsönös kötelességeket, s buzdította ugy Nagy Albertet, mint a hiveket, hogy közösen munkálkodjanak istennek országá, és lelki boldogulásuk javára.

Az után, következett Nagy Albert, ki a «Te benned biztunk» zsoltár gyönyörű hangja mellett ment föl a szószékbe. Nagy Albert a könyekig meg volt hatva. Átérezte nemes hivatását, a reá nehezedő terheket, látta hiveinek vágyakozó reményteljes tekintetét, és fölvette a szent ígéret Pál apostolnak a korinthusbeliekhez küldött II-ik levele XII. 14. 20. 21. verséből; «Ime, tehát én kész vagyok hozzátok eljönni... De, félek, hogy valamiképpen nem olyanoknak találalak titeket, mint a minőeknek akarnálak; és viszont, nem olyanok találatom ti tőletek, a mint ti akarnátok... Ne alázzon meg az én istenem ti közöttetek engemet.»

Ez igékből kiindulva, tartott Nagy Albert egy olyan beköszöntő beszédet, mely az alkalmi beszédek sorában méltán helyet követelhet.

Fiatalos hévvel, tüzzel, lelkesedéssel beszélt arról a viszonyról, mely közte, s hivei között létre jött. Beszélve a keskeny és rögös útról, mely ugyan a szoros kapuhoz vezet, de mely az örök élet útja, az idvesség forrása.

En láttam a meglepetést és a meglegedést a hivek arcán, mely a lelkükbe költözött vallásos buzgóságból, a szeretetből eredt; a szeretetből, mely által egyik valánk mindnyájan az urban.

A kitünő beszéd mely hatást keltett. Sokan könyeztek az örömtől, hogy megtalálták, megtalálni vélték azt az embert Györgyfalván, a ki jó szívvvel, s örömmel ment, hogy egyengetse az útát az úr szőlőjében, s a kiből az urnak gyönyörűsége telik.

Az isteni tisztelet végeztével megható jelenet játszódott le a cinteremben. Férfiak, nők félkörben állva, a leányok gyöngyös selyem pártában festői képet nyujtva, várták az új papot. Nagy Albert itt, mint ember, szívből jövő szavakat intézett a néphez. Erre kiállott egy galambősz, derék férfi, Enyedi István uram, s mintha Simeont hallotta volna az ember, talpraesett, ügyes beszéddel üdvözölte szeretett papjukat. Beszéde végén isten áldását kérte a fiatal pap

munkálkodására, és felhívta a népet, hogy háromszoros éljennel fejezze ki szive jó kívánatát. A templom falai háromszorosan verték vissza a lelkes éljenzést, s a magasságos mennyekben levő isten napjának fényes, áldó sugarait hinté az ünneplő gyülekezetre.

Az új pap délben nagy ebédet adott vendégei tisztelőre, melyen számos toászt, s jó kívánat kísérte fontos útjára a fiatal lelkipásztort.

Jelen voltak a többek között: Barabás Árpád, ma-

gyaró-kereki ev. ref. lelkész, Fekete Antal, ig.-tanító, Hadházi Sándor, vármegyei ellenőr, és családja, Kolozsvárról, Nagy Sándor, krasznahorváti tanító, és mások.

A sikerült ünnepélyes napnak szívből örvendhet úgy Györgyfalva ev. ref. nemes községe, mint Nagy Albert, új lelkész, de örvendezhetnek mások is, mert a hol a kölcsönös szeretet és egyetértés ilyen szépen nyilvánul, ott fölépül ama «hegyen épített város», melyen a gonosz diadalmat nem fog úlni soha.

H—i S—r.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Adatok a kolozsvári evang. ref. egyházközség történetéhez.

(Tizenkilencedik közlemény.)

Utoljára, a márc. 7-dik napján tartott consistorialis gyűlésben a hid-utcai szegelet fogadó iránt tett végzésének munkában való vétele végett mostan ez a rendelés tétetett, hogy a közelebb következő consistorialis gyűlésre tétessenek fel írásban azon conditiók, a melyek szerint az irt fogadó arendában kiadattassék, a melynek is végben vitele biztatott domest. curator Szathmári Sigmund, perceptor Pataki Mihály, Mátyás Sámuel és Darkó Dániel atyánkfaira ő kglmekre.

1794. május 24. 11 p. Minthogy mind ezuttal, mind ezelőtt is a consistoriumunk feles tagjai keresték meg az iránt a domest. consistoriumot, hogy a várban bennlakóknak légyen azon jussok és szabadságok, hogy a magok halottjaikat a belső templomban vitethessék utolsó tisztességek megadása végett, ezen kívánság jóváhagyatott és megengedett, hogy ezen következő feltételek alatt:

1 o. Hogy a közönséges városi emberek nemcsak a belső, hanem a külső templomban is vasárnap délelőtt egyszer is ne praedicaltassanak halottjaik felett, hanem vagy délután, vagy hétköznapokon.

2 o. Hogy a holttest a templomban ne tartassék, hanem csak praedicatio előtt vitetvén bé, annak végeződésével onnan kivitessék.

3 o. Hogy a koporsók jól lecsináltassanak és ha a holttest mégts tapasztalhatóképen szagos lenne, az ilyen testnek sem a belső, sem a külső templomban való bevitetése meg nem engedtetik, hanem a templomon kívül a porticusban tétessék le. A melyre is az egyházfiak vigyázni kötelesek.

Ennek felette az iránt is lévén szó, hogy a harangoztatás ára alább szállittassék, ezen dolog megfontoltatván, sem jónak, sem szükségesnek nem ítéltetett.

1794. jul. 22. 4. p. A városi notariusság vacantiában lévén, végeztetett: a venerabile consistoriumtól ezen hivatalra recommendáltassanak Ferenci Mózes, Darkó Dániel, Deáki F. János, és Szathmári P. János atyánkfiai.

1794. nov. 9. Plenum consistorium tartatván mélt. br. Bánffy György, gr. Teleki Domokos, és br. Kemény Sámuel inspector curátor urak jelenlétekben.

Legelsőbben is, az ő nagyságok parancsolatjából, a consistorialis személyek nevei olvastattanak fel. A kik között e következők jelen nem lévén, följegyeztetni parancsolatnak, u. m. t. senator Szathmári György úr, t. senator Deáki F. Sámuel, Hadadi Zsigmond (betegsége miatt), med. dr. Ince Mihály úr, Deáki F. János úr, Borbély Nagy Péter, itthon nem lévén, Borbély Benkő József úr, itthon nem lévén, Ko-

vács Sámuel, Szathmári Sándor, Szoboszlai János, Jónás György, Varga István, Tordai György, betegsége miatt, Bányai Sámuel, itthon nem lévén.

2. Proponálá mélt. cur. br. Bánffy György ő nagysága, hogy ezen mostani egybegyűlésnek főtárgya volna, a néhai tiszt. Verestói György uram, eklesiánk igen kedves papjának halálával üresen maradt egyik papi hivatal betöltésére, egy érdemes tiszt. személynek választása. Proponálának ő ngok. a választásra három tiszt. férfiakat, ugymint t. Szilágyi Ferenc uramat, ki eddig t. Verestói urnak volt káplánja, t. ifj. Ince Sámuel urat, ki ekkor édes atyja káplánja volt, t. Herepei János urat, mostani szászvárosi fungens papot. Mely után a voxolás szép renddel menvén, számba vétetett, és minthogy azoknak nagyobb része esett t. Szilágyi Ferenc uramra, legottan két consistorialis tagok, u. m. Szacsvai Sándor, és Mátyás Sámuel atyánkfiai által meg is hivattatott. Egyszersmind pedig végeztetett, hogy ezen választás a mélt. supr. ref. consistoriumnak levél által jelentessék.

3. Felolvastatott néhai t. Verestói György ur özvegyének, n. Sas Borbála asszonynak kérelem-levele, melyben kéri: 1. hogy néhai férjének fizetése, esztendeje kiteléséig, adattassék ki. Mely meg is adatott. 2. hogy néhai férjének borbéli restantiája kész pénzül fizetessék ki. Melyre resolvaltattott: gondja lészen arra is a ven. consistoriumnak, hogy borbéli restantiája, ha nem egyszeribe is, de successive kifizetessék.

4. Felolvastatott harangozó, egyszersmind árvák gazdája, Pósalaki ő kglme instantiája, melyben kéri, hogy a mostani drágaságot tekintvén a ven. consistorium, az árvák tartásáért való fizetést valamivel szaporítani méltóztassék. Végzés: pótolassék minden árváért hónaponként 20, azaz, husz krajcárokkal az eddig való fizetés.

1798. ápril. A ven. consistoriumnak felmutatván, és azon tisztelt consistoriumtól kikérvén, adtunk az ekklesia cledodiumából egy lengete szélein arany szkoium varrásu keszkenőt, az úr asztalára valót, a kórodi ref. filiális ekklesiának.

Item eodem ao. & mense. Ugyan kérésemre a külső templomban a papok székén állott, és az ur asztalától oda tétetett dirib darab posztókból egybe varratott takarót adtunk az ó-fenesi matrizáltatott nascens ekklesiának.

(Utolsó közl. következik.)

Török István.

Különfélék.

= **Kellemes meglepetés gyanánt vesszük a hirt, hogy Borszéken református templomot fognak építeni.** A mostani szezonban ott keresnek üdülést: főtiszt. Szász Domokos, br. Kemény Kálmán, gr. Bethlen Gábor br. Kemény Domokos, br. Kemény Kálmán, özv. Bánffy Zoltánné, özv. br. Bornemisza Ignácné, Szász Domokosné, sat. Az ők védnöksége alatt intéző bizottság alakult tekintélyes férfiakból,

kik már meg is kezdték működésüket, holott egy hangulatos felhívást bocsátottak szét a szép cél végrehajtása érdekében. A kegyes adományok Kathonai Gyula ur címére lesznek küldendőek Maros Váshelyre, dec 31-ig. A mely cél érdekében olyan illusztris férfiak vetik munkára kezüket, mint a fenn említettek: egy pillanatig sem lehetünk kétségben a teljes siker felől.

= **A mint egyik fővárosi lap ujságolja**, a miskolci püspöki értekezlet, mely aug. 6-ra tervezetett, egyelőre elmaradt. Nem tudunk semmi bizonyosat; csak azzal a gyanúperrel élünk, hogy maguk a protestáns püspökök nem tartják feletle sürögősnék az ügyet, miután a budapesti ref. pap, Papp Károly ur már ugyanis megtette az intézkedéseket, a melyekkel telve voltak a budapesti lapok (!).

= **Örömet járulunk a nagy-enyedi egyházmegye jún. 14-én tartott közgyűlésének kegyeletes elhatározásához**, mely szerint néhai Kovács Ödön sirja fölé látható emlék-követ óhajtanak állítani. Ha mindazok, kik becsülték, tisztelték, és tanítványai voltak, nem csak üres szóval zengedezik a néhainak érdemeit, hanem halálában is becsülik emlékét, és ez irányban készségesen buzgolkodnak: megvagyunk győződve, hogy igen hamar össze fog gyűlni amaz összeg, mely teljesen fedezni fogja ha nem is egy emlékoszlopnak, de minden esetre egy szerény, de kegyeletes sírkőnek költségeit. Mi buzdítjuk erre lapunk olvasóit. A ki örzi a multak emlékét, az táplálja a jövőbe vetett reményeket.

= **Addig is, míg a rendelkezésünkre álló tudósítást legközelebb közölhetjük**, örömmel vesszük tudomásul, és hirdetjük, hogy a szil.-szolnoki egyházmegyének júl. 28—29-én tartott közgyűlése a nagy egyházmegyének kisebbekre való felosztását elvben elfogadta, és bizottságot küldött ki, mely az egyházak meghallgatása után, számba veszi a véleményeket, s javaslatot terjeszt elő a további teendők felől. Ismételjük, hogy ez eszmének megvalósulása nem máról holnapra való feladat. Hozzá kell járulni még a többi egyházmegyének. Keresztül kell menni a felsőbb, és így illetékes hatóságokon, és így tovább. De dicsérjük a szil.-szolnoki egyházmegyét, hogy felfogta e dolog fontosságát, és magának megszerezte e tekintetben az előjáró, a vezér-egyházmegye dicsőségét; és örömmel jegyezzük ide zilahi pap-társunk, **M a g y a r o s i I s t v á n** nevét, ki eleitől fogva buzgó

harcosa volt az eszmének, és most megnyugvást találhat, hogy nem csak kötelességét teljesítette, hanem a győzedelmes zászlót kitűzhetette a bevett várfalak ormára. Állhatatosan hisszük, és reméljük, hogy most már megharcolva a nemes harcot, az egész egyházmegye illetékes férfiai vállvetve fognak közre működni, hogy ha majd az elv a gyakorlatba megy át, egy szívvel, lélekkel láthassák az új idők gyümölcsseit.

= **Nyilvános számadás.** A maros-ludasi ev. ref. egyházközség kepe-váltó-alapja javára, folyó július hó 6-án rendezett nyári táncvigalom alkalmával volt bevétel: 161 frt. kiadás: 61 frt. 89 kr. tiszta jövedelem: 99 frt 11 kr. Felülfizettek: Dr. Betegh Miklós 5 frt. 40 kr. Özv. Szabady Gáborné, 3 frt. Mórítz és Deutsch, 2 frt. 40 kr. Tolokán János, 2 frt. 20 kr. Kecskeméthy Sámuelné, Érsek Elek, Krayzel Ottó, Benkő Benedek, Lőrincy Lajos 2—2 frt. Keresztes Áron, 1 frt 80 kr. Ujváry István, 1 frt. 80 kr. Nagy Gábor, 1 frt. 50 kr. Dossias Demeter, 1 frt. 40 kr. Felföldy Elek, 1 frt. 40 kr. Lachegyi Frigyes, 1 frt. 20 kr. Dr. Sáska Dezső, 1 frt. 20 kr. Harmath Gerő, 1 frt. 20 kr. László István, 1 frt. 20 kr. Csontos Istvánné, Ince Antal, Béres Simon. Keresztes Lajos. Rozsnyai György, Lázár József, Lefkovich Herman, Nemes Árpád, Szepessy József, N. N., Lukács László, 1—1 frt. Dr. Grosz Hentik, Esztegar Márton 90—90 kr. Lárenc Victor, Csontos Miklós, Dr. Bignió Béla, Nóga Tivadar, Farkas N. Felföldy Béla, Veress Leopold, 80—80 kr. Uregdy László, Bruchner Albert, Özv. Szabó Sándorné, Csuka Mátyás, 60—60 kr. Dr. Zipter József, 50 kr. Száva Mihály, Molnár János, Császár Sámuel, Major László, Lukács István, Cöbel Károly, ifj. Pozsony Gábor. Kőncey László, N. N., Dossios Mercur, Császár Róza, Dic Antal, Harmath Lajos, M. Koritics Vilmos, Esztegar Kájetán, Csörgő Antal, Nóti Dávid, Melcer Vilmos, Kiss Dániel, Soly-mossy Miklós, Ady Sámuel, Friedler Herman, Keresztes Ödön, Heller Géza, Sipos Gábor, Láng József, Janchi Demeter, 40—40 kr. Szenkovics Dániel 30 kr. Soós Gyula, Mátyás Pál, 20—20 kr. Esz-tegar Domokos, 10 kr. Összesen 68 frt. 60 kr. Fogadják a kegyes felülfizetők, nemkülönben a táncvigalom előkészítésében és rendezésében közreműködők, egyházközségem és a magam nevében kifejezett hálás köszönetemet. Maros-Ludas, 1895. július 14-én. Ujváry István, ev. ref. lelkész.

= **Hibaigazítás.** A »Protestáns Közlöny« folyó évi 31 száma hivatalos részében 906—1895. püspöki szám alatt közre adott, s a fogarasi ev. ref. egyház kántor-tanítói állomásra vonatkozó »Pályázatban« a készpénz fizetés minden valószínűség szerint nyomda hibából, 520, ötszázhusz forint készpénz fizetés helyett 250 forint összeggel közöltetett.

Miután ennek így maradása a pályázat sikerére nagy hátránnyal bír, teljes tisztelettel kérjük a szerkesztő urat, sziveskedjék a »Prot. Közl.« legközelebbi számában helyreigazításként közzétételre hozni, hogy a nevezett pályázatnál nem 250 forint, hanem 520, ötszázhusz osztr. ért. forint a készpénz fizetés. Fogaras, 1895. augusztus 2-án. Páncél Károly, ev. ref. első-pap, elnök. Pápay József, ev. ref. egyházi jegyző.

HIVATALOS RÉSZ.

2663—1895. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

Az államilag segélyezett zilahi evang. ref. főgimnáziumnál betöltendő rendes tanszékre, ezennel pályázat nyitattik.

A tanszékkal egybekötött javadalom, ez idő szerint, előleges évnegyedi részletekben kiszolgáltatandó 1000 frt. fizetés, 200 frt. szálláspénz, s két ízben 100—100 frt. ötödéves pótlék.

Folyamodhatnak okleveles ev. ref. vallásu egyének, kik a mennyiségtan-tervezettan tanítására vannak képesítve.

A kinevezés a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter ur ő nagyméltósága jogkörébe tartozik. A kinevezett jogos és kötelezett tagja lesz a felekezeti tanárok részére felállított országos nyugdíjintézetnek. Az állomás az 1895/96. tanév megnyitásakor foglalandó el. Okleveles pályázó hiányában, egy évi időtartamra, helyettes-tanár alkalmaztatik évi 800 forint fizetéssel, s a pályázati kérvény ilyen értelemben is elfogadtatik.

A kellően fölszerelt pályázati kérelmek legkésőbb auguszt. 25-ig beküldendőek a fent nevezett iskola előljáróságához.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1895. július 29-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Gerő,
az elnök-helyett.

25—1895. ÉRTESÍTÉS, ÉS SZIVES KÉRÉS.

A papi özvegy-árvai központi illetékek f. évi szeptemberben kiosztandók levén: atyafiságos szeretettel kérem

nt. esperes aafait, hogy a jelzett ügyben, mai napon hozzájuk megküldött kimutatásnak (rovatos úrlap) egy szabályszerűen elkészített példányát folyó év szept. 1-ig alólirthez megküldeni sziveskedjenek.

Tordoson, 1895. júl. 30-án.

Bartha Lajos,
gen. direkt.

778—1895.

FELHÍVÁS,

a nagyenyedi ev. ref. egyházmegye t. lelkészeihez.

T. P a p G y u l a, hitsorsosunk, gerend-kereszturi áll. el. isk. igazgató-tanító ur, azon nemes lelkü ajánlatot tette, hogy a nagyenyedi egyházmegye összes orgonáit díjtalanul kitakarítja, csak az ellátásról és fuvardijról kell gondoskodni.

A tiszt. lelkész afiak tehát, ha templomuk orgonája takarítást igényel, sziveskedjenek e végett t. Pap Gyula urhoz folyamodni, ki az egész nyári szünidőn rendelkezésükre áll. Lakása: G.-Keresztur, u. p. Maros-Ludas.

A melyik t. lelkész afi netalán be nem küldötte volna még az 1894/5-ik évi népisk. kimutatást, sziveskedjék azt haladéktalanul beküldeni tek. Nagy Lajos tanügyi előadó afiához, mert neki most a nyári szünidő tartama alatt van ideje, az adatokat feldolgozni.

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.

Miriszlón, 1895. augusztus 3-án. *Sándor Fános,*
evang. reform. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Augusztus 15.

33. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmertve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Kollegiumaink jobb jövője érdekében.

Pár őszinte sorral én is hozzá kívánok járulni a kollegiumi rendszabályok napirenden levő revíziójához.

Előrebocsátom, hogy az én ítéletem célja nem a deletur, hanem a reformetur, s így ne ütközzék meg azon senki, ha kereken kimondom, hogy a mi tanügyi előadónk cikksorozata, mely e Közlöny utóbbi két számában jelent meg a rendszabályok revíziója alkalmából, bár nagyon eszméltető, s tanulságos sok dologra nézve, engemet, teljesen, nem nyugtatott meg.

Én a közvetlen felügyeletre, és igazgatásra nézve, éppen azért, mert rendszabályainkat kollegiális, és nagyon is liberális szellem lengi át, sehogy sem tudok megnyugodni abban, hogy az igazgatókat ezen túl is, a régi gyakorlat szerint, a gondnokokból és tanárokból álló előljáróság válassza, mert ez az öntevő cselekvőség, az idősbőség skáláján, nézetem szerint, nem biztosítja mindig a leghivatottabbnak kiválását.

A tanügyi előadónak is, úgy látszik, e pontra nézve a sorok közt felejtett aggodalmi vannak, a mi abból tetszik ki, hogy rámutatván az 1884. évi rendtartás kollegiális és liberális szellemére, mely a talpig jó tanárookra nézve, kétségtelenül, csak üdvös hatásu lehet, erősen figyelmezteti az előljáróságokat, hogy az igazgatást csak kiválóan pedagógiai készségű, és az adminisztrációra rátermett egyénekre bizzák, mivel különben a kollegiális szellemű rendtartás a gyarlóbbakat igen könnyen «az edes semmittevés» ringató karjaiba szédítheti. E szerint tehát, a tanügyi előadó szemei előtt a talpig jó tanárok mellett gyarlóbbak is állanak, de ő csak a hivatott jó tanárok szabadabb mozgása biztositékáig megy a rendszabályozásnál; nemes idealizmusában hallgatással mellőzi a nem-hivatottakról való nézeteit. Ez a

pont az, mely kezembe vétette a tollat, hogy rámutassak rendtartásunk árnyoldalára is, leírván a nem-hivatott tanárokról való tapasztalatomat, és levonván a közvetlen felügyeletre és igazgatásra vonatkoztatható következtetéseimet és követelményemet a kollegiumi oktatásügy jobb jövője érdekében; mert, minek emlegetném, erősen meg vagyok győződve, hogy a mig kollegiumainknál az igazgatók az eddigi módon választatnak hivatalaik vitelére, addig intézeteink, itt-ott, majd a tehetetlenek hiusága, majd a nem pedagógiai jellemű egyének babrálása, sőt még bizonyos genetikus befolyások miatt, nem emelkedhetnek a megkívánt színvonalra.

Fájdalom, tanáraink közt még mindig feles számmal talátnak olyanok, kikben a tanári jellem, mely az ifjuságnak például szolgálhatna, nincsen kellőleg kialakulva, s az ilyenek működését, hatásuk öszhangját. lépten-nyomon megzavarják a mindennapiság érdekei koszt-adás, magántanítás, kártyázás, népotizmus, politikai pártállás, a társadalom tömjén-füstje, és más egyéb. Ők tényleg pénzügygyel, borkereskedéssel, földmíveléssel, politikával foglalatostkodnak, a mi mellett az után az oktatás, meg növelés, részükről egyszerű kenyérkereseti forrássá lesz.

Szomoruan tapasztaljuk, hogy némely helyt, húsz évi szorgatás után is, még mindig rendezetlen a kollegiumi könyvtár, leltározatlanok a múzeumok, javítatlanok, ha éppen egészen nem hiányoznak, az írásbeli dolgozatok. A tanári tanácskozások helyen-helyen még mindig csak fegyelmi esetekre szoritkoznak, s a tanácskozások rendén még mindig lehet tanári ajkáról ilyen feljajdulásokat hallani, hogy: «A», meg «B» osztályok az x. tantárgyból mit sem tudnak (holott a trimeszter végén igen jól osztályoztatnak); hogy: «nincsen egyetlen egy az egész osztályban, ki figyelni tudna»; hogy: «az egész osztálylyal nem lehet birni fegyelmi tekintetben», sat. sat.

Tán, rendes tanárnak sem tekintené magát némely tanító, ha rendszeresen későn nem járna be a lecke-órákra; egy negyed, sőt egy fél óra nem számít tanítási ékonomiájában, ha mindjárt óránként mulaszt is annyit, a szokásos tízpercen kívül, hiszen, mindennel készen van, s a mint hiszi és hirdeti: többet tanít ő néhány óra alatt, mint a módszeres sablonok szerint működők egy egész szorgalomszak alatt. E pontatlansággal karöltve jár az után a lecke-órákra való készületlenség is, különösen, a mióta a tankönyv okvetlen használata kivántatik; fokrúl-fokra lehet látni, mint zsugorodik össze némely nagy tempóval föllépett tudós tanár tudománya egy kis tanulói kézikönyv tartalmára. A mikor még kurzust kellett készítenie a tanárnak, s a tanulók könyv helyett az élő szóra voltak utalva, akkor ösztönözve is volt a tanár, hogy tantárgyát szabatosan, s világosan fejtegesse, kényszerítve volt több és bővebb források után nyulni. Most, azonban, ott van a nyomtatott tankönyv, tehát hasá!hat a tanár, s figyelmetlenkedhetik a tanuló. Helyen-helyen meg is történik mind a kettő, a szakszerű ellenőrzés mód nélküli hiánya miatt.

Vessünk egy pillantást az ugy nevezett óra-rendekre, bizony, mindig fogunk azok közt olyanokra találni, melyeknek beosztása minden didaktikai alapot nélkülöz. Itt valósulnak meg a «gyarlóbbak» vágyai, szintugy a megszólamlásig jelölik és jelentik az óra-beosztások tanár-uraimék passzióit. Össze van halmozva némely napokra hat tantárgy is, melyek kiválóan a memoriát veszik igénybe; más napok tantárgyai meg bő alkalmat nyujtanak a láblógatásra. A több figyelmet igénylő tárgyak a harmadik és negyedik órára vannak téve, s általában, a tárgyak szorosabb kapcsolatára, s rokon természetére semmi tekintet sincs fordítva. A dolog egészen úgy áll, mint ha az órarend nem a tanulók rendszeres munkálkodása, s munkájuk lehető könnyítése kedveért, hanem a tanárok kedvtelésére, s magán-üzelveik kényelmes folytathatására készülne, mert nyilvánvaló, hogy azok az egyénileg kikötött szabad dél-utánok és szabad reggelek, sőt a rendes heti szüneten kívül eső egész szabad napok, nem az oktatás érdekében tartatnak fenn.

S mit mondjak, végezetre, a tanár-jelölteknek, és kezdő tanároknak a tanítás művészetébe való beavatásáról, és vezetéséről? Ki eszközölhetné ezt jobban és illetékesebben, mint az igazgató? Eszközli-e?

Tanár-jelöltjeink, a még mindig hiányos tanárképzés, meg képesítés módjai szerint, elvégzik az egyetemi kurzust a hazai egyetemek valamelyikén, hol alkalmas kézikönyvek hiányában legtöbbsnyire csak írott kompendiumokból készülgetnek a tanár-vizsgálatra, a melyen aztán többsnyire csak a tudományosság gyanujában álló vizsgálóktól tanári oklevelet is nyernek; de, magára a tanszékre, azt mondhatni, hiányos, részben fántásztikus pedagógiai és didaktikai elméletekkel lépnek rá... Ritkán látogat ki valamelyikük a külföldre, tapasztalás végett, s ha kimegy is, inkább valamely különleges tanulmánynyal, mint jó hírű szemináriumok, és kitünő középiskolák látogatásával tölti el az időt. Ezek a körülmények, főként a próba-évek teljes kizárásával történő hirtelen alkalmazásuk, nagyon sokra nézve igazi út-vesztő, a tévesen felfogott tudományosság, önállóság, és autonomia miatt. Legtöbbsnek egyéni természete csak ilyenkor, a végleges alkalmazás után, kezd igazi hábitusaiban nyilatkozni, s vajmi ritka jelenség, hogy a nagytekintetű kezdő tanár holmi tudásbeli csalatkozhatatlanság és önteltség érzelmeinek egészen áldozatul ne esnék. Annyit minden esetre nandegyik arrogál magának, hogy dolgaiba senki bele ne szóljon. S e miatt az egyéni, s korai elszigetelés miatt török meg rendtartásunk kollegiális szelleme

Minek emlegetném, hogy az e fajta fiatal tanároknak kisebb gondjuk is nagyobb annál, hogy bölcsességüket növeléstani szakmunkák, és folyóiratok tanulmányozása által javítsák és bővítsék; s e miatt rövid időn a modorosságnak, és pedáns nézeteknek lesznek rabjai; szellemi látkörük mind szűkebbre szorul, de nő a más hasonló intézmények iránti lenézésük, és saját egyéniségük páratlanságáról való hiedelmük, mely csekély szélfúvásokra is autonom helyzetüknek senki által nem provokált védelmére készíti őket.

Hogy mennyire igazak ezek az állításaim, arra példákkal is szolgálhatok. Egyik kollegiumunkban, hol, az ideiglenesen alkalmazottakkal együtt, pár évvel ez előtt, hét fiatal tanerő működött, egy igen tekintélyes hazai oktatásügyi folyóiratnak három évi folyamát egészen felvágatlanul láttam heverni. Egy másik kollegiumunknak fizikai tanára, most már csak néhai, nem tudván egyáltalán a kísérletezéshez, a természettant krétával és spongyával tanította, de azért mód és cél nélkül költött fizikai szerelvényekre. Egyszer eltörte a Holc-féle influenza-gép korongját, melyet

öt-hat forintért újjal pótolhatott volna, de a tanár úr nem pótolta, hanem egy egészen új gépet hozatott. Ezt is, első próbára, tönkre tette. Ugyan ő hozatott egy Awood-féle eső-gépet, holott volt a muzeumában egy olyan, csak a felső kereke hiányzott, a mit három-négy forinton pótolni lehetett volna. Hozatott egy légszivattyut, melyet sűrítésre és ritkításra egyiránt használhatott volna, de nem használta, hanem hozatott ugyan abban az időben egy légritkítót is (150 forinton), mely iskolai kísérleteknél egészen nélkülözhető, annyival inkább, mivel az imént nevezett légszivattyu teljesen pótolhatja azt. De, nem folytatom e kurtházi ékonomia illusztrálását, bőségesen meggyőződhetik erről az igazi szakember, ha kollegiumaink könyvtári és tanszertári állományait komoly bírálata tárgyává teszi. A mit e részben egy laikus, már csak csupa illedelemből is, gazdag fölszerelésnek mondana, abban a szakember, a középiskolai követelmény szempontjából, nagy hiányokat, de másfelől tömérdek oda nem tartozó fölösleget fogna kimutatni. És ez az ötletszerű vásárlása a különböző dolgoknak mi okon történik, ha nem az illető tanár tájékozatlansága, és az igazgató bonomiája miatt.

Általában véve, a csetlés-botlás onnét származik, hogy tanáraink, ritka-kivétellel, sem szaktárgyaikban, sem a növeléstanban, sem más hasonló intézetek működéseire nézve, összehasonlító tanulmányokat nem tesznek.

Avagy, hányan vannak tanáraink közt, kik időközönként tanulmány-utat tennének világnézetük, és szakismereteik épülésére, s esetleg, reformálására? Hiszen, e végre a magyar államkormány mindent elkövet, a mennyiben a fő-, és székvárosban, a nagyszünidő folyamán, pótló tanfolyamokat rendeztet vidéki tanárok számára: a filológiából, a fizikából, a rajzból, a tornászatból, és tanulmány-útakra alkalmat nyújt. Felhasználják-e, részt vesznek-e azokban a mi tanáraink közül legalább némelyek? Erről mélyen hallgat a krónika. Hallgat, mint hallgat a kollegiális rendszer kódébe burkoltan sok egyébről, mert hiányzik a szervezetéből az igazi «punctum saliens», az az elevenítő, kezdeményező, lüktető, és formáló szellem, melyet rendszabályi kifejezéssel, igazgatónak neveznek.

Célzatosan használom a tanügyi előadó által is használt «punctum saliens» fiziológiai műkifejezést, de nem alkalmazom úgy, mint ő, bár mindketten átvitt értelemben alkalmazzuk az Egyházi Tör-

vények harmadik szakaszára, hanem használom a közvetlen felügyeletet, s rendezést gyakorló igazgatóra, jelesen, az ő teendőinek, és az ő feladatának jelentésére.

Szerintem tehát, rendtartásunk punctum saliens, a tanártestület élén, a közvetlen felelősséggel tartozó igazgató. A felelősség, a mely a nálánál fentebb álló hatóságoknál mind elvontabb lesz, benne öszpontosul egészen konkrét módon, s ezért, tömérdek hatóságaink közepette, az ügyek csak úgy folyhatnak természetesen, ha ő, a punctum saliens, a körülményeket kellőleg felhasználni, haszonra fordítani, s ez által a felsőbb hatóságok követelményeit kielégíteni tudja. Ilyenné lesz, azaz, valóban «primus inter pares» lesz az igazgató, nézetem szerint, ha választása kivéteket az előjáróság kezéből, és visszatéteket az Igazgató-Tanácsához.

Javasolom ennél fogva, kollegiumaink jobb jövője érdekében, hogy a kollegiumi, illetőleg, gimnáziumi igazgatókat ezen túl, az illető kollegiumi előjáróságok hármass jelölési alapján, hat-hat évi időtartamra, az egyházkerületi Igazgató-Tanács válassza. Maga a jelölés, a szolgálati idősbőség sorrendjétől függetlenül, tisztán a tanári és adminisztrációi kiváló hajlamokra és készülségre való tekintetből történjék. Magától értetik, hogy a hat év multán lelépő igazgatók újra jelölhetők, s újra választhatók lennének.

Végül, ki kell még jelentenem, hogy abban egészen egyet értek a tanügyi előadóval, hogy, ha az igazgatói állások, a személyes felelősség fokozása mellett, jobb fizetéssel, és nagyobb tekintélylyel láttatnának el, mindig akadnának a tehetségesebb tanárok közül olyanok, a kik az igazgatói hivatal viselésére különösebben is készülni fognának. Videant consules!

Fiziofilus.

Jelentés.

(Felolvastatott a brassói ev. ref. egyház képviselő-választó általános közgyűlésén, 1895. június 30-án)

(Vége.)

Mihezképest megbízást adtunk Nagy József orgona-építő afának a terv és költségterv megkészítése iránt, ő megbízataása értelmében csakhamar tervezetét benyújtá, mely szerint 1500 frt. vállalati összegért késznek nyilatkozott egy 17 fő- és 5 mellék-változatu pedálos, két monnásos egészen új külső testtel és kellő kibővítéssel ellátott orgonát készíteni egyházunknak, a meglevő két orgona egészen jó anyagjának felhasználása mellett. Ajánlata elfogadtatván, vele, illetve Nagy A. céggel a szerződés megkötötett, így folyó év őszén új orgonánk felavatható lesz.

Lesz tehát egyházunknak 1650 frtért egy olyan orgonája, hogy 3—4000 frtot meg fog érni. Igaz, hogy a kifizetésére szükséges pénz még nincs egészen együtt, de az eddigié után bizalmunk van a hivek ősi erényében és hisszük, hogy midőn az új orgona hangja mellett először zengjük a szeretet istenének dicsőségét, teher nem fog lenni templomunk ez új díszén.

6. A múlt évben az Ig.-Tanács rendeletéből elkészítettük a vagyoni állag mibenlétét feltüntető jelentő ivatek négy példányban. Melyek szerint épületekben, földben, tőkében, klenodiumokban 66.353 frt. 10 kr. értékű vagyona van egyházunknak, melylyel szemben 27.000 frt. függő adósságunk, a központtal szemben. Ez adósság tőke-, kamat-törlesztése már évek óta folyamatban van; a hivatól befolyó kepejárulékból évenként 708 frtot szolgáltatunk be, megjegyzendő, hogy a törlesztés hasonfelét a kerület és az egyetemes egyház hordozzák.

A személyi járandóságok és a dologi kiadások fedezetéül a tőkevagyon kamatai, a hivek kepejéből a központi teher fedezete után fenmaradó összeg, továbbá a kerülettől, várostól, a vallástaniásért, a rabok gondozása után járó összegek és több más apróbb bevételek szolgálnak, mintegy 2700—2800 frt összeg.

7. Mint örvendetes tényt kell felemlitenem, hogy a múlt év folyamán Koós Ferenc kir. tanácsos és Orbán Ferenc keresk. akad. igazgató afiai. buzgó közreműködése mellett, sikerült egyháztanácsunknak végre is a népiskolák hittanoktatás tiszteletdíját 250 frtról 400 frtra felemelni. Miért is kedves kötelességemnek tartom fent megnevezett két buzgó egyháztanácsos afiának ez alkalommal is egyházunk köszönetét kifejezésre juttatni.

8. Az év zartán a számadások Vén Ferenc István és Kiss András gondnok afiai által benyújtattak, azok egy számvevő bizottságnak felülvizsgálás végett kiadattak, majd a bizottság által a képviselő-testület elé lettek terjesztve. Molnár János számvevő bizottsági elnök a vizsgálat eredményekint előterjesztette, hogy az 1894. év cselekvő állása a következő:

a) Az egyházközségi és iskolai alapnál beveendő: 1359 frt. 36 kr., bevéteget: 1090 frt. 83 kr., hátralék beveendő 268 frt. 53 kr.

b) A «Molnár János» szegény-alapnál beveendő: 29 frt., java része tőkésítettett.

c) Kepetörlesztési alapnál beveendő: 18 frt. 93 kr., tőkésítettett.

A tőkevagyon állaga, előterjesztés szerint:

a) Egyház és iskolai alap: 8593 frt. 83 kr. és 200 frt. kamathátralék.

b) Molnár J. szegény alap: 336 frt. 96 kr.

c) Kepetörlesztési alap: 435 frt 08 kr.

9. Jelentés tudomásul vétetvén, egyfelől a számvizsgáló bizottságnak a vizsgálat megejtéséért, másfelől gondnok afiának lelkiismeretes és buzgó ügykezelésükért jegyzőkönyvi köszönet szavaztatott.

Az egyházi személyzet körében a múlt 1894 évben a következő változás történt: Nagy Károly lelkész N.-Enyedre választatván meg. helyébe az Ig.-Tanács megtisztelő bizalma folytán én neveztettem ki; hogy vajjon méltóra esett-e a bizalom, azt ítélje meg a mélyen tisztelt közgyűlés; én most is, mint tavaly, csak azt

ígérhetem, hogy erőm mértéke szerint, jövőben is az egyház javát kívánom munkálni.

Állásomat 1894. év március 7-én foglaltam el, ez idő óta más lelkeszi teendőim mellett, december 31-ig, tehát nem egészen 10 hónap alatt, elláttam 781 ügydarabot.

Megkezdtem a hitoktatást a felsőbb tanintézetekben és tanítottam heti tizennégy órán. Az egyháztanácscsal egyértelműleg megállapítottuk az 1894/5. tanévre az ellemi hittanítás tantervét és kapcsolatosan elrendeltük Benedek Zoltán s. hitoktatónak, hogy az elemi osztályoknak is tanítson bizonyos számú egyházi éneket; ezenfelül minden szombaton délután 2—3 óráig a realban a négy alsó osztálynak, szerdán pedig a polgári leányiskola növendékeinek, ugyancsak 2—3 óra között tanítson egyházi éneket. Hogy mekkora eredményt értünk el a vallás tanítás terén az elmúlt tanévben, arról bizonyosságot tettek a növendékek a lezajlott vizsgák rendjén. Minden esetre, a siker érdekében, e téren időrül-időre buzgó lélekkel kell tovább fáradnunk, mert egyházunk fejlődésének egyedüli biztos alapját, a keresztyén szellemenben fölnevelt hivek képezhetik. Megemliteni kívánom itt egyházi dalárdánkat is. Dalárdánk mindnyájunknak féltett kincse kell hogy legyen, mert a dalban nagy erő rejlik; míg egyházunk ifju serege mivel a dalt, távol tartja magát a kedélyrontó időtöltésektől. A szétmállás szimptomái mutatkoztak dalárdánk beléletében, midőn Brassóba jöttem, ha ma más viszonyok vannak, azt nem magamnak tulajdonitom érdemül, hanem a jók összetartásának.

Pár percet szentelni óhajtok arra, hogy egyházunkban a könyörülő szeretet munkájáról is megemlékezzem. Egyházunk közvetlenül a »Molnár János szegényeket segélyező alap« kamataiból és a szegények perselyéből több, mint husz egyénnek nyújtott segélyt. A Brankó-ván-alapítványnak egyházunkra eső 100 frt. évi kamatjából két alkalommal 70—70 szegény lett segélyezve. Nagyobb mértékben gyakorolta a könyörülő szeretetet »a magyar prot. jótékony nőegylet.« Állandó havi segélyben részesített hét ref. szegényt, rendkívüli segélyt adott két egyénnek 15 frt. értékig. Kiemelkedő volt a karácsonyi segélyezés, a midőn minden prot. felekezetü, sőt egy pár kath. szegény segélyezése mellett, hatvan ref. szegény tanulót, több özvegyet felruházott.

A segélyezés céljára nőegyletünk nov. 11-én az új vigadó termében szini előadást rendezett. A szeretet lelke által áthatott asszonyaink, oly nagyszabású akciót indítottak, hogy a meglehetősen tágas vigadó termében oly szép számú magyar közönség gyült egybe, melyhez hasonlót még együtt nem láttunk. Az erkölcsi eredménnyel karöltve járt az anyagi siker is. A bevétel 540 frt. volt, ebből tisztán megmaradt a szegények számára 340 frt. Áldott a női igyekezet, náluk a varázs, hatalmuk alatt még az önzés is megszelidül és áldozatra nyújtja kezét.

A nőegyletnek a múlt működési év zartán, vagyona készpénzben 33 frt. 26 kr. takarékpénztárban 3345 frt. 58 krt. tett ki. Tekintve a szükség nagyságát, ez összeg nem sok, de a jövő az egyleté, csak a buzgóság ne lankadjon.

Kicsiny kezdet volt születése. Ugyanis, egyházunk érdekeiért, a szegények ügyének felsegéléséért lelkesülő, most már nyugalomba vonult Molnár János lelkészafia, de ki most is lelkes Nesztora egyházunknak, maga körül gyűjtve egyházunk buzgó asszonyait 1878. dec. 1-én és nemes szíve sugallatát lelkes beszédbe tolmácsolva, felhívta a nőket az egylet megalakítására.

Az alakulás megtörtént, s bár a krisztusi általános szeretet elve alapján neve «protestáns» lett, de a munka terheit mindig a mieink hordozták. Először kötőkére gyűltek a nők, a ref. iskola helyiségeibe, hol a lelkes vezér, «Molnár bácsi» felolvasott sok szívet emelő dologról, a nők minden összejövetel alkalmával hoztak megtakarított filléreiket és a tőke nőtt, míg végre az egylet kinőtt a gyermekkorból, s mint reményteljes ifju kilépett a cselekvés áldásos mezejére. Bizony mondom, büszkesége kell hogy legyen minden igaz Kálvinistának ez egylet. Áldja meg az isten azt, a ki alkotta, hogy legyen közöttünk bölcs tanácsával, melegen érző szívével, hogy mi is, mint hálás örökösök, sokáig érezzük vele gyöngéd szeretetünk tanujeleit.

Egyik híres írónk azt mondja: a felnőttek iskolája a templom, és ezzel, valóban, nagy igazságot mond, mert itt jut az ember tudatára annak, hogy mindannyian is'en előtt egyenlők vagyunk, ennél fogva, életünk irányítója a szeretet kell hogy legyen. Avagy, hol hirdetik e tant más helyt oly szívet megkapólag e nagy világon az emberi viszonyok? Jól eső lélekkel dicsekedhetem, hogy gyülekezetünk a buzgóság hajlékát a múlt évben is szép számmal látogatta. Hogy is ne tette volna, mikor elől mentek: Molnár János, nyugalmazott lelkész, Koós Ferenc, királyi tanácsos, Gencsi Endre, törzsfőorvos, apostoli buzgalmu fákllyavivőink, utánuk a gondnokok, és a lelkes presbiterek. A jó példa hat, nyomdokaikon a választottak buzgó serege töltötte meg a templomot, öregek, és ifjak együtt imádkoztunk.

A templom-látogatás méretének elég szép tanujele volt a múlt évben begyűlt perselypénz; ugyanis, a költségek levonása után, 128 forint 17 kr. lett a pénztárba e címen elszámolva. Az a lélek, ki a múlt évben lelkesedésre serkentette sziveinket, tartsa azt fogva jövőre is, hogy épüljünk, és építsünk; hiszen, mi királyi papság, és szent nép vagyunk. Akadtak egyházunknak buzgó Nehémiásai is, kik megnyitván kezeiket, építették 1894 évben is egyházunkat. Koós Ferenc, királyi tanácsos, könyvtárát egyházunknak adta, és azt szüntelenül gyarapítja. Az előbb említettek harmincegy énekes könyvet vettek, templomi használatra. Förder Sándorné urnő egy bordó drapériát készíttetett a kathedra koronájára. Sassi Frigyes honvéd ezredes egyházi célra adott 20 forintot. Orgona alapra: Gencsi Endre, főtörzsorvos 100 frtot. Sassiné ő nagysága gyűjtő ivén: Gencsi Endre, 5 frtot. Kozma József, főhadnagy 1 frtot. Koós Ferenc, 3 frt. 20 krt. Péchy Árpád, 30 frtot. Szabó Antal gyűjtésből 108 frtot. A konfirmált növendékek 19 frt. 50 krt. Vince, nagyenyedi tanár 1 frt. 5 krt. Gardó, százados 50 frtot. Ime, a nagyobb adományok kimutatása, azonban a buzgóság lelke a folyó évben is hozott sok szép adományt, de ezt hagyjuk a jövő év jelentésének. Az elősoroltak bizonyosságot tesznek a mellett, hogy egyhá-

zunkban a buzgóság lelke nem halt ki, de sőt mind ujjabb, meg ujjabb gyümölcsöket terem. Az 1822-ik évben kicsiny kezdetből kiindult és sok nehézségektől zaklatott külön álló egyház, biztosan haladt előre, úgy az új idők nehézségeit is le fogja küzdeni és itt e felekezeti és nemzetiségi határponton védbástyája lesz a lelkiismereti szabadságnak és édes magyar nyelvünknek.

Igen tisztelt közgyűlés, ezek voltak azon kiválóbb mozzanatok, melyekről az 1894. év történetéből beszámolnom kellett. S midőn ezt megtettem, Molnár János, ny. lelkész Koós Ferenc, Gencsi Endre, Orbán Ferenc, Dr. Kovács Áron, Mártha Miklós, Sebesi Béla, Veszprémi József, Kenessey Béla, aainak, Vén István és Kiss András, gondnok aainak, az egész presbyteriumnak és képviselő testületnek köszönetemet kívánom nyilvánítani buzgó támogatásukért és ezután az évi működésnek elbírálását a mélyen tisztelt közgyűlésre bízom.

A szeretet Istene pedig áldjon meg mindnyájunkat.

Péchy Árpád,
evang. református pap.

Az egyházmegyéből.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

Forró nyári hőségben gyűlt össze egyházmegyénk közgyűlésre Sz.-Somlyón július 28-án. Azonban, a nagy hőség nem gátolta meg főként papjainkat a megjelenésben. A papok szokatlan számban való összeseregülésének talán az volt egyik oka, hogy egy igen nevezetes tárgya volt gyűlésünknek: az egyházmegye négyfelé osztása.

De tartsunk lehetőleg rendet a referátóban.

Emelkedett hangú elnöki megnyitó után, a kinyomtatott s előre szétküldött esperesi jelentés, mely leginkább az egyházlátogatás eredményét mutatja föl egyházankint, tudomásul vétetett s érette esperes aának elismerő köszönet szavaztatott. Majd tudomásul vétettek:

Nmtgu Br. Bánffy Dezső 128 frt. 34 krajcáros adománya a sz.-somlyói egyház részére, a melyért az egyházmegye is feliratban fejezi ki köszönetét; továbbá, az udvarhelyi egyházmegye azon átirata, melyben főtiszt. mlgs. püspök urnak és a konventnek köszönet szavaztatik a papi fizetések rendszeresítése körül kifejtett buzgóságokért; valamint tudomásul vétetett az e. m. tanács évi jelentése is.

Ezután templomba vonultak a gyűlés tagjai, a hol is ujonnan választott sz.-somlyói lelkész, Gáspár István, aa. tartott imát és egyházi beszédet Róm. XIII: 12. alapján, szónoki hévvel és tüzzel.

Délről nem maradt el a szokásos közebed, s nem maradtak el arról a pohárköszöntők sem, melyeknek során, főtiszt. püspök aán kezdve, az egyházmegye egész tisztikara részesült éljenekben.

Délután a gyámpénztári részvények ülése tartatott meg, melynek kiemelkedő pontját azon indítvány képezte, hogy az országos gyámintézet életbe lépte után, fizetessenek vissza az akkor életben levő részvényeseknek befizetett mindennemű illeteik. Ez indítvány általában tetszést keltett és pártolásra talált; azonban, a tájékozatlanság s az éppen e miatt nagyon is szétszóródó külön vélemények és javaslatok miatt végleges elintézést nem nyerhetett.

Második napon, július 29-én reggel mindjárt első tárgyal az egyházmegye felosztására vonatkozó

véleményes jelentés tüzetett ki. Előadó Magyaróssy István, zilahi lelkész aa. volt, mint ez eszmének egyházmegyénkben első megpendítője. Előadó pontos és lelkiismeretes tanulmányozás után, egy a tárgyat minden oldalról megvilágító, meggyőző, szónoki fordulatokban sem szükkölködő, hosszú, de mindvégig érdekes és figyelmet lekötő beszédben ajánlotta nagy egyházmegyénk négy részre osztását, mely szerint a mostani egyházmegye zilahi-, szomsolyói-, sz. csehi-, és tasnádi egyházmegyékre oszlanék 17—17, illetve 14—14 anyaegyházzal. Az indoklás alapjául előadó kimutatta főképpen azt a helyzetet, melyet az új egyházpolitikai törvények teremtenek számunkra, a mikor két nagy ellensége lesz egyházunknak: a közöny, és Róma. Ez ellenségekkel szemben legerősebb fegyverünk az egyházi élet minél intenzívebbé tétele, az érdeklődés felkeltése, a közös munkában való buzgó részvétel. Mind ezt a jelen viszonyok közt, az egyházmegye nagy kiterjedésénél, az egyházak és lelkészek szétszortóságánál fogva, elérni, megvalósítani nem lehet; míg ellenben, egy kisebb egyházmegyében minden egyesnek jutna a közös munkából s ez által felpeszűdne az egyházi élet, könnyebb, jobb és patriarchalisabb lenne a közigazgatás. Fontos és érdekes volt a leendő négy egyházmegye vagyoni viszonyainak fejtegetése is, mint a mitől tették függővé bizonyára többen adandó szavazatukat. És az előadó itt is kimutatta a négy egyházmegyének minden újabb megterhelhetés nélkül való felállithatóságát; pedig ő minden e. m. hivatalt külön kézbe adandónak véleményez. De kevesebb fizetés kellene akkor, ha pl. két-két hivatalt tennék egy kézbe. Így aztán az egyházkerületi képviselőknek is jutna uti és napi díj, a mit előadó nem hozott javaslatba. Az esperesi fizetés az új törvényeinkre vonatkozó utasítás 134. §-a értelmében a központi krajcáros élőtökéből egészítették ki 200 fitra.

Az előadó beszédének elhangzása után, élénk eszmecsere indult meg, pro et contra. A vitázás folyamán többen fölemlítették és óhajtották tartották azon igen jelentékeny változtatást, hogy ha már újra szerveztek ezen kisebb egyházmegyék: úgy a szervezés a zsinat presbiteri elvek szigorú megtartásával vitessék keresztül, természetesen, csak az esetben, ha maga az egyházkerület is beleegyezését s azon ígéretet adja hozzá, hogy minden egyházmegye és a kerület is akkint szerveztesse; ellenesetben, a mostani képviseleti rendszer tartatnék fenn. E mellék-indítvánnyal együtt tulnyomó nagy többséggel elhatározott, hogy az egyházmegye négy felé osztása elvileg elfogadtatik; az indítvány, véleményadás végett, kiadatik az egyes egyhá-

zaknak, s ezen jelentések alapján, a leendő négy egyházmegyének egyházi és világi tagjaiból alakult bizottság (elnökkel együtt kilencen) részletes javaslatot terjeszt elfogadás és a kerülethez jóváhagyásra felterjesztés végett a folyó évi egyházmegyei közgyűlésre.

Ezután, több kisebb jelentőségű ügy tárgyalatott, melyek közül azonban mégis kiemelkednek a következők.

Több igen szegény egyházunk felekezeti iskoláját átvette az állam az illető egyházak tulajdonjogának megtartásával, és az állam örök haszonélvezetének biztosítása mellett. A szerződések mindenütt biztosítják az egyes egyházaknak azon jogát, hogy a tanító ref. kántor is legyen, illetve, lehessen. Az e tekintetben elért eredmény érdeme első sorban mindenesetre új, ifjú, buzgó kir. tanfelügyelőnk, Dr. Petri Mórt illeti.

Az új németi desolalt egyház földbirtokának eladása kimondatott, mivel a folytonos bérbeadás által elsoványodván, a takarékpénztári kezelés által elérhető kamatot sem hozza meg. Az eladás azonban csak azon feltétel alatt engedélyeztetett, ha a birtok ára egyházmegyénk kezelése alatt maradhat.

A szeődemeteri roskadozó templom kijavítását az egyházmegye volt kénytelen kimondani, nevezett egyház tőkéinek terhére, azon okon, mivel a szeődemeteri hívek semmire sem hajlandók.

Végül, még egy nevezetes indítvány tárgyalatott. Ugyanis, Magyaróssy István és Kónya László zilahi lelkészek az új egyházpolitikai törvények által egyházmegyénknek okozott veszteségek kárpótlását kérni, indítványozták, az államtól. Ez indítvány el is fogadtatott azon pótlással, hogy ne csak a mátkadijak és a válóperi illetékek elvesztése miatt károsult egyházmegye, de az anyakönyvvezetéssel járó jövedelem elvesztésével csokulandó papi fizetések is kárpótoltsanak az állam által. Ezen határozatok az Igazgató-Tanács utján és pártfogásával juttatandók a kormányhoz. És egyházmegyénk reméli, hogy az Igazgató-Tanács e tárgyban minden lehető próbál és megmozgat, nem csak a szilágy-szolnoki, de az összes egyházmegyék s azok összes papjai érdekében.

Ez nap délután még házassági és köztörvény-széki ülés tartatott. Én meg kívánom, hogy ezután ha már válóperek csakugyan nem lesznek előttünk, hát minden más egyébféle perek is végleg maradjanak el üléseinkről s legyen majdan felosztandó, apróbb egyházmegyéinkben mindenütt jó rend s buzgón folytatott munka, szép egyetértés, és áldott békeség!

—k—r.

TÁRCA.

Könyvismertetés.

(Biblia-ismertetés, a gimnázium I. és II. osztálya számára. Irta: Dr. Bartók György, ref. lelkész. Ára 75 kr.)

Megszoktuk, hogy mikor a gimnáziumi vallástanításról van szó, csupa jeremiádokat halljunk. És hát, valljuk meg, nem minden ok nélkül. Tankönyvünk kétségbeejtő kevés van s az is egy-kettő kivételével, hiányos, vagy éppen rossz; egyik iskolában igen sokat, másikban igen keveset tanítanak és mindenikben több súlyt fektetnek az előirt tárgy betanítására, mint a növendékeknek a vallás-erkölcsi élet-

ben való nevelésére; az iskolai istentisztelet kivánni valókat hagy fenn, ha nem éppen elhanyagolt; sőt még a zsinati tanterv revíziója is immár időszerű lenne, mivel az, hogy csak ez egyet említsem meg, a gimnázium VIII. osztályában a hit és erkölcsstan helyett, mely éppen itt volna helyén, a magyar prot. egnáz történetét írja elő, holott ezzel már a káté tanításnál is, később az egyet. prot. egyház-történet tanulása alkalmával is foglalkoznak. A kik pedig e mizeriák felől gondolkoznak, rendszerint egy ős okra vezetnek vissza mindezeket, hogy t. i. nincsenek a gimnáziumoknál vallástanári állások rendszeresítve. Jól tudom, hogy vádolni fog-

nak, hogy pro domo beszéljek, mégis nem habozom kijelenteni, hogy a magam részéről is hozzá járulok ezeknek a nézetéhez; nem habozom, mivel egy évi praxisom alatt eléggé meggyőződtem ez állítás igazságáról.

Mert, nézzük csak. Vagy rendes papok, vagy ideiglenesen alkalmazott papjelöltek tanítják a gimnáziumokban a vallást. Ha rendes papok tanítanak, ezeknek különben is elég dolgot ad, ha hivatásuk teljes tudatában vannak, a reájuk bízott gyülekezet, és pedig nagy gyülekezet lelki életének gondozása s a gimnáziumnál elfoglalt vallásitanári állást, még ha annyira lelkiismeretesen veszik is, csak mellékes dolognak kell, hogy tekintsék. (A dr. Bartók György féle állítások nem döntenek meg az állításomat.) Ha pedig papjelölteket alkalmaznak, ezek szintén nem képesek, teljes mértékben megfelelni nehéz feladatuknak. Nem azt értem én ez alatt, hogy a theol. kurzus alatt meg nem szerezne a theologus mindazokat az ismereteket, a melyek a gimnáziumi vallásitanítás anyagát képezhetik, de értem azt, hogy a theol. studiumok közt, legalább nálunk, nincsen felvéve a gimnáziumi vallásitanítás módszertana; vagyis, nincsenek előkészítve arra, hogy a gimnáziumban is «kinek-kinek akkor, azt, akkora mértékben és úgy nyujtsák, mint a mikor, a mi, a mennyi és a hogy a növendékekre nézve a legcélszerűbb, legfejlesztőbb és legépületesebb», mint a hogy Garda József mondaná. Mert a Katechetika tudvalevőleg csakis a népiskolai vallásitanításra szorítkozhatik. Azután, hiányzik a papjelölteknél természetesen a praxis, a mely még némileg pótolná az elmélet hiányát. Ez persze évek folytán megjöne, csak hogy ezek elől az évek elől rendszerint megugrik a papjelölt, mivel hogy idejénvalónak látja, ha gyengébben dotált is, de rendes állomásba megy, a hol aztán ad elég dolgot a papi funkciók elvégzése, a család, a Kampf um's Dasein s még ha kedve, és tehetése volna is hozzá, hogy lendítsen a dolgon egy-egy tankönyvvel, hiányoznak a szükséges eszközök ezeknek előállítására. Ez az oka, hogy nincsenek tankönyveink; ez az oka, hogy a vallásitan nem tud egészen bele illeszkedni a gimnázium többi tárgyainak keretébe; ez az oka, hogy a többi tárgyak tanítói közül némelyek tiltakoznak, ha nyíltan nem is, de úgy magukban, a vallásitanítónak »tanár« elnevezése ellen; ez az oka, hogy a gimnáziumi vallás-tanítás drága földje parlagon hever s rongyokkal vagyunk kénytelenek elfedni meztelenségünket. Rendszeresen csak egyszer a vallásitanítói állomásokat s mindezen mizeriák megszűnnének. Persze, ez nehéz dolog, hiányozván a mi szegény egyházunknál az a bizonyos három kellék, a mit a hadviselésre szükségesnek tartanak t. i. a pénz. Addig mást nem tehetünk, minthogy nyugodjunk bele, ha tanulóink hiányos vallásitan ismeretekkel kerülvén ki a gimnáziumokból, oly könnyen elsodortatnak a vallásitanlás, hitetlenség, egyházatlanlás divatos hullámainál.

Szomorú viszonyok ezek, és ha mégis van valami vigasztaló, úgy csak az lehet, ha dacára ez állapotoknak, mégis akadnak emberek, a kik el nem csüggedve, a csüggedés és üres lamentálás helyett, munkára vetik kezüket s felszántogatják, megművelik egyik-másik részét ennek a parlagon levő drága földnek. És legyen bár kevés a termés, örömmel vesszük azt is, és kedves nekünk az is, mint a földművesnek kedves az a kevés is, a mit szűk aratáskor betakarít. És tudva azt, hogy más jutalmukat úgy sem veszik, elismeréssel említjük fel nevüket a jó és nemes munkások közt.

Ezzel az elismeréssel köszöntöm én egy kiváló új munkását gimn. vallásitan tankönyv-irodalmunknak, dr. Bartók György, szászvárosi lelkészt, a ki régtől érzett hiányon segített, a mikor megírta és kiadta az ő Biblia-ismertetését a gimnázium első és második osztálya számára. Némienemű könyveink lennének ezen osztályok számára is; azonban, nincs közöttük egy is a mely megfelelné a célnak. Én, például, Bocsor Lajos biblia-ismertetését tanítottam az elmúlt évben, és bár ez még a legjobb tankönyv ez idő szerint, mégis folyton hallanom kellett a panaszt a tanárok, szülők, privat-tanulók részéről, hogy ez nem gyermekek számára való. És teljes mértékben igazat adok nekik; nem gyermekek számára való; tulajdonképen nem más, mint egy bibliai bevezetés rövid kivonata az extraktumok minden hibájával; száraz, mint az aszalt gyümölcs. Mindenütt a lehető legnagyobb rövidegre törekszik s e miatt hézagos, irálya sok helyen az érthetlenségig tömött és némelykor olyan körmondatokat kanyarit, hogy becsületére válnék akármelyik ügyvédnek.

Hosszadalmas lenne, a felsorolt hibák igazolására példákat idéznem belőle, de olvassa el akárki is, például, a a Mózes élete, Mózes könyveinek tartalma, Jób könyve, A próféták, Ezsaiás, Jeremiás, Jeremiás siralma, Máthé evangéliuma, A rómaiakhoz, korinthusiakhoz, Galátákhoz írott levél, a mennyei jelenésekről írott könyv című fejezeteket s igazat fog adni nekem. Még nagy embereknek sem ajánlatos mások és nem saját maga által készített kivonatoknak használata, annyival kevésbé gyermekeknek adni azt tankönyvül. Még ha tán átdolgozná a szerző újra és nem sajnálná a szót, meg a papirt, akkor tán lehetne használni, de ilyen alakban nem.

(Vége következik.)

Egyháztörténeti adalékok.

Adatok a kolozsvári evang. ref. egyházköztség történetéhez.
(Húszadik, és utolsó közlemény.)

Orgonára való collatumok.

1766 máj. 17. Isten dicsőségéhez való kegyes buzgóságból kolozsvári honestus civis Gönci József ő kglme conferált 10 fl. h. 20 dénár. Jul. 5. civis nzes. Darkó Márton uram ő kglme adott 5 fl. h. Jul. 26. mélt. I. baronissa Vesselényi Mária úr asszony kedves leányával, mélt. gr. Gyulai Józsefné asszonynyal együtt conferáltanak 10 fl. h. Jun. 8-án: tek. Kabos Farkas úr conferált 5 fl. h. 10 dénár. Mélt. I. b. Vesselényi Ferenc úr ő excellentiája az orgonista salláriumába pro interesse conferált 200 fl. h. Jún. 23-án: mélt. gener. gr. Bethlen Ádám úr ő excellentiája conferált 30 fl. h. Márgai Ferenc uram conferált 10 fl. h. Aug. 24-én: civis Komlósi Sámuel uram conferált 2 fl. h. 40 dénár. Tót József, egy francia tallért, 2 fl. h. 40 dénár. A két templomból a collecta 7 fl. h. 31 dénár. Civis Harmati Dániel 1 fl. h. 2 dénár. Böszörményi gombkötőné asszonyom 34 dénár. Tek. Kabos Sándor úr 5 fl. h. 10 dénár. Kovács Sámuel uram 6 fl. h. Monainé asszonyom, Szathmári Mária 5 fl. h. Debreceniné, a mészárosné, 34 dénár. Gombkötő Rátkai Ferenc uram 1 fl. h. 20 dénár. Gombkötő Nagy András úr 1 fl. h. Civis Sipos Sámuel úr 40 dénár. Aug. 25-én: Civis Szász József conferált 2 fl. h. 4 dénár. Az öreg Nánási 1 fl. h. 2 dénár. Az ifjú Nánási 68 dénár. Piskolti Szathmári Mihály 80 dénár. Civis Szalma Miklós 1 fl. h. 2 dénár. Ilyés Mihály

14 dénár. Civis Fajk András uram 2 fl. h. 4 dénár. Civis Kolosvári Ferenc úr 1 fl. h. 2 dénár. Civis Ecsedi Sámuel úr 1 fl. h. 20 dénár. Aug. 26-án: Civis Borbély Péter úr 2 fl. h. 40 dénár. Civis Forrai András úr 1 fl. h. 2 dénár. Civis Boér György úr 1 fl. h. 2 dénár. Aug. 27-én: Szathmári Mihály úr 1 fl. h. 20 dénár. Özv. Zoltán Pálné asszonyom 5 fl. h. Egy városi ember 1 fl. h. 2 dénár. Civis Kecskeméti Sámuel úr 1 fl. h. 2 dénár. Aug. 28-án: Timár Szabó György úr 1 fl. h. 2 dénár. Bányai Klára hajadon szegény leány 34 dénár. Járai Szabó Ferenc, a hóstátban, 34 dénár. Kerekes Márton, a hóstátban, 80 dénár. Mezei Mihály, a hóstátban, 34 dénár. Kun Márton, a hóstátban, 1 fl. h. 2 dénár. Miskolci János, a hóstátban, 1 fl. h. 2 dénár. Tót János, a hóstátban, 40 dénár. Váradi Györgyné özv. asszony, 6 dénár. Régeni Ferencné, a várban lakó, 1 fl. h. 2 dénár. Vajna István 6 dénár. Egy szegény hóstáti asszony 12 dénár. Ónodi József, kolozsvári civis 2 fl. h. 4 dénár. Aug. 31-én: Mélt. kapitány, Szilvási János úr conferált 4 fl. h. 80 dénár. Civis Boér András 40 dénár. Civis Szabó Zsigmond 1 fl. h. 2 dénár. Szalma József 34 dénár. Kercsedí Szabó István, mézárós, 2 fl. h. 4 dénár. Nagy Ferencné asszonyom 40 dénár. Gyulaianus katona Gidófalvi Sámuel 1 fl. h. 2 dénár. Civis Forrai István 1 fl. h. 2 dénár. Szept. 1-én: Civis Sz. Iványi András 2 fl. h. 20 dénár. Civis Kehkely Márton úr 1 fl. h. 20 dénár. Civis Jónás Sámuel úr 1 fl. h. 30 dénár. Mélt. insp. curátor úr, gr. Bethlen Lajos úr ő nga. isten dicsőségéhez való singuláris buzgóságából az orgonista sallariu mára, esztendőnkint, pro interesse conferált 1.000 fl. h. Tek. nemzeti Dobai Sándor úr conferált 20 fl. h. 40 dénár. Szept. 2-án: Civis Csehi Szabó József 1 fl. h. 20 dénár. Özv. Fogarasi Klára 1 fl. h. 2 dénár. Nemz. Becsek Miklós uram 5 fl. h. Szept. 5. Tordai György uram 2 fl. h. 4 dénár. Szept. 6-án: Tek. Radnótfái Zsigmond úr 2 fl. h. 40 dénár. Tek. tipograph. Pataki József uram 10 fl. Szept. 7. Mezei András, a hóstátban, 1 fl. h. 2 dénár. Szept. 8. Deák János úr, a hóstátban, 1 fl. h. 2 dénár. Szept. 9. Nádudvari István 34 dénár. Szept. 14. Mészáros Istvánfi uram 2 fl. h. 40 dénár. Szept. 29-én: Civis Szilágyi Mihály úr 1 fl. h. 40 dénár. Köpeciné asszonyom 1 fl. h. 2 dénár. Oktbr. 21. Tek. Kabós Ferenc úr 5 fl. h. Oktbr. 24-én: Mélt. gr. Rhédei Drusiana asszony ő nga. buzgó kegyességéből conferált 20 fl. h. Gr. Székely Ádám úr ő nga. az orgonára conferált 120 fl. h. Novbr. 17. Civis Losonci András 1 fl. h. 20 dénár. Novbr. 23. Kaszás György 1 fl. h. 2 dénár.

Pro memoria. Emlékezetére a következő időnek, ide följegyzem azt, hogy a mely nagy harangot önteni akartak vala régen, de elfolyt a materia, azon öntött harangnak fele mind itt állott a földön az első ház ajtójával és ablakával szemben, de mikor 1788-ban a törökkel való háboru kezdődött, javasolták az insp. főcuratorok, mások is, hogy az onnan tétetnek el, vagy a földben sülyesztetnek le, mivel félt, hogy elvételük és ágyu öntetik belőle, igen sokan járván látására. Én úgy tettem vala fel, hogy rúdakon hátra hengergettessem a szin alatt, de midőn egyszer a közsvényben sokáig fekvüdtem, szüntén meg is holtam, akkor hirem nélkül az egyházfiak a földbe helyezették, melyet mikor megtudtam, igen sajnáltam. Melyet azért tettem ide írásban, hogy, ha jövendőben kívántatnék, tudják, hol keressék a földben, u. m. a tornácon kívül, az első ház ajtaja és ablakával szemben.

NB. Ezt az után kivették, és két harangot öntöttek belőle, egyt az elhasadott helyében, mást pedig negyediknek, 1798-ban.

Török István.

Különfélék.

== A püspökök értekezletéről most már hiteles értesítést kapunk a «Sárospataki Lapok» útján. Szász Károly, Szász Domokos, Papp Gábor és Ferenc József, püspökök különböző okokból nem jelenhettek ugyan meg, de a velük előzetesen közölt munkálathoz hozzájárulásukat kifejezték. Az utasítások az értekezleten véglegesen meg is

állapítottak, és sokszorosításuk elrendeltetett, úgy hogy rövid idő alatt, az illető püspöki hivatalok útján, a papok kezében lesz. Egészen helyesen van; mert október elseje előtt minden papnak tudnia kell, hogy mihez tartsa magát, és melyik az a helyes csapás, melyen elindulván, használ a vallás-erkölcsi életnek, és nem vét a szentesített törvények ellen. Egészen felesleges lett volna, a konvent ülésezését bevárni, mely úgy is pótolhatja a netalán hiányzót.

== A kolozsvári ev. ref. kollegiumban a következő egyetemi hallgatók nyertek bennlakást 1895/96-ra: Máthé Andor, III. éves joghallgató. Kiss Dénes, III. éves joghallgató. László Géza, II. éves tanár-jelölt. Fóris Miklós, IV. éves tanár-jelölt. Csiki László, II. éves joghallgató. Erdélyi Lajos, IV. éves tanár-jelölt. Almási Sámuel, II. éves joghallgató. Baló Ödön, IV. éves joghallgató. Gyöngyösi István, II. éves joghallgató. Balázs Endre, II. éves orvos-növendék. Jakab Lajos, III. éves joghallgató. Muzsi János, IV. éves tanár-jelölt Veszprémi Dezső, V. éves orvos-növendék. Kórhé Dénes, III. éves joghallgató. Timár Lajos, II. éves joghallgató. Szász István, I. éves joghallgató. Ferenc Miklós, II. éves tanár-jelölt. Konc Elek, II. éves joghallgató. Mihályfalvi Miklós, Mihály Árpád, I. éves tanár-jelöltek.

== Halálozás. Egy derék lelkipásziort, egyházának, és a társadalomnak buzgó munkását szólította el az ur. Zayzon Károly, ozd. ev. ref. pap elhunyt folyó hó 9-én, Peseineken. hová üdülést keresni ment. Puritán becsületességében, lelkiismeretes kötelesség-teljesítésben eltöltött nemes életének szövétneke elhamvadott, hagyva sokak emléken fájó részvétet, özvegye és árvái ajakán jajt és siralmakat, szemeikben könnyet, lelkükben bánatot. Az úr adjon vigasztalást. Az igaznak álma legyen csendes!

== Értesítés. A sárospataki főiskolában, az akadémiában éppen úgy, mint a gimnáziumban, a beírások az 1895/96. iskolai évre szeptember 1-én kezdetnek meg, s tartanak 7-ikéig, azzal a megjegyzéssel, hogy a gimnáziumban a négy első napon csak protestáns vallású tanulók vétetnek fel; szeptember 5-től, azonban, más vallásfelekezettek is felvétetnek hatvannyolc létszámig. A magán-, pót-, és javító vizsg.atok augusztus hó 29. 30. és 31-ik napjain fognak megtartatni. Az igazgató ság.

== Megjelent és beküldetett szerkesztőségünkhez «A bölcsészet története, kezdendől mostanig.» Magán-, és iskolai használatra, készítette Nagy Ferenc, ref. főiskolai tanár, Kecskeméten. Ára, 3 korona. Mentől kevesebb ember foglalkozik Magyarországon bölcsészettel, annál hangosabban ajánljuk olvasóinknak e jól koncipiált kézi könyvet. A bölcsészeti iskolákat, és a bölcsészek nézeteit ismerni, elkerülhetetlenül szükséges a kulturának azon a fokán, a hol a papnak állani kell, mert ez hatalommá válik kezében pályáján, melyen felséges hivatását teljesíti.

== A Bethlen-kollegium igazgatósága felkért a következő sorok közlésére. Értesítés. Az evang. ref. Bethlen-kollegium theol. akadémiájának Igazgatóságához érkezett több rendbeli tudakozódásra. Előljáráóságunk 245—1895. számú határozata értelmében, értesitem az érdekelt ifjakat, hogy, miután Előljáráóságunk szerencsés volt a jövő 1895/96. iskolai évre helyettes theol. tanároknul megnyerni közvetlen egyházi hatóságaik szabadságolása folytán, és felsőbb hatóságaik jóváhagyása reményében dr. Bartók György, szászvárosi, és Szécsi Ferenc, felvinci ev. ref. lelkészeket, és képesített theol. tanárokat, a Bethlen-kollegium theol. akadémiáján az evangyéliom magasztos ígéinek hirdetése, isten segedelmével, tovább fog folyni. Nagy-Enyed, 1895. aug. 7. Bartha Zsigmond, s. k. előljáráóságí jegyző.

== A székelyudvarhelyi ev. ref. kollegium értesítése az az 1895/6-ik iskolai évet illetőleg. Minthogy az 1894/5-ik évről nyomtatott Értesítőknek a kollegium történetének közlése miatt csak szeptember végén adhatjuk ki, a következő iskolai évre vonatkozó rövid értesítésünket az alábbiakban tesszük meg. 1. Az ekszpó, a szolgatanulói javadalom és az elemi iskola mind a négy osztálya az 1895/6 ik évben is fentartatik. 2. Az elemi iskola fizetni valója (az ágyhelydíj kivételével) marad az eddigi. 3. A lakoszobák és

Folytatás az 1/4. ív mellékletén.

gimn. osztályok tantermének fűtését és világítását az intéset saját költségén fogja eszközölni. 4. A gimnaziumi osztályok díjszabályzata a következő lesz: a) Tandíj, I—VIII. gimnázium osztályban félvenként 9 ft. b) A lakásdíj minden benlakó tanulóra nézve félvenként nagy ágyért 8 ft., kis ágyért 6 ft. Ezért kap a tanuló fűtést, világítást, vaságyat, közös asztalt, mosdót és szekrényt. Ágytakaróról és ágynemőről a tanuló köteles gondoskodni c) Felvételi díj címén minden gimnaziumi tanuló (régii és új egyaránt) fizet a beiratáskor 2 frtot d) Az országos nyugdíjalapra kivétel nélkül minden gimnaziumi tanuló fizet a beiratáskor 3 frtot. A tan- és lakásdíj félévi (kivételesen negyedévi) részletekben előre fizetendő. Szegénysorsu jó tanulók a tan- és lakdíj fizetése alól vagy egészen, vagy részben felmentést nyerhetnek megfelelő okmányok alapján (szegénységi bizonyítvány, családi értesítő). A beiratások a szokott módon szeptember hó három első napján történnek meg. Szeptember 4-én az iskolai év ünnepélyesen megnyitják. A III—VII-ik osztály történelmi és a IV-ik osztály irálytani tankönyve meg fog a tanév kezdetével változni. A szolga tanulói javadalom elnyeréséért szeptember 2-án estig kell a folyamodványt beadni. Az illetők tájékoztatása véget ide jegyezzük azok névsorát, kiket a bizottság július 6-án a Kis József-féle segélyre kinevezett. Ezek a következők: A VII-ik osztályból: Sebesi Arthur, Nagy Béla, Pál

Gusztáv; a VI-ik osztályból: Lukácsy József, Kövecsi Samu, Darvai István, Orbán János br., Becsek Imre, Balogh János; az V-ikből: Biró Dénes, Piskóthy István, Csulak Viktor, Keresztes Ede, Apáthy Gyula, Puskás István; a IV-ikből: Pál Károly, Kovács Gergely, Hecceg Albert, Széles Lajos, Márton Árpád, Orbán Lajos, Félégyházi Ernő, Kristóffy Géza, Bartos Indár, Benkő Gábor, Máthé János, Molnár Aladár, Deák Lajos, Demeter Domokos; a III-ikből: Bacó Sándor, Bucsi József, Biró Dezső, Bedő Ferenc, Gábos Győző, Kovács Lajos, Pál Sándor, Szent-Királyi Árpád, Pallós István, Szén András, Farcádi Béla; a II-ikből: Lőrinc András, Sándor Lajos, Jodál Gábor, Dávid Emánuel, Németh Imre. Sós Adolf, Csulak Károly, Nagy Sándor, Nagy József és végül, az I-ső osztályból: Felsegi István, kik fejenként 25 ft. 20 kr. segélyben részesülnek. Ezenkívül kapni fog: a) Gidófalvi alapból 7 tanuló 250 frtot b) A Gr. Teleki Miksa alapból 3 tanuló 120 frtot c) A Gr. Teleki Sámuel alapból 5 tanuló 48 frtot. d) A Gr. Korda alapból 4 tanuló 40 frtot. e) A Keszei alapból 4 tanuló 40 frtot f) A Gazda alapból 1 tanuló 96 frtot. g) A Nagy S. alapból 1 tanuló 5 frtot h) Bod Benedek alapból 1 tanuló 29 frtot. i) A Székely-Ugron alapból 1 tanuló 25 frtot. k) A Jánosi alapból 1 tanuló 8 frtot. l) A Nagy Lajos alapból 1 tanuló 6 frtot. Sz. Udvarhelyt, 1895. augusztus hó 5-én A ref. kollegium igazgatósága

HIVATALOS RÉSZ.

2708—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának.

A millenium alkalmára kiadandó tanügyi állapot-rajz teljességéhez, a folyó év 2,312. számú intézvényünkben jelzett és megkívánt történeti vázlaton kívül, még a következő adatok szükségesek.

I. A kollegium épületének fotografált képe, olyan, és akkora formátumban, a milyen, s a mekkora a kolozsvári ev. ref. theologiai fakultásról közre adott Tájékoztatón látható. A nyereendő képet, melynek okvetetlenül fotografálnak nem kell lennie, cinkografáltatni kívánjuk, és az állapot-rajzban a kollegium történeti vázlata elébe kinyomtatni, szándékozunk.

II. Ez 1860-ik évtől egészen az 1894/95 tanév kezdetéig terjedő névsora azoknak a gondnokoknak és tanároknak, a kik a kollegiumhoz rendesen megválasztva voltak, s annál a nevezett időközben állást foglaltak, de vagy elhaltak, vagy nyugalomba léptek, vagy pedig élve, más módon váltak meg állásaiktól. A gondnokokra nézve megírandó: neve, társadalmi állása, szolgálatának időtartama, évszámokban kifejezve (például, 1850—1872.); ha meghalt, a halál ideje.

A tanárookra nézve: neve, szaktárgya, hány évig szolgált (évszámokban kifejezve, mint fennebb); ha meghalt, halálának ideje; ha nyugalomba lépett, ez az időpont; ha pedig megvált a tanszéktől, az időpont mellett az új állása is jelzendő (egyetemi tanár, vagy tanfelügyelő). Ha irodalmilag is munkás volt, pár sorban, de csak is pár sorban, s általános jellemzéssel, irodalmi működése is méltatandó.

III. A jelenleg (1894/95) működő gondnokok, s összes rendes és helyettes-tanárok névsora, következő adatokkal illusztrálva:

a) a gondnokokra nézve: nevük, szolgálatuk időtartama, és társadalmi állásuk;

b) a tanárookra nézve, egyenkint véve, külön-külön ivlapon, így: (neve), a mennyiség, és természettan okleveles rendes tanára (v. t. Budapesten, 1870); vagy: a mennyiség, és természettan jogosított rendes tanára (jogv. kelt 25,276—1885), a főgimnázium igazgatója (vagy: osztályvezető). a természettan szertár őre, sat. összes keblbi alkalmazása, nemkülönben tágabb körű egyházi és társadalmi, tudományos, és közműveltségi egyesületekhez való viszonyai kimutatandók.

Irodalmi működése: itt az önállóan megjelent, és a folyóiratokban közlött akár eredeti, akár fordított terjedelmesebb dolgozatok, cím szerint, mint szokás, elősorolhatók, de egyebek csak rövid, a célt, s tartalmat csak érintő, általános jellemzések lehetnek.

A midőn a m. t. Elöljáróságot az iménti I. II. III. pontok alatt megjelölt adatoknak a körülírt módon való összeállít-

tására, s hatóságunkhoz leendő felküldésére ezennel felkérnök, abban a biztató reményben élünk, hogy a mélt. t. Elöljáróság is, a kiadatni szándékolt tanügyi állapotrajz lehető teljességét, s idején való megjelenését a maga részéről is óhajtja, s annál fogva ugy intézkedik, hogy ezek az újabbban kivánt adatok is, mint kimutatások, folyó évi október hó 1-ig hozzánk okvetetlenül fölterjesztessenek.

Kolozsvárt, 1895. augusztus 3.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Gerő,
az elnök helyett.

2664—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának.

Ezennel hivatalosan tudatjuk, hogy a javító és pótló érettségi vizsgálatok, erdélyrészi ev. ref. főgimnáziumainkra nézve, a maros-vásárhelyi ev. ref. kollegiumban folyó év szeptember 7-ik napján, Dózsa Elek, kollegiumi gondnok elnöklése mellett fognak megtartatni.

Miről a mélt. t. Elöljáróságok, és az érdekelt tanulók, mihez tartás végett értesítettnek.

Kolozsvárt, 1895. augusztus 4.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Gerő,
az elnök helyett.

2682—1895.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Elöljáróságának.

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvény-társulat kiadói vállalatában megjelenő, s tiz kötetre tervezett következő című munkát: «A magyar nemzet története. Szerkeszti Szilágyi Sándor», melybe számos szövegkép és műmelléklet foglaltatik, mint szerfelett hasznos és becses történeti művet, a kollegium könyvtára számára való megszerzés végett, ajánljuk.

Kolozsvárt, 1895. augusztus 5.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Gerő,
az elnök helyett.

964—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a dézsi egyházmegyébe kebelezett s.-m.-berkeszi egyházközség kántor-organistá-tá-nítói állomására, ezennel pályázatot hirdetek.

Évi javadalom: kényelmes lakáson kívül, egyházközségi becslés szerint, 307 forint, ehhez jön 100 ft. államszegély, összesen, 407 forint készpénz. Megjegyzem, hogy csak okleveles tanítók pályázhatnak.

Pályázati határidő: folyó év auguszt. 31. Folyamodványok nt. Pap István, esperes aá.-hoz, S.-M.-Berkeszre, u. p. Nagy-Somkút, küldendők.

Kolozsvárt, 1895. auguszt. 9.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

968—1895

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett peteki egyházközség II-od tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Ezen állomás évi javadalma: lakáson és kert-illetményen kívül, 300 forint, mely esetleg 400 forintra fog kiegészítettetni.

Csak okleveles tanítók, és tanító-jelöltek pályázhatnak.

Pályázati határidő: folyó év augusztus 31. Folyamodványok nt. Menyhart András, esperes aá.-hoz, Kecsetre, u. p. Székely-Udvarhely, küldendők.

Kolozsvártt, 1895. augusztus 9. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

975—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett nagy-fülpösi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik, másodizben.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás, kerttel és gazdasági épületekkel. 2. Nyolc hold első osztályu tagosított kanonika-porcio, melynek (jövedelme, 150 frt.) régi kataszteri tiszta jövedelme csak 35 forint 13 és egyharmad kr.-ban van felvéve. 3. Kepe, hivatalos becsértéke, 103 forint. 4. Tandij és fa kepe cimen készpénz, 24 forint 55 kr. 5. A cinterem, pusztá, és szőlő jövedelme, 15 forint. 6. Munkatét értéke, 10 forint 88 kr. Összes jövedelem tehát, hivatalos becslés szerint, 188 forint 56 és egyharmad krajcár. (Valóban pedig 235 forint 56 és egyharmad krajcárt tesz ki) Kilátásba van helyezve 111 forint államsegély megnyerése.

Pályázati határnap: folyó év augusztus 31. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aá.-hoz, Magyaróra, u. p. Disznajó, küldendők.

Kolozsvártt, 1895. augusztus 9. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

976—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett hederfáji egyházközség orgonista-kántori állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kert, és gazdasági épületeken kívül, 357 forint értékű kepe, egyházhatósági becslés szerint, mely fizetésért a megválasztott köteles, a szorosabb értelemben vett orgonista-kántori teendők végzésén kívül, az állami iskolába járó református tanköteleseket, és felnőtteket vallásos énekekre tanítani.

A felszerelt folyamodások folyó év augusztus 31-ig nt. Kovács Elek, esperes aá.-hoz, V.-Gálfalvára küldendők, u. p. D.-Szt.-Márton.

Kolozsvártt, 1895. augusztus 9. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

976—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett kiskendi egyház kántortanítói állomására, ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, kert, és gazdasági épületek, melynek értéke csak 15 forintban van számítva, az egyháztól 160 forint, mely összeget az állam, folyó év szeptember elsején kezdve, 400 forintra fog kiegészíteni.

A felszerelt folyamodványok, folyó év augusztus 31-ig, nt. Kovács Elek, esperes aá.-hoz, V.-Gálfalvára, u. p. D.-Szt.-Márton, küldendők.

Kolozsvártt, 1895. augusztus 9. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

985—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett mezőcsávási egyházközség II-od tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Évi javadalma: lakáson és egynegyed hold földön kívül, az egyházközség pénztárából 100 forint, fára 10 frt. állami pótlék 200 forint.

Pályázati határidő: folyó év augusztus 31. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aá.-hoz, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó, küldendők.

Kolozsvártt, 1895. augusztus 9. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

985—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett vajai egyházközség énekvezértanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Évi javadalma: lakáson, veteményes és gyümölcsös kerten kívül, kepe, kanonika-porcio értéke, hatósági becslés szerint, 206 forint 33 kr. 93 forint 67 kr. állami pótlék megnyerése kilátásba van helyezve.

Pályázati határidő: folyó év augusztus 31. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aá.-hoz, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó, küldendők.

Kolozsvártt, 1895. augusztus 9. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

991—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sz.-szolnoki egyházmegyébe kebelezett tásnádi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás, házi kerttel, 2. készpénz az egyház pénztárából 250 frt. és a «Kőműves» alapítványból 60 frt. 3. Tandijból, középszámítás szerint, 187 frt. 4. Stolaris jövedelem-átlag 28 frt. 5. A kántortanító az ipariskolánál alkalmazást nyerhet, mely esetben a fenn elősorolt jövedelem összege 100 frttal emelkedik.

Kötelessége: 1. Istentiszteletnél és temetéseknel az orgonistai és énekvezéri teendők végzése s énektanítás mind a fi-, mind a leányiskolában. 2. A ref. leányiskola növendékeinek tanítása a törvényt szabta módon és időben.

Pályázati határidő: szeptember 10.

A felszerelt pályázati kérvények nt. Viski Pál, esperes urhoz küldendők Zoványra.

Kolozsvártt, 1895. augusztus 9. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

832—1895.

MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye folyó évi szeptember 12-én és következő napjain B.-Hunyadon reggeli 9 órakor tartandó közgyűlésére ennek illetékes tagjait tisztelettel meghívom.

Ezen közgyűlés főbb tárgyai: 1. Elnöki megnyitó. 2. Felsőbb hatósági leiratok felolvasása és tárgyalása. 3. Esperesi jelentés az egyházmegye egy évi állapotáról és a megejtett vizsgálatról. 4. Jelentés az egyházmegyei tanács-évi működéséről. 5. Az egyházmegyei özvegy-árvai közpénztári és temetkezési egyleti pénztárak megvizsgálásáról jelentés. 6. Esetleges választások megejtése. 7. A zsinati törvények értelmében alkotandó szabályrendeletek tárgyalása. 8. Kérvények, beadványok, indítványok tárgyalása.

A közgyűlés első napján tartandó isteni tisztelet alkalmával az egyházi beszédet m.-gyerő monostori lelkész, tisz. Péter Károly aa. fogja tartani.

A közgyűlést megelőző napon, azaz, szeptember 11-én reggeli 9 órakor házassági törvényt szék lesz. Az ügyvéd urakat kérem, hogy válópereikkel készen legyenek.

Ugyanazon nap délelőtt 11 órakor özvegy-árvai gyámintézeti értekezlet tartatik. Délután 3 órakor pedig egyházmegyei Papi Értekezlet lesz.

Gyalu, 1895. aug. 10-én.

Décsi Gyula,
evang. reform. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy negyedív melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvártt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Augusztus 22.

34. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bármintue
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Észrevételek «Kollegiumaink jobb jövője érdekében» feliratu cikke.

E lapok közelebbi számában «Kollegiumaink jobb jövője érdekében» című cikk jelent meg, mely, egy hosszú kritikai szemle alapján, egészen aktualis kérdéssé teszi a kollegiumi igazgatónak ki által, s mily módon való választatását.

A mennyiben e cikkecske velem, illetőleg, egyik jóhiszemű állítással is foglalkozik, kötelességemnek tartom, úgy is, mint tanügyi előadó, ki a rendszabály-revizio ügyét a nyilvánosság elébe vittem; úgy is, mint tanár, kinek szintén tapasztalaton épült meggyőződés van: előadni észrevételeimet, sine ira et studio, magamévá tevén nem csak szives előlegezésül, hanem egészen komolyan Fiziofilus ítélete célját, mely, mint magáról mondja, nem a «deletur», hanem a «reformetur».

Fiziofilus, a cikk írója, eléggé sajnos esetek felsorolása által arra a következményre jut, hogy kollegiumainkban a még mindig található gyarlóbb tanerők boldogtalankodása miatt fenforgó hiányok és mulasztások itt-ott még mindig akadályára vannak a kollegiumi oktatás-ügy jóirányu emelkedésének; s buzgósága annyira elragadja, hogy e baj elhárítására módot is javasol, mely, mindent gyógyító ereje dacára is, nem állana egyébből, mint hogy a kollegiumi igazgatóság elsőfoku hatósággá tétetnék, s hatalmi tekintélyének fokozása végett, ezen túl, mindazok a tanárok, kik az igazgatást teljesitenék, nem a kollegiumi előljárásság, hanem az Igazgató-Tanács által választatnának hat évre, mely évek után, a következő új ciklusra újra választhatók volnának.

S én megdöbbenve olvasám Fiziofilus e javaslatát, mivel, úgy látszik, ezzel akarta kiegészíteni a revizio tárgyában közölt gondolataimat, vagy, a mint ő mondaná, a sorok közt felejtett aggodalmaim felől így kívánt engemet, s mindnyájunkat megnyugtanni. Sajnálom, azonban, hogy

én, s azt hiszem, velem együtt minden autonom intézeti protestáns tanár, megnyugvás helyett felháborodást meritettünk a félreértések jelen útvesztőjéből. Mert, ha léteznék széles e világon egy olyan tanintézet melyet minden izülekében tökéletesnek mondhatnánk; ha léteznék olyan tanár, a ki magát, józan észszel, minden-tudónak, és csalhatatlannak vallhatná; s végre, ha léteznék olyan eljárás-mód, illetőleg, rendszabály, a mely merev kereteivel az ügyek lendületes fejlődését egymagára is feltétlenül biztosítaná: akkor csak inkább el lehetne hinnünk Fiziofilus javaslatának célszerűségét; akkor tán inkább elhihetnők, hogy az általa javasolt rendszer mellett, az adminisztráció dolgában, mélyebbre nem sülyedhetünk a jelen szintájánál. De így, annyi, és oly különös feltételek hiányában, szintugy bizonyosra vehetjük, hogy az igazgatói hatáskörnek a javasolt módon való kiszélesítése csakhamar az autokratikus rendszer békói közé sodorna minket. Legott észre vennők, hogy az igazgató, e rendszer szerint, nem első tagja lenne a tanári karnak, nem primus inter pares, mint ez kollegiumaink autonomiájából következik, hanem az egész tanári karnak fölibe állított magasabb rangu hivatalnok, kinek a kollegium vezetése, szellemi irányítása körül egymagának több joga lenne, mint az egész tanári testületnek. Észre vennők, és éreznők, hogy mind azok az intézkedések, melyek eddigi rendtartásunk szerint a tanári kar hatáskörébe tartoznak, önkint az igazgatói jogok közé olvadnának bele; ő osztaná be a tantárgyakat a tanárok között; ő rendelné ki az osztályvezetőket, a könyvtárost, az ifjusági önképzőkör elnökét; ő informálná a felsőbb hatóságot tanár-társai működése irányában; ő, s csak is ő érintkeznék bizalmasan az államkormány kiküldötteivel; sőt, ha a tanári tanácskozásokban a többség véleményével egyet nem értene, az általa szükségesnek tartott intézkedést addig is életbe léptethetné, míg a felsőbb

hatóság az ügyben döntene. Egy szóval, rövid időn sajnosan látnók, hogy kollegiumaink igazgatása az államiskolák igazgatási rendszerébe csapna át, mely a tanári kar vezető szelleme helyére, az igazgató egyéni gondolkozását állítja.

Ezt a rendszert, mely, nézetem szerint, lélektani alap nélkül szükölködik, a jelenleginél jobbnak, hatásában üdvösebbnek nem tarthatom, s a meddig kollegiumainknak a humanizmus ápolása, és terjesztése is egyik feladata leszen, ezt a rendszert egyenesen elítélem.

Lehetnek ugyan ennek a rendszernek is csodálatos előnyei az oly hivatalokban, hol a routine a fő, s a hivataloskodó egyének értelmi önállósága és tekintélye egészen mellékes dolgok, de, egy kulturintézményre, minő egy kollegium, s ennek tanáira nézve, kik nem egyszerű hivatalnokok, mint ezt a múlt alkalommal is kimutattam: ez a rendszer kényszer-zubbonynál egyébbnek nem mondható. Avagy, nem kell-e a tanárt, kire a kiskorúak vezérletét bizzuk, a nagykorúság teljes jogával és terhével megajándékoznunk? Nem kell-e magát szabadnak éreznie a tanárnak, kinek hivatása szabad, férfias nemzedéket növelni? A kitől azt várjuk, hogy a tudós szorgalmát a művész lelkességével párosítsa, bizony, annak ne gördítsünk aprólékos, egyéni diktátumokat az útjába; ne szorítsuk, hogy csakis egy bizonyos kiszabott ösvényt taposson. «A kinek feladata az ifjak egyéniségének kifejlését előmozdítani, mondja Gregus Gyula, annak szüksége van arra, hogy előbb maga fejtsse ki erőteljesen egyéniségét, de, aztán legyen is alkalma, hogy azt önállóan érvényesíthesse. S van-e ebben veszedelem? A függetlenség csak úgy billentheti föl a mérleget, ha nem ellensúlyozzuk felelősséggel: e kettőnek arányosan kell növekednie. Minél kevesebb paragrafus mögé bújhatik valaki, annál inkább lesz kényszerítve, saját erejére támaszkodni, saját személységével jól állani működéséért. És csak is ily működés lehet áldásos ott, a hol a gépies munka egyértelmű a lelki romlással.»

Az ily helyzetből korán sem az következik, hogy mindenki a maga kénye szerint cselekedhetik, vagy, hogy ellenörködő, a működést öszpontosító igazgatásra nincs szükség; hanem, igen is következik az, hogy az igazgató ne váljék rendelkező irodafőnökké, s hogy a tanár-testület, élén az igazgatóval, tágas körü autonómiával birjon. Mély lélektani igazság rejlik abban az autonómiában, melyet eddigi rendtartásunk számunkra

biztosít, hogy midőn oly határozatnak engedelmeskedünk, melynek alkotásában magunk is részt vettünk, önmagunkat tiszteljük meg, s önérzetünk emelkedik, míg a ránk mért egyéni rendeletnek, vagy határozatnak engedve, ily edző, nemesítő lelki táplálékhoz nem jutunk.

Ezeknek előrebocsátása után, én az igazgatóválasztás jogát a kollegiumi előjáróságoknál meghagyandónak véleményezem. Eszem ágában sem volt, a választás forumát máshová helyezni át; hiszen, ezt alkotmányunk szellemének teljes ignorálása, és a «választás» helyébe a «kinevezés» inaugurálása nélkül, senki meg sem is kísérhetné.

Fiziofilus félreértése, valószínűleg, onnan ered, hogy én a cikkemben egy helyt, rendtartásunk liberális szellemét némi megszorítással kívánom fentartani. Valószínűleg, erre alapítja Fiziofilus messzemenő következtetéseit; s csakugyan igaz, hogy én e megszorítást, az előjáróságokhoz intézett pár sornyi figyelmeztetésen kívül, kellőleg ki nem fejttem, és így alkalmat adtam bárkinek is annak tetszés szerinti értelmezésére.

Most, pótlólag, bevallom, hogy midőn a liberális szellemű rendtartás némi megszorítását kimondottam, tulajdonképpen az igazgatóválasztás megszorítására gondoltam, mivel az én ajkaimat is terhelik bizonyos panaszok, bár ezek egészen másneműek, mint a Fiziofilus panaszai. Én azokat a panaszokat, és a nyomukban kelt megszorító ajánlatomat a bizottsági tárgyalások alkalmára kívántam volna fentartani, ott akartam volna előállani a részletes felfejtéssel, és megokolással. De, közbejött Fiziofilus kegyetlen cikke, a mely tartalék-gondolatomat félre magyarázza, a minél fogva én, a magam igazolására, s Fiziofilus megnyugtatóására, már most késztetve, és ösztönözve vagyok, egyet-mást elmondani.

Panaszom röviden, és mindössze csak annyi, hogy kollegiumaink adminisztrációjában az alkotmányosság érzéke, és a testületi szellem uralma, hanyatlóban van.

Tény az, hogy kollegiális rendtartásunk sarkalatos elve, melynek az igazgatás cikklusonkint való személyváltozásaiban kellene érvényesülnie, jó ideje figyelmen kívül hagyatik, és az e téren kívánatos üde konkurenciát unalmas egyfomság váltja fel.

Tény az, hogy kollegiumainknál az autokratikus állami rendtartás szelleme kezd meghono-

sodni, és a testületi szellem uralmát, nem adván a mi kollegiális rendtartásunk mindenre utasító paragrafust, egyéni rendelkezések szivják fel, a minek következtében a függés viszonya, le az iskola-szolgáig, valamint az iskolai fegyelem gyakorlása alapján egészen idegenszerű arculatot kezd ölteni; s a mi ennek természetes következménye, a tanítás és nevelés ügyei körül az öntudatos, öszhangzó munkálkodás, a határozott célra irányuló egyetértés létre nehezen jöhet, s a testület ereje, a kitűzött feladat érdekében, üdvösen nem gyümölcsöztethető.

Minek bizonyítanám, hogy az egészséges testületi szellem, valóban, mélyen kihat az iskolára, és növendékeire; kihat a tanári kar összegének, és egyeseinek erkölcsi helyzetére, és társadalmi állására. Mint az egymást megértő család kebelében nincs egy vonás, mely széthangzást árulna el, sőt öszhevágóan halad minden munka, kicsiny és nagy, gyöngye és erős, ki-ki a maga helyén és idejében végzi teendőit; a jó rend sikere mosolyog elő a nap: és heti munkán: nem máskint az egyetértő tanári testület vezette iskolában; az egyetértő működés, első tekintetre, nyilván való a növendékeken; a munka-szeretet, pontosság, és engedelmség tükörként ragyog egész valójukon; mint éltető lélek, megeleveníti őket tanáraik jó szelleme. És mind ez üdvösen hat vissza az iskola munkásainak egyetemére és egyeseire, a tanári tiszt erkölcsi nyomatékára.

Ugyde, a testületi szellem uralmát száműző mai adminisztráció, mint ha csak Fiziofilustól szügeráltatnék, annak a hiedelemnek látszik hódolni, hogy az igazgató csak úgy tarthatja fenn a rendet, csak úgy vezérelheti öszhangzatos működésre a tanárokat, ha nem annyira közéjük, mint jóval föléljük van helyezve, s a felügyelet csak úgy lehet sikeres, ha minél több, minél szorosabb rendszabályokra támaszkodik. Az ilyen adminisztráció, Fiziofilus javaslatával együtt, nagyobb erkölcsi nyomatékot tulajdonít a rendszabályozásnak, mint a szabadságnak, s azt feltételezi, hogy a tudomány emlőin táplálkozott meglelt férfiaknak, kiknek egyik főfeladatuk az ifjuság lelkében a rendszeretetet meggyökereztetni, a kötelesség-érzetet felköltetni, legnagyobb örömük éppen abban telik, ha önmaguk megszeghetik a rendet, elhanyagolhatják kötelességeiket.

Ezzel a felfogással, s általában, az újabb időben lábra kapott tétova adminisztrálással, szakitanunk kell. Felfrissítő, élénk konkurrenciát kell

ébredtetnünk az igazgatói tisztek elnyerése körül. Ezt az által fognók, nézetem szerint, megindítani, és ébren tartani, ha rendszabályilag kimondatjuk, hogy az igazgatók, a rendes tanárok közül, az előljáróság által, titkos szavazattal, hat évre választatnak; de, a hat év multán lelépő igazgató a következő ciklusa újra meg nem választható.

Én meg vagyok győződve róla, s azt hiszem, hogy más is, a ki a Fiziofilus által mondottakat (természetesen, nem szöveg szerint, hanem általánosított tartalmuk szerint) mérlegeli, s komoly megfontolása tárgyává teszi, hogy kollegiumaink adminisztrációja körül valóban fenforgó bajok és tétovázások, fentebb megneveztem, elhárítására egyedüli biztos és radikális mód az újra meg nem választhatás akadályvetése. Hiszen, ha van az igazgatói tiszt viselésében valamelyes kitüntetés, s ha annak viselése különös gonddal, és teherrel jár, részesüljön abban, hat-hat évi váltakozásban, minden arra való rendes tanár.

Hasonló lélektani, és ellenőrző szempontokból, de meg a munka-megosztás révén is, óhajtanám, hogy az ajánlottam megszorítás a gazdasági felügyelő, az elemi iskolai igazgató, és a kollegiumi könyvtáros választására is kiterjesztessék.

Ennyiben kívántam, s tudtam Fiziofilus félreértésére rámutatni; a mennyire lehetett, azt elosztatni. Jobban szerettem volna, ha kritikai indukciójának adatai nem jelennek vala meg a nyilvánosság előtt; amugy is megérthettük volna egymást.

Pax nobiscum!

Parádi Kálmán.

A gimnáziumi vallás-tanárság kérdése.

A gimnáziumi vallás-tanári képesítés kérdése igen fontos, s éppen azért annak gyors megoldása nagyon is szükséges. Nemcsak azért, mert egyetemes egyházunk tekintélye megköveteli ezt, hanem azért, mert követeli a középiskolai országos törvény. A középiskolai törvény kötelezettsége alól nem vonhatják ki magukat egyházi kormányzatunk alatt álló gimnáziumaink.

Ennélfogva, egyetemes egyházunknak is gondoskodnia kell, önkormányzati jogkörében, hogy a vallás-tanítás is, mely az érzelmi, értelmi és erkölcsi nevelésre egyiránt kiterjed, a középiskolai törvénynek megfelelő szakember által történjék. Azt teszi ez, hogy a vallás-tanár legyen okleveles gimnáziumi tanár. Ebből aztán az következik, hogy gimnáziumi vallás-tanár csak az lehet, ki egyetemi oklevelet mutat fel, mert a rendes tanárrá képesítés tekintetében a közoktatásügyi törvény mást el nem ismerhet. Tehát, ezen oklevél nélkül rendes tanerőnek el nem ismeri a vallás-tanárt, s a javadalmaságok tekintetében sem alkalmazza reá a törvényt. Követeli másfelől, tényleg, ezen kötelezettségnek teljesítését az államsegélyek megadása alkalmával.

A közoktatásügyi kormánynak követelnie kell a törvény végrehajtását. Más módon pedig nem követelheti, mint a hogy azt az országos törvény előírja. Azt azonban sehol ki nem mondja a törvény, hogy a felekezetek olyformán nem intézhetnek önkormányzatuk jogkörében, mely intézkedés megfeleljen a középiskolai törvény kivánalmainak, s így végrehajtásának. A kérdést éppen ezért meg kell oldani. Szabályzatot kell készítenie egyházunknak, hogy ezen szabályzat írja elő a gimnáziumi vallás-tanári képesítés feltételeit. Azonban, ezen szabályzat ne kössön ki olyan feltételeket, mely feltételek nem egyeznek meg anyaszentegyházunknak tekintélyével, s nem egyeznek meg sem a joggal, sem a méltányossággal. Azt értem ez alatt, hogy ne követelje a szabályzat, hogy a gimnáziumi vallás-tanár az egyetemen szerezzon oklevélet, lelkészi oklevele mellett. Mert ennek a megszerzésére két évi lecke-látogatás szükséges. Azon kívül, ezen feltétel nem egyezik meg theologiai akadémiaink tudományos tekintélyével, s nem egyezik meg az igazsággal sem. Mert a többi tárgyak tanárai kötelesek, az oklevél megszerzése végett, nyolc félévi lecke-látogatást felmutatni, s a vallás-tanár tizenkettőt. Ilyen feltétel alatt nem lesz senki gimnáziumi vallástanár, hacsak a véletlen valahogy bele nem sodorja. Mert ma már minden életre való ember azt mondja, hogy az idő pénz. S éppen azért, más szaktárgyra megy, melynek a javadalmazása ugyanaz, s ideje mégis kevesebb.

A volna a legjobb, ha az egyház kimondaná, hogy az okleveles lelkészek egyszersmind a gimnáziumi vallástanításra jogosított tanárok. De, ha ezt nem mondja ki az egyház, akkor egy középértéket kell kitalálni. E középérték pedig az, hogy az egyház gondoskodik vizsgálatról, mely vizsgálat képesíti a gimnáziumi vallástanárokat. Szabályzatban előírja a gimnáziumi vallás-tanári képesítés feltételeit. A konvent utján aztán intézkedik, hogy az egyházi szabályzat szerint megejtett vizsgálat utján nyert oklevelet az államkormány is elismerje olyannak, mely a gimnáziumi vallás-tanításra jogosít, s egyenlő jogot ad a többi tárgyak tanárainak jogával minden tekintetben. Jogos és méltányos ezen eljárás. Azonkívül, nem is kivihetetlen. Mert ott van a róm. kath. egyház. Ennek püspöki kara megalkotta 1884-ben Budapesten, a gimnáziumi vallás-tanárok képesítésének szabályzatát, s azt ki is adta 1885-ben s azóta ezen szabályzat szerint történik a vizsgálat, a püspök által alakított öt rendes és két póttagból álló bizottság előtt. E bizottság a megejtett vizsgálat után, jogosítja a vallás-tanárokat, s képesítő oklevelüket a közoktatásügyi kormánynak is jogérvényesnek ismeri el.

Az elmondott észrevételek után, ajánlom a gimnáziumi vallás-tanári képesítés szabályzatának megszerkesztését, az alábbi pontok szerint.

A gimnáziumi vallás-tanári képesítés szabályzata.

1. A gimnáziumi vallástanárok képesítése végett egy öt tagu bizottságot szervez az egyházkerület.

2. E bizottság feladata, hogy a vallástanári vizsgálatra jelentkezőnek szakképzettségét megvizsgálja, a kitűzött vizsgálat alapján.

3. A vizsgálat áll egy elméleti vizsgálatból, egy írásbeli dolgozatból és egy szóbeli, gyakorlati szakelőadás-

ból. Az írásbeli dolgozat áll egy vallás-erkölcsi oktatásra vonatkozó elméleti tételnek kifejtéséből, mely zárt helyiségben történik. Elkészítés ideje: három óra. Segédeszköz a biblia. A vizsgálat nyelve magyar.

4. Ezen képesítő vizsgálatra jelentkezhetnek, kik a theologiai tanfolyamot kellő sikerrel végezték, s kik legalább egy évről állandó segéd-lelkészi bizonyítványt mutatnak fel, vagy legalább egy évig gimnáziumi vallástani-ással foglalkoztak.

5. Az elméleti vizsgálat tárgyai: vallásbölcsezet, hittan, erkölctan, egyháztörténelem, nevelés-történet.

A vallásbölcsezetnél főtekintettel kell lenni a különböző vallás-rendszerekre, az ó-, közép- és újkori bölcsezetre.

A hit- és erkölctannál a konventi tanterv az irányadó.

Az egyháztörténelemnél az egyetemes egyháztörténelem és a hazai egyháztörténelem. Az egyetemes egyháztörténelemnél a dogmák története is.

A neveléstörténet, a gimnáziumi tanárok képesítéséhez szükséges terjedelemben.

6. A gyakorlati szakelőadás abból áll, hogy a szigorló a használatban levő gimnáziumi tankönyvekből valamely fontos kérdést választ ki, s szabadon adja elő, legalább egynegyed óra alatt, a gimnáziumi tanításnak megfelelő módszerrel.

7. A vizsgáló bizottság az eredményről bizonyítványt ad ki, melyben az általános eredményt írja ki, jeles, jó, egyszerű kifejezésekkel, a szerint, a mint több, vagy kevesebb tárgyból nyert a szigorló jeles, jó, elégséges fokozatot.

8. Ha a vizsgálat nem sikerült, másodszor is lehet jelentkezni. A határidőt a bizottság tűzi ki. Ismétléskor minden tárgy vizsgálat tárgya. A vizsgálatot harmadszor ismételni nem lehet.

9. A vizsgálat díja minden esetben 20 forint, melynek fele a bizonyítvány kiállítása költségeit fedezi, a másik fele megy a tanári nyugdíjintézet javára.

10. A vizsgálatról a bizottság jegyzőkönyvet veszen föl, s a bizottság székhelyén elhelyezi, s levéltári megőrzés alatt tartja.

Most készülnek vallás-tanáraink arra, hogy értekezletre gyűljenek Debrecenbe, s éppen ezért irtam erről a kérdéstről, mint időszerű dologról. Irtam azért is, hogy szavaim is befolyjanak arra, hogy a kérdés mentől előbb sikeres megoldást nyerjen.

Németh Sándor,
ref. segéd-lelkész.

Az egyházmegyéből.

A marosi egyházmegyéből.

A bekecsalji fiókkör Papi Értekezlete folyó évi június 10-én tartatott meg Backa-Madarason. (Sajnáljuk, hogy térszűke miatt, csak most közölhetjük. Szerk.) Jelen volt tizenöt rendes tag, két papi és három tanítói vendég.

Mint rendesen, úgy most is, az értekezletet isten-tisztelet nyitotta meg. Imát mondott köri elnök, Szász Károly, ny. szeredai pap. Egyházi beszédet tartott 2. Móz. XI. 27—29. alapján, Albert Miklós, bede-szentháromsági pap, felmutatván azon küzdelmet, mely az előhaladás, a felvilágosultság és szabadság, másfelől az ódiság, maradiság, sötét-ség és elnyomás kedvelői között minden korban fennállott.

Szépen jellemezte ezeket a mindenkori farizeusokban, azokat pedig a profétákban, apostolokban. Beszéde nagy hatást tett a jelenlévő, nagy számu közönségre.

Isten-tisztelet végeztével, az egész közönség helyén maradt a templomban. Szász Károly, ny.-szeredai pap, elfoglalta az elnöki széket és felolvasta elnöki megnyitó beszédét, melyben először is a mult értekezlet óta történt személyi változásokat említi meg. Fájdalmát fejezt ki, hogy munkás tagtársunk, Bíró Géza, körünkből távozott, de másfelől örömet a felett, hogy Sámuel Aladár jött helyébe, kit irodalmi működéséről előnyösen ismerünk. Aztán, azon ötletről, hogy vidékünkön papi értekezleteinket tréfásan kalvinista bucsúnak nevezték el, a bucsú fogalmát és történetét adja elé Fölemlítette a katolikus egyháznak több rendbeli erekljeit, melyek miatt a protestánsok ezeket általában elvetették. A közönség nagy érdeklődéssel hallgatta végig a felolvasást, s elnököt lelkes éljenzéssel tüntette ki.

Péterfi Lajos, májai pap, Pataki Lajos volt ny.-szentimrei pap felett olvasott fel emlékbeszédet. Felolvasásából a következő főbb életrajzi adatok domborodtak ki: Pataki Lajos, volt nyárad-szentimrei pap, 1819. augusztus 11-én született. Atyja Pataki János, lévita volt Tamásfalván, Háromszékmegyében. Atyja vezetése alatt elsajátítván az elemi ismereteket, Pataki Lajos, 1829-ben Székely Udvarhelyre ment, hol elvégezte a gimnáziumi tanfolyamot. Fzután 1840-ben Maros-Vásárhelyt lett theologus, hol Albert János, ref. pap vette vette pártfogásába. 1846. április 5-én májai pap lett, s ez egyházközségben működött 1861. októberig. Ez idő alatt sikerült neki, leginkább gyűjtések és adományozások után, Májában, a romba dőlt régi templom helyébe egy diszes, új templomot építtetni. De alig lett készen a templom, még azon év őszén, Nyárad-Szentimrere vitetett át, s itt működött aztán egészen 1892. március 4-én bekövetkezett haláláig. Itt is gyűjtött torony-alapra, de aztán torony helyett egy diszes papi házat építtetett. Tehát, mindkét egyházközségében maradandó emléket hagyott maga után. Fő jellemvonása volt a szives szolgálat-készség, mely-nélfogva papi üresedések idején rendszeren őt keresték fel a szomszédos egyházközségek a temetések és esketések véghez vitelére. A felolvasást érdeklődéssel hallgatta végig a közönség, azon meggyőződést nyervén abból, hogy az egyszerű falusi pap élete is lehet környezetére nézve áldásos, és maradandó emlékeket alkotó.

Sámuel Aladár, selyei pap, »Levél egy téritőhöz« címmel olvasott fel egy szellemes elmefuttatást. »Mit nyert ön a téritéssel? kérdi ebben a tulbuzgó téritőtől. »Egy lelket«. »Nem; hanem elvette ama támaszt, mely eddig, már úgy a hogy, fentartotta azt a lét küzdelmei között, s nem

adott mást helyette, vagy ha adott, azt az illető nem tudja használni, mert úgy van vele, mint Dávid a Saul által reá rakott fényes fegyverzettel, nem tudja használni, mert nem szokta meg. A gyermeki benyomások elfeledhetetlenek, s ön azokat háborította meg. Így ön, ha nyert valamit, legfönnebb hypokritákat, vallástalanokat; mert a régi gyökereket kitépte, s ujakat nem ültetett helyökbe; vagy ha igen, azok nem fogantak meg.« E szellemesen megírt felolvasás általános tetszésben részesült, és központi felolvasásra ajánlott fel.

E sorok írója »A cselekvő állás megállapításáról« olvasott fel gyakorlati értekezést, melyben először azon nehézségek okait kutatja, melyek különösen kezdő számadás készítőinket akadályozzák, s ez okokat mostani hivatalos nyomtatványaink hiányosságában találván fel, célszerű indítványokat tett e hiányok eltüntetésére.

Végül, elnök záróbeszédje fejezte be az értekezletet. Elnök reá mutatván az értekezlet lefolyására, azon kérdést veti fel: »Mire valók a papi értekezletek?« Hogy magunk is tanuljunk és hallgatóink is okuljanak, mert itt oly tudományos és gyakorlati dolgok jönnek tárgyalásra, melyeknek ünnepléses istentisztelet alkalmával a szószékben nincs helye. Megköszöni a közönségnek, hogy érdeklődését mindvégig jelenlétével tanusította. Végül, a gyülekezetre áldást kívánt.

Értekezlet után, Nagy Albert, helybeli pap, vendégszerető asztalánál gyűltünk össze, e nélkül mi, régi szokásunk szerint, sem az értekezletet, sem a jegyzőkönyvet nem tekintjük bezárnak a hivatalos tárgysorozat lejártával. Tapasztaltuk ugyanis, hogy a fehér asztalnál sok életre való eszme és indítvány pattan ki, melyeknek kár volna a levegőben nyomtalanul elhangzani. Folyt tehát értekezletünk tovább a fehér asztalnál. Eltekintve számos csinos pohárköszöntéstől, jegyzőkönyvi szentesítést nyertek a következők:

Kövendi Kálmán, aa. szives meghívására őszi értekezletünk helyéül Torboszló választatott ki.

Nagy Albert, backa-madarasi pap aa. felszólalására, Lőrinci Lajos csikfalvi pap aanak, a papi ház leégésével történt kárai felsegélésére, alólírottak kalapjába rögtön 8 frt. 10 kr. gyűlt össze, mely is posta-utalványon azonnal elküldetett a távollevő tagtársnak.

Sámuel Aladár, selyei pap aa. indítványozza, hogy minden egyházközség legyen tagja a Protestáns Irodalmi Társaságnak, s ez uton vettessék meg minden egyházközségben egy parokhialis könyvtár alapja, melynek hiányát sajnosan érezzük. Az indítvány általános helyesléssel elfogadtatik; mely után, megköszönve szives házigazdánk vendégszeretétét, a jól végzett munka felemelő tudatával osztottunk haza.

Rákosi Görgy.

TÁRCA.

Gecse Dániel, és emberszereteti intézete.

Non ex igne fumus, sed
ex fumo ignis.
Horatius.

Hetvenegy év változásai, viharai vonultak el az óta, hogy dr. Gecse Dániel, a nevérol ismeretes Emberszereteti intézet maradandó érdemü, s emlékü alapvetője, Maros-Vásárhelyt, 1824. május 13 án elhalálozott.

Sok tekintetben tanulságos, közérdekü, s alapítvány-

levele 35-ik szakaszában kifejezett óhajának megfelelő kötelességet teljesítünk, midőn koronkint áldott emlékezetét föllevenitjük, magasztos célu és horderejü, bszervezeténél fogva is ős-székely jelleget kidomborító alapítványa valódi tartalmát, rendeltetését kutatjuk, s annak előállását, fejlődésének kiválóbb mozzanatait nyilván tartani, igyekezünk.

Gecse Dániel 1768 év március 7-én született, Belső-Szolnokmege, Cigányi nevü kis községben, székely származásu szülöktől. Édes atyja, száraz-ajtai Gecse Beniámin, azon

időben királyi táblai irnok, utóbb Déván letelepedett ügyvéd; édes anyja, Tétsi Krisztina, a maros-vásárhelyi ev. ref. kollegium néhai theol. tanára, Tétsi Sámuelnek árván maradt leánya voltak.

Gecse Dániel, atyjától elhagyatott, állandóan Maros-Vásárhelyt lakó, szűk anyagi körülmények közt élő édes anyja védszárnyai alatt növekedett fel; az ottani ref. kollegium alsóbb és felsőbb osztályaiban kezdette, s végezte tanulását, kiváló tehetséggel és eredménnyel.

Kifejlődött egész egyéniségének, élettörténetének nevezetesebb eseményei ismertetésekül, alább idézzük néhai legid. gróf Teleki Domokos, főgondnoknak az alapítvány fennállása 50-ik évében, M.-Vásárhelyt, 1870. dec. 29-én megtartott hit-bizományos nagy gyűlés alkalmával mondott emlék-beszédnek ezekre vonatkozó fenköltlen jellemző bizonyágtételeit:

«Tiszteletünk tárgya, ünnepélyünk hőse, száraz-ajtai Gecse Dániel. A múlt század 68 ik évében született; születésének körülményei igénytelenek, ridegek, elmondhatom, mostohák voltak. E mulasztásért, azonban, a gondviselés gazdagon kárpótolta, midőn ritka észtehetséggel, kellemes, és megnyerő külsővel ruházta fel őt. Zsöngé gyermek-korában e tanoda polgárai közé lépett, itt folytatta, s végezte be gyermekéje és ifjusága első kiképzését, mi közben jeles észtehetségei, dicséretes szorgalma, sikeres tanulása, kellemes és megnyerő társalgási modora által nem csak tanuló-társainak, de egyzersmind tanítóinak szives indulatját megnyerte. 1791-ben az alsóbb osztályok legfelsőbbikében köztanító volt. Az orvosi pályára érzvén legtöbb hajlamot, e vágyának csak az által tehetett eleget, hogy az akkori idők szerint a helvét-hittük három főtanodájában közvizsgákat tett, s a szigorlatok dicséretes kiállása után, a méltóságos egyházi főtanács ajánlatával felkészülve, előkelőbb és vagyonosabb hitsorsosait felkereste; az ez utáni segély és ugocsavármegyei főispán, s koronaőr, gróf Teleki József folytonos pártfogása képesítette őt arra, hogy a pesti egyetemen hat éven át az orvosi tanfolyamot hallgatta, melynek dicséretes végeztével, 1798-ban orvostudorra avattatott fel.

Ez időben, Dánielünk azon ifju képét tünteti fel előttünk, ki nem elégszik meg azzal, hogy a hajlam szerint választott és dicséretesen előkészített pálya kezdetén állandó hatáskört válasszon magának, de nemes vágya abban keresi elégtételét, hogy a maga előtt feltárt tágas tért járja be, kuttassa át, hogy minél többet tegyen és ismerjen, s ez által gazdagítva ismereteit, szerezzen tapasztalásainak több oldalúságot, edzze tetterejét, és szorgalmát. E nemes vágytól indítatva, 1799-ben előbb Bécsbe utazott, s onnat 1800-ban Olaszországba menván, az ottan állomászó osztrák császári seregnél katona-orvosi állomást vált, mi közben veszélyes kóroda-lázt kapván, nemes buzgalmanak csaknem áldozatul esett. Olaszországból visszatérve, állandóbb tartózkodását e város kebelében választotta, a nélkül azonban, hogy különféle épp oly dicséretes, mint tanulságos vállalkozásaival fölhagyott volna.

1807-ben Hunyadmegyében veszedelmes epidemia dühöngött, melynek az ottani megyei főorvos és sebész is áldozatul estek. A királyi főigazgató-tanács megbízásából, Gecse Dániel ment oda, hogy a veszedelmes ragály pusztításait mérsékelje, megszüntesse. 1809-ben a francia háboru aggasztó fordulata Erdély ifjuságát is fegyverre szölitotta. A felkelő hadsereg táborokari főorvosa Gecse Dániel volt.

1813-ban a szomszéd Oláhország több vidékein a mirigy-vész kiütött, a kir. kormányzék akkori országos főorvost, Pataki Sámuel, és segédül Gecse Dánielt Brassóba küldötte a szükséges intézkedések megtételére, s hogy a veszélyes ragály terjedése az ország határain feltartóztassék.

1814-ben, hasonló minőségben, Fogarasba küldetett Gecse Dániel. Főnnemlített minden küldetéseiben épp oly kitünő orvosi szakismeretet és ügyességet, mint lelkiismeretes és sikeres buzgalmat tanusított.

Fogarasból 1815-ben visszatérve, Dánielünk állandóan e város kebelébe telepedett le, s 1817-ben városi főorvossá, s a helybeli kóroda másod-orvosává lett.

A város lakóinak, minden osztály-, és rangkülönség nélkül, egyik legkedveltebb orvosa volt. A kunyhó lakói nem csak lelkiismeretes, de olykor nemes szívü jöltevéjüket találták fel benne. A legfelsőbb körök mivel társaságának szivesen látott résztvevője, s a mivel társalgásnak épp oly kellemes, mint szellemdús tényezője volt. Ez időben fogamzott meg elméjében emberszereteti intézetének eszméje.»

(Folyt. következik.) Csernátoni M. Zsigmond.

Könyvismertetés.

(Biblia-ismertetés, a gimnázium I. és II. osztálya számára. Irta: Dr. Bartók György, ref. lelkesz. Ára 75 kr.)

(Vége.)

Lássuk már most a Bartók György könyvét. Hogy Bartók György jól ismeri a bibliát, azt tudják különösen azok, a kik az ő magvas exegetikai és biblikai magyarázatát hallgatták a theologiai kurszus alatt, a mikor is a megboldogult Keresztes József halála után, ő vette át e tárgyak tanítását. Persze, más az anyag, a mit a theológián, és más az, a mit a gimnáziumban kell és lehet tanítani, s más a módszer is. Gyermeknek nem csak, hogy nem lehet tudományos theologiai előadásokat tartani, de a legnagyobb veszedelem lenne. És én nem habozom kijelenteni, hogy nehezebbnek tartom gyermekek számára, mint szakemberek számára alkalmas könyvet írni. Ott ismerni kell a gyermek szellemi képességét, számot kell vetni azzal, hogy a gyermek még nem képes önálló vizsgálódásra, s így az elébe adottakat, mint kész igazságokat fogadja el, s ennél fogva, a legnagyobb lelkiismeretességgel kerülendő mindaz, a mi ingadozó hipotézis; mindaz, a mi pillanat-szülte ötlet, s még nem ment át a lelkiismeretes vizsgálódás szűrőjén; általában, szükséges a legkörültekintőbb figyelem: kerülni mindazt, a mi felesleges, s azt nyujtani csak, a mi a gyermek lelkében isten országa felépítésére alkalmas. Nem mondom, hogy ez Bartók Györgynek teljesen sikerült, de nagy részben igen.

A mint már fönnebb említettem, Bocsor Lajos könyvének hiánya tárgyalási módjában, irányában van. Különben pedig irány, felfogás tekintetében megegyezik mindkettő. Mindkettőnek szerzője a modern theologiai irány hive, mely a keresztyén vallást történeti jelenségnek tekintti, a bibliát pedig mint ennek történelmileg elsőrangú kútfejét és alapokmányát; mindkettő a kritikai vizsgálódás eredményeit tartja szem előtt ismertetésében s ezeknek alapján írja meg munkáját. Különség a kettő között az, hogy a Bartók György világosabb előadással, egyszerűbb, tisztább nyelve

zettel van írva, s így inkább ajánlatos gyermekeknek tankönyvül. Mig Bocsor könyve rendre veszi az egyes könyveket s egyszerűen csak kivonatolja azoknak tartalmát, addig a Bartók Györgyé, elmondva először lényeges tartalmát azoknak, külön fejezetekben szól az egyes kiemelkedőbb és fontosabb mozzanatokról. Így, például, a Mózes könyveinek ismertetésénél szól először az egyes könyvekről, azután ezen könyvek tudósításai alapján megismerteti a választott nép származásával, Mózes és Jehova viszonyával, a szövetséggel s ennek alapjával, a tiz törvénnyel, a szent sátorral s a benne levő szövetség ládájával, a pap-ság intézményével, az áldozattal, ünnepekkel, Izrael családi és polgári életével, úgy, hogy a váltság történetének ez a korszaka egész hiven áll a gyermekek előtt. Ugyanily hűséggel tárgyalja a honfoglalás történetét, a bírák, királyok korát, a kettészakadás után a két ország viszontagságos küzdelmeit, a fogságból való hazatérést és újjászervezkedést a megfelelő könyvek ismertetése kapcsán, végig vezetve Izrael fejlődése történetének egész menetén. Az új-szövetség ismertetésénél, mintegy háttérül, szól a történelmi előzményekről. Tárgyalási módja itt is ugyanaz, a mi az ó-szövetségnél. Miután elmondja, például, hogy melyik evangéliom mikor keletkezett, ki és mi célból írta, mi röviden a tartalma, ez evangéliomok, és pedig az összes evangéliomok tudósításai alapján rajzolja meg az Idvezítő alakját, Jézus életét, működését, főséges tanításait, és váltság-munkáját; itt is különös részletességgel terjeszkedve ki a legfontosabbakra: Jézusnak a hegyen tartott beszédére, és isten országáról szóló példázataira, a melyeket két fejezetben olyan szépen, olyan világosan tárgyal, hogy alig olvashatni ennél sikerültebb tárgyalását.

A tanító-könyveknél ismét nem arra törekszik a szerző, hogy rövid kivonatát adja azoknak, hanem hogy megismertesse azon vallás-erkölcsi eszmékkel és igazságokkal, a melyeknek megvilágosítása céljából irattak e művek. Például, a Jób könyvének az a célja az írónak, hogy feleletet keressen arra a nehéz és annyi nagy elmét foglalkoztatott kérdésre: *isten igazságossága miképpen egyeztethető össze az igaz ember szenvedésével?* A példabeszédek célja, megmutatni, miképpen kell istennek tetsző, kegyes életet élni s melyik az a bölcsesség, a mely elvezérel a valódi boldogságra. A példabeszédek szeriat az, a melynek kezdete és koronája istennek félelme. Ugyanez az alapeszméje a Predikátor könyvének is.

Sokkal nehezebb már a feladata a szerzőnek az új-szövetségi tanító-könyveknél, a melyekben már nem egy-egy eszme, vagy igazság, hanem egész láncolata foglaltatik az üdvigazságoknak s így nehezen kerülhető ki, hogy bele ne bocsátkozzék az író ezeknek biblikai és dogmatikai boncolgatásába, a mint ez tényleg dr Bartók Györgynek sem sikerült, a ki Pál theológiájának egy olyan mélyreható fejtegetésébe bocsátkozott, a »Pál evangelium« című fejezetben, hogy azt aligha meg fogják érteni a gyermekek.

A mi már a munka gyengéjét illeti, hogy ezt se hallgassam el, ezt én az imént említetten kívül, abban az egyben találok még, hogy néhol igen is aprólékos. Így, például, Palesztina földrajzánál, a biblia fordításánál, a kettészakadás történeténél igen sok idegen névvel akarja megterhelni a gyermek memóriáját. Azonban, ezen igen könnyen segíthet a tanító azzal, hogy egyszerűen kihagyja a kevésbé

fontost. Különben is, sokkal könnyebb egy tankönyvből egyet-mást kihagyni, mint oda jegyeztetni.

Szólanom kell még tán a könyv stílusáról. Erről azonban, az elmondottak után, nem sok mondani valóm van. Szerző számot vetett azzal, hogy kiknek számára írja munkáját. Egyszerű, világos nyelvezettel van írva s ha néha a szónok, s dr. Bartók György nagy szónok, benne felül kerekedik a pedagoguson, nem hibáztatható; a tárgy maga megkiván némi szent elragadtatást.

Végezetül, legyen szabad megemlítenem, hogy a kolozsvári kollegium, előljárósága ajánlásomra, elfogadta azt tankönyvül s van reménységem, hogy ha megismerik, minden iskola, a mely növendékeinek a vallás-erkölcsi életben való gyarapodását szíven hordozza, készséggel fogja követni a jó példát.

Tárkányi György.

Különfélék.

— **Új reformator; új Luther!** Kétségbe vagyunk esve, hogyan tárgyaljuk ez esetet. Mert a dolog bár komikus, de a szereplőre nézve, határozottan szomorú. Nézzük csak. A konvent bizottságot küldött ki, hogy az egyházi politikai törvények végrehajtására vonatkozólag «*Utasításokat*» dolgozzék ki, a melyek egyetemes jelleggel bírnának. A bizottság a püspökökből és minden egyházkerületből egy tagból áll. Egész megnyugvással vártuk hát ez illusztris bizottságtól, hogy feladatának megfelel. Olvashattuk is a bizottságról, hogy Miskolcra összehivatott. Majd, hogy elnapoltatott. És így tovább. De vártunk, azon hitben, hogy meg nem csalódhatunk. Egy ember volt az egész egyetemes kálvinista egyházban, a budapesti ev. ref. egyház egyik papja, tisz. Papp Károly úr, a ki nem várhatott. Ő kiadott egy tiz-tizenöt sorból álló felhívást, hogy a polgári tisztviselő előtt megkötött házasságok «*egyéb részei*» a templomban fognak tartatni; tehát, a polgári tisztviselőtől a házasságok menjenek a templomba, kérni istennek áldását. Ennyi az egész. *Breviter et confuse.* Hogy mi lesz a gyermekek vallásával; mi lesz az anyakönyvekkel, és így tovább, azzal a budapesti egyik pap nem pondolt éppen semmit. Ezért vettük oda lapunk 32-ik számának 258. lapján egy újdonságban, hogy tisz. Papp Károly úr megtette intézkedéseit (!). Nem maliciából tettük, hanem mert tisz. Papp Károly úr intézkedését igen is nagyon fogyatékosnak tartottuk. Ez újdonságunk ellen Papp Károly úr, a «*Prot. Egyh. és Isk. Lap*» legközelebbi számában olimpiai haraggal menydörög. Hogy ő nem küldte a lapoknak; hogy neki volt joga, ezt megtenni; hogy ő nem is tudta, hogy a prot. püspökök miről akarnak értekezni; (Szépl Szerk.) hogy ő felhívását a templom ajtajára szegezte, hogy lássák azok is, kik templomba nem járnak, sat. *Ime, az új Luther!* Thesiseit kifüggeszti a budapesti templom ajtajára, de vitatkozókat nem lát szívesen. És, mint egy spanyol, büszkén kérdi: «*mi gáncsolni való van eljárásomban?*» Hát, kedves tiszteletes úr, azzal nem hízelnénk magunknak, hogy az ön magasan szárnyaló szellemét utolérhessük, de véleményünket egyszerűen elmondjuk. Önnek, nem csak joga, de kötelessége is, hogy hiveit az új renddel szemben tájékoztassa, felvilágosítsa. Van erre mód, eszköz, száz meg egy. Ön a legkomikusabbat választotta. Igaz, minden prot. pap egyenlő jogokat gyakorol. E tekintetben nem ismerünk tekintélyt. De, ön Budapesten nem egyedüli kálvinista pap. Van még egy társa, a ki pláne püspök, és ily címen tagja a konvent által kiküldött bizottságnak. Budapesten van presbiterium, van egyházi közgyűlés; van egyházmegyei, esetleg, egyházkerületi közgyűlés, mely ilyen fontos ügyben intézkedésre van hivatva. Honnan veszi ön a jogot, a hatalmat, és a bátorságot, hogy a maga simplex személyében intézkedjék, és intézkedéseit pláne a templom ajtajára kissegezze? Van-e ebben tisztelet az egyházi

felsőbb hatóságokkal szemben? Van-e köteles, és méltányos figyelem paptársával szemben, a ki püspök? És mert thesisei az egyház minden tagját érintik: van-e tisztelet önben az egyház autonómiájával szemben? Ön nyomába mer lépni Luthernek, az ő reformátori szelleme nélkül. Ön majmolni akarja Samassát, ki egy magasabb eszme érdekében elválk társaitól, ön ott hagyja társait, hogy a magasabb eszmét kompromittálja. És még ön gyanusít: hogy tán néppártiak vagyunk? Nem, uram, Erdély a szabadság, a felvilágosodottság földje. Erdélynek minden halma, völgye a lelkiismeretbeli függetlenségért öntött vérnek cseppjeitől lett termékeny, és e szent földről őszinte részvétellel nézünk azokra, a kik kicsinynek tartják Macedoniát, pedig ugy hasonlítanak Nagy Sándorra, mint a törpe — az óriásra.

= **Egy nagy emberbarát halt meg aug. 5-én,** Tátra-Füreden, hová üdülni ment, Kovács Ferenc ez az emlékem is áldott férfi, ki előtt mindenki tisztelettel hajolt meg már életében, és halála mély megdöbbenést keltett széles körökben, mert a legigazabb, legbuzgóbb volt ki valaha szülötte földének, egyházának és hazájának boldogulását óhajtott. Ott lakott Hód-Mező-Vásárhelyen, csendes, puritán elvonultságban, de közhasznú munkálkodásban és fáradhatatlanul az áldozatban. Mint öreg ember fogott ama nagy vállalatba, mely szerint az 184³/₄-iki országgyűlés naplóját összeállította és saját költségén kiadta hat erős kötetben, melyért az akadémia tiszteletbeli tagjává választotta. Áldozatának összege már életében elérte a hatvan ezer forintot; végrendeletében pedig összes vagyonát, mintegy 150,000 forintot részint egyházának, részint különböző jótékony célokra hagyományozta. Nagy úrt hagyott maga után, de felséges példát azoknak, a kik a halhatatlanságba vetett hitet a nemes cselekedetekben találják.

= **Értesítés.** A kolozsvári ev. ref. kollegium főgimnáziumában és elemi iskolájában az 189⁵/₆. évi beiratások szeptember 1-én kezdődnek, és 4-én d. u. végződnek. E négy napon folynak le a javító vizsgálatok is. A múlt évi tanulók Értesítőikkel, az újak szülőik, vagy megbízottjaik kíséretében a múlt évről nyert bizonyítványaikkal, keresztlevelekkel és oltási, vagy újraoltási bizonyítványaikkal

jelentkezzenek. Tudatni kívánom az érdekelt szülőkkel, hogy párhuzamos osztályokat 189⁵/₆-ra nem állítunk föl. Ezért, igyekezék mindenki a kitűzött időben beírni gyermekét, mert később nem vehetünk föl senkit, helyszüke miatt. Az igazgatóság.

= **Ferenci Bernát, könyvkiadó Miskolcon,** előfizetést hirdet «Tompai Mihály hátrahagyott papi dolgozataira». A két kötet folyó évi karácsonra fog megjelenni; ára kötetenkint 1 frt. 50 kr. Tompa neve fölment attól, hogy olvasóink figyelmébe ajánljuk e vállalkozást.

= **Arany menyegző.** Augusztus 11-én szép, és ritka ünnepélynek voltunk többen részesei Telekfalván. Egyházmegyénk egy igen tisztelt, régi és hű embere, papja, kit bátyáknak nevezni, megszoktuk; ki ezelőtt két évvel ünnepelte papsága 50-ik évét, tartotta arany-menyegzőjét; tartotta a 79 éves férfi a 70 éves asszonnyal. A minden ízében sikerült inepies alkalmi beszédet a jubiláns barátja, Veres Ferenc, bágyi lelkész tartotta, hogy ki az igaz ember és hogy minő áldások vannak az igaznak fején, Pél. 10. 6. alapján. Azután, Menyhárt András, esperes hangulatteljes szép beszédben a multak emlékét kelté fel. fölmutatván, hogy a jubiláló kedves öregeknek támpontjuk erősségük és fentartójuk a hit, remény és szeretet volt. Rokon és jó barát együtt morzsolták szét a beszéd hatása alatt a szembe feljött kegyeletes könyveket. Az egyházközség is őszinte szeretetének kifejezést adott, mikor a templomból kijöve, megállott nagy és kicsiny és szószólójuk egyszerű szavakban áldá Istent e napért és kérte áldását az öreg papra, és papnéra, éljen kiáltások és lakodalom alkalmával szokásos lövöldözések közt. Természetesen, ezután következett a barátságos ebéd és számos felkösöntő, melyek közt legszebb volt az, melyet a jubiláns mondott, melyben a 3 frt. mentvény-díjat, volt rugonfalvi lelkész, Maksai Gyula árvái számára ígérte esperes útján elküldeni. A mint lehetett várni, a legélénkebb hangulat közt töltött a szép számú társaság egy pár órát, óhajtván: vajha, sokaknak jutna részébe az ilyen ünnepély megtartása!

= **Felhívás.** Ezennel felkérem az egyházmegyék nt. espereseit és a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak tiszt. lelkészeit, hogy az egyházkerületi Papi Értekezlet ez évi tagsági díjait címemre (Belfarkas-utca 15. sz.) beküldeni méltóztassanak. Kolozsvár, 1895. aug. 10. Dr. Borcsa Mihály, ref. tanár, pénztáros.

HIVATALOS RÉSZ.

1008—1895.

KÖRLEVÉL,

az erdélyi ev. ref. egyházkerület főtiszt. és mélt. házassági főtörvényszékének egyházi és világi t. tagjaihoz.

Tekintettel arra, hogy az 1894. évi XXXI-ik törvény-cikk f. é. október elsején hatályba lép: f. é. szeptember 21-én d. e. 10 órára ezennel összehívom utolsó házassági főtörvényszékünket. Minélfogva, fölívom Cimzetteket, hogy annak megtartása végett, Igazgató-Tanácsunk ülés-termében lehetőleg teljes számmal megjelenni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1895. auguszt. 20. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

2829—1895. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

Az államilag segélyezett zilahi evang. ref. főgimnáziumnál betöltendő rendeltetésekre ezennel pályázat nyitattik. A tanszékkel egybekötött javadalom ez időszert megelőző évnegyedi részletében kiszolgáltató 1000 frt. fizetés, 200 frt. szálláspénz s két ízben 100—100 frt. ötöd-éves pótlék.

Folyamodhatnak okleveles ev. ref. vallásu egyének, kik a német-magyar vagy német-latin nyelvből középiskolai tanári képesítéssel bírnak.

A kinevezés a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur jogkörébe tartozik. A kinevezett jogos és kötelezett tagja lesz a felekezeti tanárok részére felállított or-

szágos nyugdíj intézetnek. Az állomás az 189⁵/₆. tanév megnyitásakor foglalandó el. Okleveles pályázó hiányában, egy évi időtartamra, helyettes-tanár alkalmaztatik évi 800 frt. fizetéssel s a pályázati kérvény ilyen értelemben is elfogadjatik.

A kellően felszerelt pályázati kérelmek legkésőbbben f. é. augusztus 31-ig beküldendők a fent nevezett iskola előljárásihoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1895. augusztus 15.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref püspök, mint elnök

224—1895.

PÁLYÁZAT.

A vizaknai ág. hitv. ev. segéd-lelkészi állomásra ezzel pályázat nyitattik.

Javadalmak: 1. dízma-járlékban való részlet 108 frt. 2. «beneficium cameraticum» 100 frt. Haszonvételek: 1. 11 hold kaszáló 2. 3 hold 1446 négyszögöl szántó. 3. 285 négyszögöl kertből.

Ezeket kivül a stola-illetékek az ág. hitv. ev. község tagjaitól.

Folyamodványok f. év augusztus 31-iki estve 6 óráig a n.-szeben-megyeyi ág. hitv. ev. espereshez nyújtandók be. Nagy-Szeben, 1895. évi augusztus 15-én.

A n.-szeben-megyeyi ág. hitv. ev. esperesség.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1895. Augusztus 29.

35. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Gr. Kuún Géza elnöki megnyitó beszéde.

Igen tisztelt Bizottság!

A természet örök törvénye a fejlődés, mely a létezőknek folytonos mozgásában nyilvánul. A legrégebbi hellén bölcsészet ezen tény megismerésén alapul, s a dolgok eredetével foglalkozó empirikai dogmatizmus a fejlődés alapelvét különböző nevek alatt ugyan, de lényegileg a mozgásban vélte megállapíthatónak, így, példának okáért, Anaximenes az alaplényt, melyet a ion bölcsészek a peironnak, illetőleg, a hártalannak neveztek, Plutarch szerint a levegővel azonosította, melynek két ellentétes mozgásából, úgy mint sűrűsödéséből, s ritkulásából vélte a létezőket származtathatni.

A szellem kiválóan mozgás, s minden szellemi intézmény örökös mozgásban van; még pedig lényegileg haladó irányban az emberi nem nagy eszményi céljai felé, hol lassabban, hol gyorsabban, néha kerülő úton, máskor tekervényességek közt, per ambages rerum, és ha a korszellemet visszahanyatlani látjuk, az vagy kimerült, s újabb erőket gyűjt, beteg, s gyógyulásra vár; vagy valamely ellenkező áramlattól visszaszorított, de akkor is nem menedék-helyet keres, hanem újabb küzdelmekre készül. A midőn a felvilágosultság szellemét, Prometheusként, a hyperboreusok sötét sziklához leláncolva látjuk, ne csüggedjünk érette, mert előbb-utóbb eljön szabadító Heraklese. Ha a tett haladás áttekintésénél a hosszabb idő mértékét alkalmazzuk, a kerengő út szemünk előtt egyenesre irányul. Hiába mondották Pythagoras tanítványai autos efa, «a mester (így) mondotta», a vizsgáló elme tovább ment, s mind tovább megy feltartóztathatlanul. A határkövek a lelki élet birodalmában csak rövid időre, látszólag azok, s valósággal a megtett út távolságait mutatják, a mérföldkövekhez hasonlóan.

A tanügy, kétségen kívül, egyike a legfontosabb szellemi intézményeknek, melynek helyes úton való fejlődésétől függ nagy mértékben az egymás nyomába lépő nemzedékek boldogulása. Szerencsés az az ország, melynek iskolái virágzó! Hivatásukat híven betöltik azon felsőbb iskolák, melyekben az ifjak nem csak a különböző ismeretek megszerzésére vezettetnek, hanem egész emberekké növeltetnek, s a tanárok megfelelnek az A. C. 1. R. 10. C. 3. cikke azon kívánalmának, hogy a főiskolai tanárok nem csak tudósok, hanem hasznosan tanítók is legyenek. A pedagogia tapasztalati tudomány, melynek eddig elért eredményeihez az emberi szellem induktive, s nem deduktive jutott s ez a tudomány bizonyára ezen túl is ugyan azon módon fog bővülni, megjobbulni, s megigazodni, mint annak előtte, t. i., újabb tapasztalatok felhasználásával. De, az iskolai reform nem csupán csak a tanítás és növelés terén tett helyes tapasztalatokból indul ki, hanem a fejlődő ismeretágak, s a haladó közművelődés mind inkább emelkedő színvonalairól is. A valódi reform, s az állítólagos közt fölöttébb nagy különbség forog fenn: az egyik a nyugodt fejlődést biztosítja, a másik éppen azt rontja meg; az egyik a tett tapasztalatok útján jár, a másik kísérletez. Kísérletezzen a tudós dolgozó helyén, s kísérleteit gondosan ismétlje, s ellenőrizze; sikeres kísérletei a tudomány terén esemény számba fognak menni. Ámde, a tanár a gondjaira bizott növendékek tanítását, s növelését nem teheti kétséges kísérlet tárgyává, hanem az iskola való céljainak elérésére csak olyan eszközöket használjon, melyeknek helyességéről meggyőződött. A régi nem azért rossz, mert régi, ha csakugyan rossz, s az új nem azért jó, mert új, ha csakugyan jó. A jó gazda hoz elő őt és újat: olvassuk Máté evangéliomában.

A protestáns felekezeti iskolák reformjánál kiváló tekintettel kell lennünk a protestántizmus

szellemére, mely a tanításnak, s a tanári karnak elejétől fogva megadta, s biztosította a szabadságnak azon bő mértékét, mely által a tanárok képessé tettek, az iskolai szabályzatok körén belül, egyéni értéküket kifejtteni, s érvényesíteni. Az autonomia protestáns felsőbb iskoláink féltett palladiuma, védpalástja, mely az egyház törvényes korlátai közt, részükre a teljes önkormányzatot biztosítja.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület méltóságos Igazgató-Tanácsa a mai napra egy nagy bizottságot hívott össze, mely hivatva lesz, erdélyrészi ev. reformált kollegiumaink tanügyi és fegyelmi rendszabályaival és útásításaival behatóan foglalkozni, illetőleg, egy a tárgyalás megkönnyítésére nagyérdemű, és igen tisztelt tanügyi előadónk által szövegezett tervezetet pontonként, s részletesen megvitatni, hogy az ezen tervezetben foglalt elvi kérdések felett a bizottság megállapodhassék. Bizottságunk tagjai valamennyien erdélyrészi ev. ref. kollegiumaink tanári karaihoz tartoznak, kiket bizonyára valamennyiöket azon hó óhajtások hozott ide: protestáns kollegiumaink javára közre működni. Nekem jutott a szerencse, e nagy fontosságú gyűlésen elnökölni, a ki teljes szívből csatlakozom önök óhajtásához: kollegiumaink magas rendű érdekeit lehetőleg előmozdítani. Tegyük, a mit az adott körülmények közt e célra tennünk lehet.

Üdvözlöm bizottságunk megjelent tagjait, s a gyűlést ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

A prot. püspökök miskolci javaslata.

Az 1894-ik évi XXXI., XXXII. és XXXIII-ik, vagyis a «Házassági jogról», «A gyermekek vallásáról» és «Az állami anyakönyvekről» szóló törvények, melyek az említett év december hó 9-én nyertek királyi szentesítést és együttesen a folyó évi október 1-jétől fognak életbelépni, új viszonyok és ezekből kifolyólag sok részben új feladatok és kötelességek elé állították magyar protestáns egyházunkat.

Mélyebben és elfogulatlanul tanulmányozván ezen törvényeket, azoknak szellemét és összehasonlítván azoknak intézkedéseit eddigi egyházjogi gyakorlatunkkal, kézséggel el kell ugyan ismernünk azt, hogy eme törvények a lehető méltányossággal és körültekintéssel, az egyenlőség alapján és az egy és ugyanazon hazában létező különböző vallásfelekezetek hitelvei felfogását kimélve, óhajtják megoldani az eddigi áldatlan felekezetközi viszálykodásokat. Mindezek mellett is, bizonyos dolog az, hogy okos, egyöntetű eljárásunktól függ ugy maguknak az új törvényeknek áldásos életbeléptetése és köztársadalmi sikere, mint egyházi életünk további épségben tartása, sőt magasabb fokra emelése is, azon káros viszálykodásokkal szemben, a melyeket ezen új törvények

esetleg eredményezhetnek, ha velük nagy bölcsességgel nem tudunk talán élni s ha nem vesszük figyelembe az átmeneti idők és a régít az ujjal összekötő alkalmazkodás szükségait és azoknak legjobban megfelelő módjait s különösen, ha *kihazánálhatlanul hagyjuk azon erőforrásokat és jogokat is*, a melyeket a törvényhozás a vallásos és egyházi életnek, köztársadalmi és állami nagy jelentőségét is elismerve, *az egyháznak kezében meghagyott.*

Éppen ezen nagyfontosságú szempontok és a bekövetkező új idők komoly szükségének megfontolása indították arra magyarországi protestáns egyházunk püspökeit, hogy főpásztori gondoskodó felügyeleti tisztükből kifolyólag, de az illető konventek által is e tekintetben megbiztatást nyervén, addig is, míg e tekintetben az illető felső hatóság végleges megállapodásra juthatna, közösen beható tanácskozás tárgyává tegyék ugy az életbe lépő új törvényeket, mint az azok rendelkezése által előállott szükségeket s közös egyetértéssel és megállapodással tájékoztató utasításokat adjanak lelkészeink részére, mint a kiknek bölcs és tapintatos magukviselésétől és eljárásától függ a beállott viszonyoknak szerencsés vezetése s így az új egyházpolitikai törvényeknek is óhajtott sikere.

Eme tájékoztató gondolatok között minden esetre első helyen kell kiemelnünk azt, hogy immár törvényerőre emelkedvén a szóban forgó intézkedések, azok előtt őszinte törvénytisztelettel kell meghajolnunk, s gondoskodnunk kell arról, hogy eme bizalom a törvényes rend iránt, pótolja ki és ellensúlyozza még a törvények intézkedését is ott, a hol azok a gyakorlati alkalmazásban talán egy, vagy más tekintetben egyelőre hiányosnak mutatkoznának.

Magyarországi protestáns egyházunk érezve, hogy sorsa, hivatása a közös magyar hazával van összeforrvá, a közös állami fejlődés érdekében sokszor még áldozatok és jelentékeny lemondás árán is, mindenkor készségesen engedelmesskedett a valódi állami és közemberiségi nagy célok és feladatok elérése végett hozott törvényeknek: jövőre s éppen ez új törvények meghozatalának alkalmával sem keresheti tehát a harcot az állami mal és társadalmi újabb tényezőkkel s azok fejlődési tüneteivel szemben. Mert hiszen, a protestantizmusnak nincs mit félnie a természetes és józan korlátok között haladó kor tünetkező szükségétől; sőt az újabb állami fejlődési feltételek érvényesülésétől sem, annyival kevésbé, mert mint erről a legújabb idők eseményei tesznek tanulságot, a protestantizmus szelleme, igaz emberiségi céljai és törekvései immár sok részben érvényesülnek és áthatólag nyilvánulnak ezek életében is s e tekintetben fődolog és főfeladat az, hogy ébersége, alapelveihez való következetes hűsége által jövőre is megtartsa e ráhatási erejét s aluszékonyasága, vagy éppen lanyhasága, vagy elbizakodottsága miatt, ne engedje sem elragadtatni magát a kor áramlatai által, sem pedig kisodoratni a társadalmi tényezők sorából.

Egyházi életünk ezen jelentőségének s a protestantizmus, mint társadalmi és hivatása teljesítésének biztosítása azonban csak ugy lehetséges, ha annak tudatát, messze kiható becsének és értékének ismeretét, nemcsak

folyton ébren tartjuk hiveink lelkében, hanem mindinkább drága lelki kincs csé is igyekszünk azt tenni azok számára.

Sok, nagy eredménnyel biztató s jövőre minden lelkész által kétszeres buzgósággal és fáradhatatlan hűséggel és őszinte lelkesedéssel alkalmazandó eszköz áll e célból rendelkezésünkre.

Ott van, első sorban, hiveink *lelki gondozásának, az ugynevezett evangelisátiónak és belmissio széleskörű, sokirányú munkájának* s kiváló papi hivatásának és kötelesség teljesítésének áldásos, mondjuk, jövőre őszintebb akarása és nagyobb lelkiismeretességgel való teljesítése. Templomi igehirdetésünk, bár mennyire nagy jelentőségű legyen is az különben s bármennyire elsőrangú tényezője is a protestáns tudat és hitélet fejlesztésének, egymagában távolról sem elegendő hiveink vallás-erkölcsi életének táplálására. Az az új viszonyok között, éppen azoknak kísértése és bizonytalanságai, valamint az azok árnyékában rendesen járnai szokott ellenségek miatt még kevésbé lesz elegendő, ha ahhoz a szélesebb körű, a szíveket közelebb érintő és közvetlenebb szeretetével inkább megnyerő gondozás támogatása is erősebb mértékben nem járul.

Ennek okos, tapintatos, a körülményeket figyelembe vevő s a protestánsizmus lelkeket felvilágosító és megnyerő szellemének és céljainak megfelelő gyakorlása legyen tehát minden protestáns lelkész kezében egy részről az a fegyver, a mely megvédje egyházunkat az új viszonyok közt is; másrésztől az éltető lélek, a mely az új törvényeket is áldásossá s egyházi életünket is erőssé tenni, hivatva van.

Eme mélyebbre ható valódi s nagyobb eredményeket feltüntető lelki gondozás gyakorlásának azonban természetesen meg vannak a maga nélkülözhetetlen előfeltételei, valamint áldásos működését előmozdító és támogató kísérő társai is, a melyeket hasonlóképpen fel kell használnia, éppen napjainkban minden lelkésznek, a ki csak hivatásának magaslatára tud emelkedni és a ki kötelességszerűleg kíván munkálkodni egyházi életünk minden irányában való megerősödésén, sőt fokonzkenti felvirágozásán.

Ezen, a sikeres lelki gondozást és az élet cselekedeteiben nyilvánuló evangélizálást kísérő és gyámolító előtöltételek egyebek közt: a gyermekek, mint leendő egyháztagok, vallásos oktatása a népiskolában a lelkészek, vagy szükség esetében a segéd-lelkészek által, valamint azt folytatva és kiegészítve, ugyancsak általuk a konfirmálásra való előkészítő, alapos vallásos oktatás.

Hogy templomi igehirdetésünknek s más egyéb homiletai, vagy liturgusi működésünknek és sokszor a legnagyobb odaadással végzett foglalkozásunknak nincs meg remélt gyakorlati eredménye és a hiveink benső vallásos életét és erkölcsi cselekedeteit átható és megelevenítő ereje, ennek a tapasztalás szerint egyik oka az is, hogy templomi közönségünk s felnött, már az élet erős ráhatása és gyakran helytelen irányba csalogató hatalma alatt álló hiveink egész lelkülete nincs eléggé előkészítve a későbbi lelkészi vezetésünk iránt szükséges, őszinte, bizodalomteljes odaadásra s lelkipásztori gondoskodásunk szívből származó keresésére.

Itt, a gondjainkra bizott hivek vallásos életének ezen a pontján kell azért jövőre nagyobb mértékben előkészíteni összes lelkészi működésünk kielégítőbb sikereit. Így kell előkészíteni mindnyájunknak egy minket megértő, szeretetünk céljainak engedelmeskedő s munkásságunk iránt ilyképpen is hálára kötelezett gyülekezetet.

Külföldi virágzó, előttünk példányképi álló testvéregyházak fejlődése, tartalmas egyházi élete mutatja, hogy jó és sikeres kurapásztoralist gyakorló lelkészek csak egyszersmind egy személyben jó katekéták lehetnek.

A vasárnapi iskolák vezetése, ifjúsági, vagy legényegyletek szervezése, egyházi énekkarok alakítása, vallásos felolvasások rendezése mind olyan eszközök, a melyeket éppen a reánk váró feladatok megoldása végett, a körülményekhez képest igénybe kell vennünk s okosan s tapintatosan vezetni, éppen a lelkészi karnak elsőrangú hivatása s feladata

Népünk izlése, önmaga nem ismervén valódi lelki szükségait, fájdalom, sokszor a vallás terén is meg van romolva s okos tanácsadó nélkül helytelen, sőt egyházi életünkre veszélyt hozó uton keresi kielégítését s az igaz vallásos kedély megmérgező táplálék után nyul, néha öntudatlanul is.

A tiszta vallásos érzést erősítő, az erkölcsi életet nemes cselekedetek által gyümölcsözővé tevő vallásos iratok terjesztése azért ezen irányban is a lelkésznek kötelessége, annyival is inkább, mert protestáns egyházunk ma már áldozatok árán is gondoskodott arról, hogy ily nemes irányú vallásos iratok rendelkezésünk alatt álljanak s lassankint a legkisebb és legszegényebb egyházban is megvessék alapját az annyira nélkülözhetetlen *parochialis könyvtáraknak*, a melyek vannak egyedül és legbiztosabban hivatva arra, hogy kiszorítsák hiveink köréből a lelküket saját pénzükön megmételvező hitvány irodalmi termékeket.

De viszont, már csak az itt megemlített sok oldalú és több irányú teendők is mutatják, hogy sikeres teljesítése céljából, főfeltétel a lelkészre nézve az, a mit szent könyvünk is parancsol, hogy t. i. *«A jó pásztor ismerje az ő juhait.»*

Hogy a lelkipásztor ugyanis egyházának minden irányban gondját viselhesse, arra nézve multhatatlanul szükséges az, hogy egyházának életéről, az abban történt nevezetesebb, jellemzőbb, vagy éppen tanulságosabb eseményekről és mozzanatokról, egy pontos és hű kép álljon előtte, hogy így aztán minden percben tisztában legyen a felől hová kell fordulnia lelki-gondozói munkásságának nagyobb erejével; mi az, a mit gyülekezetének érdekében legközelebb tennie kell, s mi az, a mi egyházának erős oldala s hol tűnnek fel annak netalán való gyöngeségei?

Mindezekre s általában a gyülekezeteink életében előforduló mozzanatokra vonatkozó adatokkal és feljegyzésekkel eddig is rendelkezünk ugyan az ugynevezett *anyakönyvekben*; azonban, ezek az adatok és feljegyzések éppen az anyakönyveknek természeténél és azoknak rendeltetésénél fogva, sokkal szórványosabbak, rendezetlenebbek, semhogy azok mindenkor tisztán és könnyen áttekinthető képet nyújthatnák gyülekezeti életünk bármely ágának, különösen most, a midőn az állami any-

könyvek mellett, esetleg még házok is könnyen támadhatnak azokban.

Ezen különféle anyakönyvek, így is magukban foglalhatnak ugyan sok mindenféle adatot, de arról éppen a gyakorló lelkészek tehetnek tanubizonyságot, hogy mennyire kevésbé tájékoztatók azok hosszabb utánjárás és egykevetés nélkül, ha talán csak oly egyszerű kérdésekre akarunk is pontosan megfelelni: hány lélekből áll egyházközségünk; hány abban a férfi és nő egyháztag; hány a külön család, mennyi a gyermekek száma, sat.

Az anyakönyveket és azoknak különben nagyszámu adatait, lelki gondozási célokból hasznavehetővé csak az ugynevezett «*család-könyvek*» tehetik. Ezen «*család-könyvekben*» ugyanis külön iv lévén nyitva egyházunk minden önálló családjának, azokban egyszerre kellően csoportosítva látjuk az egyes családokban s azok életében koronkint történő és feljegyzésre méltó mozzanatokot; az egyes részletekből s azoknak rendszeres összetételéből aztán az egész egyháznak mult és folyó történetét s az e tekintetben szükséges tudnivalókat is.

A családkönyveknek itt érintett jelentősége és az azokhoz kötött nagy érdekek kívánják azért meg, hogy azok *jövőre minden egyházban megkezdessenek* s hogy jelen utasításunk különösen is köteleessé teszi azok pontos vezetését.

Mindezen irányadó elvek kiegészítéséül, alig szükséges, kiemelni, hogy behatóan és részleteiben is tanulmányoznia kell minden lelkésznek, úgy magukat az életbelépő törvényeket, mint az azok végrehajtására kiadott miniszteri utasításokat is, mert csak így egészében lesznek teljesen megérthetőek a törvénynek rendeletei és a nagyfontosságú életkérdéseket szabályozó irányzatai, nemcsak, hanem ezeknek alapos ismerete pótolhatja ki azon utasítási javaslatokat is, a melyeket protestáns egyházunk püspökei, az egyöntetű eljárás céljából a legszükségesebb teendőket illetőleg ez alkalommal addig is, míg e részben egyházi főhatóságainak ezek, megbízatáshoz képest, bemutatnának és általuk végleg megerősítenének, megállapított. (E célra használat végett ajánlatosak a következő, igen jó kiadásai a törvényeknek: «A kötelező polgári házasság törvénye.» Budapest, Lampel Róbert kiadása és «A házassági jogról.»; «A gyermekek vallásáról.» Magyarázatos kiadás. Két-két füzet dr. Imling Konrádtól, Budapest, 1895. Második kiadás Ráth Mór.)

Maguk a figyelembe veendő utasítások a következők:

I.

As egyházi esketésről.

1. §. A leendő házaspáraknak, az egybekelést megelőző *kihirdetéséről*, az állami törvények, nevezetesen az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvény-cikk II-ik fejezetének 45. és következő szakaszai, valamint az ezekhez kibocsátott miniszteri utasítások 32. és további §-ainak rendeletei részletesen intézkedvén, és azoknak célja, a házasság törvényes megkötésére vonatkozólag ugyanazon kellékek és erre nézve szükséges bizonyosságok hiteles megállapítása lévén, mint a melyeket ki-

vántak eddigi alkalmazásban levő egyházi ide vonatkozó törvényeink: ezen okok miatt a leendő házaspáraknak *egyházi részről való kihirdetése jövőre nem fog történni*, eddig gyakorlatban levő alakjában, hanem azon már előbb törvényesen egybekelt házaspáraknak, a kik az egyházi összeadásban is részesültek, ily módon is megkötött házassága, az összeadást követő legközelebbi vasárnapi délelőtti istentisztelet alkalmából, istentiszteleti rendtartásunknak eddigi szokásos helyén fognak a gyülekezetnek tudtára adatni.

Az ilyen irányu *utólagos kihirdetés*, természeténél és céljánál fogva, egészen vallásos természetű lévén, az, az új házaspárakra vonatkozó, legszükségesebb adatok rövid megemlítése mellett, a következő, vagy tartalmilag ehez hason *liturgikus* szavak kíséretében történhetik meg:

«NN. és NN. vallásuk, ekkor és ekkor egymással törvényes házasságot kötven, egyházilag összeadtak és megáldattak. A midőn erről egyházunk tagjait keresztyén örömmel értesitem, kérjük ez alkalommal is mindnyájan keresztyéni szeretettel és buzgó szívvvel a házassági szövetségekötésre Isten segítő kegyelmét, szent lelkének megszentelő erejét és gazdag áldását, hogy legyen az a keresztyén családi erényeknek, és tiszta keresztyéni boldogságnak és meglegedésnek forrása, Isten nevének dicsőségére.»

2. §. Az 1894. évi XXXI. törvény-cikk 123. §-sa szigoruan megállapítja, hogy azon lelkész, ki az egyházi összeadásnál eljár, mielőtt a felek igazolták volna, hogy *a házasságot a polgári tisztviselő előtt megkötötték*, vétséget követ el és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő; ismétlés esetében, a cselekmény két hónapig terjedhető. fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő és a cselekmény *csak akkor* nem büntethető, ha az egyházi összeadás az egyik félnek közel halállal fenyegető betegségében történt: azért az egyházi összeadásban *csak azon házaspárakat szabad részesítenünk*, a kik az állami anyakönyvekről szóló XXXIII. törvény-cikk 62. §-ában megállapított és az ezen szakaszhoz tartozó kiadott miniszteri utasítás 75. §-ában körülírt a polgári tisztviselő által, még a felek kérelme nélkül is, a házasság megkötése után azonnal, minden egyes esetben kiadandó, a házasság megkötésére szóló, ugynevezett »*Tanusítványt*« felmutatják.

Azon esetben, ha az egyházi összeadás, az egyik házaspárnak közel halállal fenyegető betegségében, kivételesen a polgári házasságkötést megelőzőleg történik, szigoruan megtartandó a XXXI. t. c. 36. §-ának és a kiadott miniszteri utasítások 56. §-ának azon rendelete, mely szerint ily esetben is, mindkét házaspárnak ki kell jelentenie, hogy legjobb tudomásuk szerint, köztük házassági akadály nem forog fenn. Szeptember hóban csak úgy fogadhatunk el házassági kihirdetést és esketésre való jelentkezést, ha mind a háromszori kihirdetés, mind az esketés még szeptember hóban megtörténhetik.

3. §. Az egyházi összeadás legtermészetesebben mindjárt a házasság törvényes megkötése után, tehát mintegy közvetlenül ahhoz csatlakozva, történhetik meg; annyival is inkább, mert a kiadott miniszteri utasítások 61. §-a egyenesen meghagyja a polgári tisztviselőnek, hogy a házasságkötés idejének megállapításánál köteles-

sege, különös gondot fordítania arra, hogy a házasuló feleknek modjukban legyen, még házasságuk megkötésének napján a házasságkötésre vonatkozó vallási kötelességüknek eleget tenni.

Ha ez azonban bármely ok miatt ily időben meg nem történhetné, az egyházi megáldásban a később bármikor jelentkező házastársak is készséggel részesítendőek.

Mindezekre való tekintetből szükséges, hogy erre vonatkozó szándékukat a házasság megkötése előtt idejében jelentsék be az illetékes lelkészi hivatalnál.

4. §. Egyházi összedárra jelentkezhetnek és abban feltétel nélkül részesíttetnek első sorban minden körülmények között »keresztyén hitűeknek sorsosai«, tehát ezek között a vegyes vallású házaspárok is már csak az eddig érvényben volt törvények értelmében is. Ezek mellett aztán, a keresztyén és nem keresztyén házaspárok közül azok, a kik Isten általunk hirdetett szent ígéjének és minden nemes erkölcsi érzést megszentelő áldásának kívánsága és belső szeretete által e végből hozzájuk fordulnak, hogy így eképpen is mindinkább terjedjen közöttünk Istennek országa, a mely az ő szeretetében és imáadásában áll, az apostol szerint s a melyet minden ötet kereső népeknek hirdetni, hivattunk el.

(Vége következik.)

A tanügyi bizottság üléseiről.

Igazgató-Tanácsi intézkedés következtében, részint a kollegiumi rendszabályok revideálása, részint a kollegiumi elemi iskolák új tantervének megállapítása végett, gróf Kuún Géza, egyházkerületi főgondnok elnöklése mellett tartott tanácskozásokra megjelentek, és azokban részt vettek a n.-enyedi kollegium részéről Nagy Lajos, képezdei igazgató, Váró Ferenc, tanár. és Szilágyi Gyula, gimnáziumi igazgató; a kolozsvári részéről Török István, dr. igazgató, Szathmáry Ákos, tanár; a maros-vásárhelyi részéről Horváth József, igazgató, és Gyulai D. Kálmán, tanár; a sz.-udvarhelyi részéről Gönci Lajos, igazgató, és Solymosi Endre, tanár; a zilahi részéről Berényi János, igazgató, és Somogyi Jenő, tanár; a szászvárosi részéről Simon Ferenc, igazgató, és Dózsa Dénes, tanár; a s. szentgyörgyi részéről Székely Bendeguz, dr. igazgató, és Domján István, tanár; az Igazgató-Tanács részéről jelen volt Parádi Kálmán, tanügyi előadó.

A bizottság tanácskozásait gr. Kuún Géza, elnök nagyhatású beszéddel nyitotta meg, mely beszédet lapunk elején közlünk.

A tulajdonképpeni revideáló munkálatok megkezdése előtt, három elvi kérdést vitatott meg a bizottság, u. m. 1. A kollegiumoknál a benlakási és felügyeleti rendszer disszimilis fejlődése mily mérvben, és minő módok mellett engedtessek meg? 2. Módosítsák-e a tanár-választás? 3. Módosítsák-e az igazgató-választás oly módon, hogy az előjáróság hármassal ajánlata alapján, az Igazgató-Tanács válassza meg az igazgatót?

Mindhárom kérdés hosszas és magas színvonalon álló vitára nyújtott alkalmat. Térszűke miatt, azonban, csak a végleges megállapodást közölhetjük, mely szerint a bizottság a következő határozatot mondotta ki.

Mínt hogy a benlakó tanulók átlagos vagyoni viszonyai, a felügyelet érdekében rendelkezésre álló anyagi és nevelési tényezők (érett ifjak léte, vagy hiánya) és a társadalmi viszonyok az egyes kollegiumoknál annyira különbözőek, és oly individuális jellegűek, hogy mindannyian egyöntetű szabályzat keretébe, célirányos fejlődésük kockáztatása nélkül, be nem szoríthatók: mód és alkalom adatik mindenik kollegiumnak a disszimilis fejlődésre az által, hogy az együttlakást, esetleg konviktust, a felügyelet és magántanítás kérdéseit mindenik kollegiumban, a hagyományok, és fennálló gyakorlat szem előtt tartásával, az újabban alakult viszonyok szerint, az illető előjáróság önmaga szabályozza. s a szabályzatot, két éven belül, az Igazgató-Tanács megerősítésre fölterjessze; megerősítéséig, azonban, a jelen állapotot tartsa érvényben.

Egyelőre, s elvileg kimondatik a tanulói fegyelem alatt álló növendékekre nézve a pénzbüntetések eltörlése, mivel e büntetési mód nem természetes; a magántanítói rendszer helyett a felügyelői rendszer alkalmazása; és hogy a korrepetitország csak kivételesen, a szülők egyenes óhajására, s az igazgató hozzájárulásával történjék.

A második kérdés: a tanár-választás módosítsák-e, a napirendről levétetett, mert tapasztalati példák álltak rendelkezésre, hogy azon nehézségek, melyek miatt némelyek a tanár-választást módosítani óhajtották, a jelenlegi rendszer keretén belül is kielégítően elenyészteszhetők.

A harmadik kérdéssel: az igazgató-választásnak módosításával, még gyorsabban végeztek; mert, az ajánlott módosítás annyira ellenkezik az egyház alkotmányának szellemével, hogy ennek sarkalatos megbontása nélkül, alkalmazása el sem képzelhető.

Az elvi kérdések tisztázása után, hozzá fogott a bizottság a módosított tervezet megvitatásához, melyet Parádi Kálmán, tanügyi előadó, az egyes kollegiumi előjáróságok véleményezése alapján állított össze.

A tervezet pontozatait egyenként olvasták fel, és vitatták meg, arra törekedve, hogy bevétessék a különböző rendszabályokból mind az, a mi jó, és mellőztessek, a mi ellenkezik a protestáns tanügy józan szellemével. Több pontját a tervezetnek vita nélkül fogadta el a bizottság, mások felett hosszabb-rövidebb vita keletkezett; szélesebb körű eszmecsere csak annál a pontnál keletkezett, a mely a kollegiumi tisztviselők másodszori megválaszthatásáról szól. Ezzel a ponttal kapcsolatosan, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, a következő határozati javaslatot nyújtotta be.

«Javaslat. A kollegiumi előjáróság a gimnáziumi és elemi iskolai igazgatókat, a gazdasági felügyelőt, valamint a kollegiumi könyvtárost, a rendes tanárok közül, titkos szavazással hat évre választja, a szolgálati idősbőség sorrendjétől függetlenül, tisztán a tanári és adminisztrációs kiváló hajlamokra és készütségre tekintetből, s a választás eredményét bejelenti az Igazgató-Tanácsnak, jóváhagyás végett. A hat év múltán lemondó igazgató, gazdasági felügyelő és könyvtáros a következő ciklusra újra meg nem választható, a mi nem zárja ki azonban azt, hogy ők ez után, a már viselt tisztek viselésére, ismétlen is megválasztassanak.»

Őszinte meggyőződésből származó okokkal indokolta határozati javaslatát; hivatkozott lapunk megelőző számában megjelent fejtegetéseire, a protestáns lelkesedésnek sok helyen tapasztalható lanyhulására, arra a szomorú jelenségre, hogy tanárainkban nincs elég érdeklődés a közügyek iránt, nincs elég ámbíció, nincs éber munkakedv, s hogy mindezeknek kútfejét leginkább abban kereshetjük, hogy a nagy többség előtt el van zárva az út egyéni képességeinek érvényesítésére azon szerencsétlenül kifejlődött szokás következtében, mely szerint a már egyszer megválasztott tisztviselőket, egy és más tekintetektől, nem igen szeretik fölcserélni.

Parádi Kálmán határozati javaslatával szemben, az újra megválaszthatás elvét védelmezték Simon Ferenc, szászvárosi, Szilágyi Gyula, n. enyedi igazgatók, és Váro Ferenc, n. enyedi tanár.

Simon Ferenc helyesli a könyvtárnok választását; a más tisztviselők újra nem választásának előnyeit is elismeri, mert a ki igazgató volt, szélesebb látó körrel bír igen sok tekintetben, s ezt mint egyszerű tanár is igen jól érvényesítheti; de, a kényszerítő kimondást nem tartja szükségesnek, mert az igazgatónak bizonyos temperamentumra, bizonyos jellemvonásokra van szüksége, a mik nincsenek meg mindenkinben; hivatkozik arra, hogy több helyen a különböző intézetek közt verseny van, s itt a kollegium érdekében áll, hogy mindig a leghivatottabb álljon a kollegium élén, hogy a szükséges gyakorlat megszerzésére idő kell, s ennek megszerzése a kollegium kárára történik. Elismeri a testületi szellem hanyatlását, de bizik a protestánsizmus erejében, hogy ez nem fog sokáig tartani.

Váro Ferenc elismeri, hogy a választás elve megegyezik a protestáns szellemmel, de nem ismeri el, hogy ezzel megegyezik az eltiltás elve. Az újra nem választás ellenkezik a zsinati törvénnyel, melynek intenciója az, hogy az igazgató minél tovább legyen hivatalában. Ellenkezik az eltiltás az előjáróság bölcsességébe vetett bizalommal, s a megkötés, szerinte, jogelvélet lenne. Rosz hatásának is tartja egyfelől azért, mert akkor lépne le a tisztviselő hivataláról, mikor abba beletanult, s az utódnak ismét tapogatóznia kellene; másfelől, a tisztviselő a ciklus vége felé nem végezné teendőit kellő buzgósággal, s így a kollegiumok története hullámvonalhoz lenne hasonló.

Szilágyi Gyula a könyvtáros újra nem választását sem tartja helyesnek, mert ehhez még több gyakorlat kell, és főképp egyöntetű munkásság. A tisztviselők állandósága érdekében hivatkozik a miniszteri megbízottak kijelentéseire. Ugy véli, hogy az előjáróságnak kell elég erejének lennie, hogy az oda nem való tisztviselőt lemondathassa. Az újra választás eltiltásában nagy veszedelmet nem lát, de még sem járulhat hozzá.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1895. aug. 19.

Elnökölt: főtiszt. püspök, Szász Domokos, atyánkfia. Jelen voltak: Szász Gerő, egyházkerületi közjegyző, dr. Vályi Gábor, Deésy Gyula, igazg. tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Herceg Lajos, műszaki előadó, Deák

József, pénztárnok, Maksay János, számvevő, és Kádár János, segéd-titkár, és helyettes kölcsönügyi előadó.

Főtiszt. püspök aa. az ülést megnyitván, elrendelte az időközben elnökileg elintézett ügydarabok jegyzékének felolvasását, minek megtörténtével, az ismertett intézkedések megtétele jóváhagyó tudomásul vétetett. Ezen intézkedések közül e helyen sem mulaszthatjuk el fölemlíteni azokat, melyekkel Bethlen-kollegiumunknak a nt. Garda József, theol. tanár aa. nyugalmazására vonatkozó, s tek. Váro Ferenc, volt gimnáziumi igazgató aa. nak ezen állásáról való lemondását elfogadó határozatai jóváhagyattak. Igazgató Tanácsunk mindkét távozó tanár aa.-val szemben kifejezte azon őszinte elismerést, mely Garda József, aat. a theologiai tanári állás oly hosszas, és buzgó betöltéséért, és Váro Ferenc, aat. a gimnáziumi igazgatói tiszt kiválóan pontos, s valóban, mintaszerű viseléseért, a gimnáziumi rendtartás teljes újjá szervezésével végzett megbecsülhetetlen munkálkodásáért méltán megilleti.

Főtiszt. püspök, aa. a tárgysorozat megkezdése előtt, bejelenti, hogy a miniszterelnök úr őnagyméltóságától hivatalos értesítést nyert arról, hogy ő Felsege ez év szept. 22-én Kolozsvár városát meglátogatja, s egyúttal kérdést affelől, hogy óhajt-e az egyházkerület azon alkalommal hódoló küldöttséggel járulni ő Felsege elé? E kérdésre, főtiszt. püspök aa. igenlő választ adott, s a beszéd szövegét, melylyel az egyházkerület törhetetlen hűségét és hódolatát ő Felsege előtt tolmácsolni fogja, a miniszter-elnök úrnak már be is mutatta. Igazg.-Tanácsunk, főtiszt. püspök aa. ezen előleges intézkedését örömmel tudomásul vette; s hogy erdélyi ev. ref. egyházkerületünk részéről mentől nagyobb és tekintélyesebb küldöttség jelenhessék meg apostoli királyunk legmagasabb színe előtt, elhatározta, hogy körlevélileg az összes fő-, és algonok aait. összes esperes, és főjegyző aait. fölkéri, hogy magyar díszruhában, illetve, papi ornátusban, a nevezett nap reggelén nyolc órára az igazg.-tanácsú ülés-teremben összegyűlni, sziveskedjenek, a hódoló küldöttségben leendő részvétel végett.

Ez után következett a napirend, s ennek során első helyen Parádi Kálmán, tanügyi előadó aa. előterjesztése, melyben előadta, hogy dacára annak, hogy a nem állami tanárok országos nyugdíj-intézetébe való belépés iránti nyilatkozatok, az összes erre vonatkozó okmányokkal együtt, már közel egy éve fölterjesztettek a közokt. miniszteriumhoz, mindazonáltal ezen nyugdíj-intézet életbe léptetése iránt semmi intézkedés sem tétetett, s e miatt számos tanári család a legnagyobb aggodalmaknak van kitéve, s kollegiumaink a díjak beszédére nézve is nagy bizonytalanságban vannak. Igazgató-Tanácsunk ezen igen fontos, és tanárainkra nézve valóban életkérdést képező intézmény életbe léptetésének sürgetését maga részéről is szükségesnek tartván: elhatározta, hogy tájékozási-nyújtás végett kérdést intéz a közokt. miniszter úrhoz, s egyúttal fölkérte főtiszt. püspök aat. hogy személyes közbenjárásával hasson oda, hogy e kérdés, a lehető legsürgősebben, megoldassék.

Maros-Vásárhelyi kollegiumunk Előjárósága, hivatkozva arra, hogy az érettségi vizsgai miniszteri biztosok jelentései alapján, már nehányszor felhívást kapott a

közökt. minisztertől az iránt, hogy a latin klasszikai reáliák tüzetesebb tanításáról gondoskodjék, most előterjesztést tesz, és kéri abban azon határozatának jóváhagyását, mely szerint a latin órák számát a VII. és VIII. osztályban hetenkint egy-egy órával emelni, s e végből, ugyanazon osztályokban, a görög órákat megfelelően apasztani óhajtja. Igazgató-Tanácsunk maga is belátván a már amúgy is sürgős revíziót igénylő konventi tantervtől való emez eltérés célszerűségét: az Előljáróság határozatát jóváhagyta, sőt az állami tantervnek megfelelő ezen módosítás keresztülvitelére a kolozsvári, n-enedi, és sz.-udvarhelyi kollegiumokat is fölhívni határozta.

Székely-Udvarhelyi kollegiumunk Előljárósága jelentést téve a kollegiummal kapcsolatos elemi iskola megszüntetése tárgyában folytatott tárgyalások eredményéről, kéri az elemi iskola fokozatos megszüntetésének már a jelen évben leendő megkezdését, s egyúttal fölterjeszti Székely-Udvarhely városának azon átiratát, melyben az elemi iskola megszüntetése esetére állítólag a város által tett 7,000 forintos alapítvány megfelelő részletének visszabocsátását kéri a szervezendő községi iskola céljaira. Az elemi iskola már ez évben leendő megszüntetését Igazgató-Tanácsunk nem engedélyezhette, mert a tekintélyes számú református tankötelesek oktatását nem látja biztosítva, hanem fölterjesztést intézett a vallás-, és közoktatásügyi miniszter úrhoz egy községi iskola szervezésének sürgős elrendelése iránt; míg a város követelésére válaszolva, kijelentette, hogy a 7,000 forintosnak állított, de tényleg csak 4,000 forintnyi városi segély nem alapítvány, hanem gyűjtés eredménye, s nem is az elemi iskola, hanem a kollegium javára eszközöltetett, s így abból a város részére semmi ki nem adható.

(Vége következik.)

Az egyházmegyékből.

A görgényi egyházmegyéből.

A görgényi egyházmegye júl. 11. és 12-én tartotta meg Szász-Régenben tavaszi rendes közgyűlését, s kapcsolatosan, központi Papi Értekezletét, melyen Horváth Mihály, ny. főispán, főgondnok, Éltető Albert, nagybirtokos, algondnok, Körösy Albert, főszolgabíró, nagybirtokos, képviselő, és Bod Károly, udvarhelyi tanár, mint vendég, vettek részt.

A közgyűlést isten-tisztelet előzte meg, melyen Benedek Árpád, tanítókból alakult énekkara működött közre, és Balog Sándor, táncsi körlelkész Máté XI. 28. verséről tartott szépen átgondolt egyházi beszédet.

Az esperesi vizsgálat eredménye, a helyenkinti álla-

potok feltüntetése után, abban kulminál, hogy a haladás minden téren kedvező, mit annak köszönhetni, hogy főuraink áldozatain kívül, lassankint mind több áldozatkész gondnok, presbiter és tanító lép a haladás zászlóját hordozó pap mellé abba a küzdelmes sorompóba, mely tesz, csatáz, megavultat igazít, újat épít.

Igy Disznajó téglagyárával gazdagul. Kis-Fülpös, M.-Jára államiskolát kapnak. Gernyeszegen néhai gróf Teleki Domokosné a gyermek-menhelyet 3,000 forinttal biztosítja. Kőbölkúton br. Vay Bélától az egyház nyolc hold birtokot nyer ajándékba, hogy új papja biztosítva legyen. Körtvefáján a kepeváltás új világa dereng. Magyaró 10,000 ftos iskolát épített. Nagy-Ölyves vidékén körlelkészségbe gyűjtettek az elszort csontok, hogy megelevenüljenek. Radnótfája messze tündöklő templomot emelt. Sáromberkén a gróf Teleki-család új iskolát állit. Görgény-Szentimrén új orgona zeng a hivek énekével. V.-Szentiványon a tanerő nem elég. Uzdi-Szentpéteren, Tusonban, Págoocsán, mint a Mezőség oázaiban derék, jóra való léviták küzdenek a kálvinista magyar vallás szolgálatában. Toplicán, s nagy vidékén a példának hatása van. Abafája a Szabó-hagyatékkal önálló egyházzá erősül. Beresztelke a báró Bánffy-család nagylelkűségével templomát alakította át. E.-Csinád épített évek óta. A diakonisszák működése a szegény-ügy szolgálatára életbe lépik. Több helyen az új kántor-tanítói nemzedék két-három-négy szolamu khorusokat létesítnek az ifjuságból. A Papi Értekezletek a népre nagy hatással, a papságra nézve a nemes verseny buzdítással van. A kolozsvári Szeretetház javára gyámintezetünkből 500 forintot szavazunk meg. A papnék temetkezési egyletét megalakítjuk. Szóval, csöndesen bár, de munkálkodunk, s még ebédjeinken a szót is egy-egy koronával fizetjük a Szeretetház alapjára, mit Tavaszgyőző juttat rendeltetése helyére.

Ülés rendjén, kőbölkúti új pap, Horvát Ödön, és két kántor-tanító beiktatása után, a közgyűlés segélyeket osztott ki a Benkő-alapból Elekes Imre, theologus, és Szász Ödön, jogász, papi árváknak, valamint a Szabó-alapból Bőjthe Albert, VII. osztályu tanulónak és Ercse Miklós, képezdei növendéknek, összesen 108 forintot.

Esperesi, számvevői, főjegyzői, tanügyi és pénztárnoki ügyek rendes mederben vannak. Hivatás, rátermettség jellemzi a tisztikart; gondnoki, világi elem gyorsítja az ügykezelést. Az evangéliomi haladás eszméje lobogtatja a vezérlő esperes kezében a zászlót, az önzetlen kartársi ragaszkodás ámbiciónálja a tábort, hogy tette kész szívvvel, észszel munkáljuk a jelent a jövő fundamentomául a végre, hogy mindenen ékesen, és jó rendel legyenek közöttünk.

Bőjthe Ödön,
e.-csinádi ev. ref. pap.

TÁRCA.

Geese Dániel, és emberszereteti intézete.

(Folytatás.)

Az előbbieken foglalt életrajzi adatok kiegészítésül, nem mellőzhetjük azon benső baráti viszony fölemlítését, a mely dr. Geese Dániel és Antal János, azon időben a marosvásárhelyi ref. kollegium egyik tanára, utóbb erdélyi ev. ref. püspök között létezett. A mely viszony az emberszereteti

intézet keletkezésének megvalósítására elhatározó befolyással, és üdvös horderővel birt.

A szó legnemesebb értelmében vett ezen baráti viszony a csaknem egy életkoru, kiváló tehetségekkel megáldott, szegény sorsból önerejükön, s érdemeik által fölemelkedett, közpályájukon sok hasznos szolgálatot tett, általános elismerést és tiszteletet nyert nagy emberek között még a gyermek, és fölserdült ifju korban, a marosvásárhelyi kollegium falai

közt kezdődött, fejlődött ki, melynek mindketten növénydékei voltak.

Gondviselészerűleg tárul fel előttünk az alapítvány történelmében, hogy ők annak létrehozásában, megvalósulásában kölcsönösen miképpen hatottak közre, egészítették ki egymást, s hogy midőn az alapvető Gecse Dániel közbe jött súlyos betegsége, s arra bekövetkezett kora halála miatt, az alapot rendezetlenül, bizonytalanul hagyta hátra, a szent ügynek kezéből kiesett fonalát miképpen vette és karolta fel Antal János, mint végrendeleti végrehajtó, s az alapítványlevelél 36. szakasza értelmében, az intézet felügyeletére hitbizományilag meghívott, láncszemként, családjá tagjaival biztosítva, s révpartra vezetve azt.

Az emberszereteti intézet eszméje is, a mely a létét való küzdelmek között élete javát eltöltött, családot nem alkotó Gecset hevitette, mérsékelt anyagi viszonyok között is, a közjólét előmozdítása érdekében valami maradandót, jelentékeny horderejűt létesíteni, azon egyházi beszéd hatása alatt nyert határozott alakot, gyakorlati megoldást, melyet Antal, mint egyházi szónok, a Sárospatakról 1671-ben erőszakosan kihányt, vándorlás közben Gyula-Fehérvárra vonult, felsőbb rendeletre onnan is elűzött, s negyvennégy évi hányatás után M.-Vásárhelyt állandó menhelyet talált ev. ref. főiskola letelepedésének első százados ünnepélye alkalmával M.-Vásárhelyt, 1818. jun. 28-án a várbeli templomban tartott.

A vakhit, s azzal karöltve járó abszolutizmus azon sötét korszakának nem csak az ünnepély tárgyát tevő tanintézetet, hanem a nemzet létét, alkotmányát is veszélyeztető üzemeket is ecsetelő, s ezekkel szemben az isteni ondviselés oltalmát, s az azokra vezető utakat, eszközöket feltüntető szónoklat inspirációja alatt ötlött Gecsenek elméjébe azon gondolat is, hogy ha az előtt száz évvel valaki a kollegium javára 100 forint alapot letéve, azt kamataival folyton tökécsitette volna, az hova fejlődött volna, és miből állana jelenben!

Gondolatát, a templomozás után haza kísért barátjával, Antallal közölve, még akkor számítást tettek, s az eképpen tökécsített 100 forint alapot, az eshetőségek kizárásával, 35,100 forintból állónak, s lehetségesnek találták, hogy ily módon, kevésbé tehetősek is, a közhaszonra jelentékeny mérvben befolyhassanak.

Ez után nem soká hozzá is fogott Gecse eszméjének kiviteléhez. Már 1820-ban, a végett, a kollegium levéltárába 2000 v. R. forintról szóló kötelezvényt tette le, s hozzá fogott alapítvány-levelé megírásához, a melyet kevés változtatással, halála előtt egy pár hóval, 1824 márc. 10-ére fejezett be, és március 15-én kir. táblai ítélőmesteri hiteles megerősítéssel láttatott el.

A nyomtatásban meglevő, közhasználatra álló alapítvány-levelét, elvontan tanulmányozva is, abban egy valódi emberbarát, hazafi kimagasló alakja, egész lényé tükröződik vissza. Abban feltaláljuk a gondviselés oltalmára vezető utakat, miképpen kell a gonoszt jóval legyőzni, s a nemzet testén ejtett sebeket is orvosolni.

Alapítványlevelének ide iktatott első és második szakaszában nyilvánul előttünk a maga teljességében azon magasztos feladat, melynek megközelítését intézete által Gecse maga elébe kitűzte.

«1. Az emberi nemzet nagy familiájában a boldogságra vezető első lépcső az erkölcsi tökéletességre való törek-

vés, mely szükségesképpen fölteszi az értelem megvilágosítását, és a mi ettől elválhatatlan, az akaratnak megjobbítását. Innen buzognak ki a társasági élet minden egyéb forrásai; ez az a mozdíthatatlan alap, melyen vagyon fundálva a közönséges emberi szeretet, filántrofia, és minden társaságbeli kölcsönös köteleességek.

Az elme megvilágosítása, és a szív megjobbítása nemes munkáit egyedül a jó növeléstől, jó növelőktől, s azon tudományok műhelyeitől lehet várni, melyek kicsiny hazánkban is ilyen nemes célra állítottak fel. Ezek közé számlálom a maros-vásárhelyi szépen virágzó reform. kollegiumot, a melyben én is vettem növeltetésemet, és csekély formáltatásomat; a közjónak munkálkodása, és a haládatosság megkívánják, hogy az iránt felejdékeny ne legyek, és ámbátor hogy itten előadandó intézetem nem vallásos, hanem filántrofikum, de csakugyan, hogy én ebben a m.-vásárhelyi ns. ref. kollegiumról, legelől s kitelhető kedvezéssel gondoskodom azt a haládatosság okozza; megmaradván e mellett is az intézetnek emberszereteti közönséges célja.»

A főntebbiekben foglalt általános cél mellett, hogy dr. Gecse előtt a nemzet konszolidációjára irányuló törekvés is lebegett, s arra vezető eszközökül a nemzet nyelve, kulturája fölényének érvényesítését, a köz-, vagy állami iskolák behozatalát tekintette, s a szabad vallás-gyakorlat útait is egyengette, s így e téreken is előharcosul működött: kitetszik az alapjából segélyezendő tanintézetek, vagy felállítandó elemi iskolák tanrendszerére vonatkozó alapítványlevelének 31, illetőleg, 42--44 szakaszaiban előjövő intézkedéseiből.

A magyar nyelv, s annak tanítása fontosságáról a 31-ik szakasz alábbi soraiban elmélkedik, emlékszik meg.

«31. Különösen a magyar nyelvnek, mint a nemzetiség egyik palladiumának tisztaságára és becsére, ezen tudományok magyar műhelyében szorgalmatos felvigyázat legyen; itt minden nyelvek tanulásának helye vagyón, de vigyázni kell arra, hogy az idegen nyelvek tanításában rendkívül való buzgóság meg ne károsítsa hazai alkotásunknak ezen egyik erős oszlopát.»

A köziskolák hivatását, rendeltetését a 44-ik szakasz alábbi kitételeiben tünteti fel a most előtérbe lépett egyházpolitikai reform alapelvekkel a főbb vonásokban megegyezőleg.

«Mind a két nemen levő gyermekek, minden vallás-különbség nélkül, egyiránt vétessenek be ezen előiskolákba, és a tanítók telességgel, hivataluknak elvesztése alatt, a vallástudományra ki ne terjeszkedjenek, hanem minden különböző valláson levő gyermekek a vallástudományt tanulják meg a maguk vallás-tanítóiktól, papjaiktól, s minden vasárnapon, innepnapokon gyakorolják a maguk vallások szerint való templomokat; annyival kevésbé ne merészeljék a tanítók valamely vallásos szektára édesgetni, vagy erőltetni az éretlen gyöngye gyermeki elméket, és ez által a vallásbeli különböző vélekedéseket és indulatokat egymás ellen fölgerjeszteni, avagy csak hidegséget és bizalmatlanságot is szerezni, hogy ezen előiskolák nem csak a tanulásnak, hanem az egyezségnek, a felebaráti szeretetnek és jó hajlandóságnak is iskolái legyenek, hogy innen kiindulva, jövődében ezekből egymást eltűró, békességes, csendes polgárok legyenek, és a vallásos vélekedések különbsége mellett is, a törvény és fejedelem iránt való hívséget egybekapcsolatván, egyetértő jó hazafiak formáltassanak.»

Folytatás az 1/4. ív mellékletén.

A közművelődés fejlesztésének előmozdítása mellett, az anyagi téren is párhuzamosan igyekezett dr. Gecse az általános jóllétet fölkarolni, a szegények, özvegyek, árvák segélyezése, a betegek ápoltatása, továbbá, az iparüzlet, pénzforgalom, mint a kereslet, vagyonosodás eszközeinek támogatása által.

Ezen célok előbbrevitele eszközölhetéseért rendelte alapítvány-levele 21. 46—51. szakaszaiban előjövő intézkedései értelmében a M.-Vásárhely városa javára szolgáló negyedmillió forint jövedelem jelentékeny részét fordíttatni, és óhaját fejezte ki, hogy a királyi kormányzék rendelkezésére bocsátott negyedmillió jövedelmei is, ad analogiam, érvényesüljenek.

Pénzalapjának állandó székhelyéül pedig, annak életbe lépte utáni időkre nézve is, M.-Vásárhely városát tűzte ki lekötelezőleg.

A fönnebbiekben körvonalozott nagy feladatok megközelítésének megoldhatásáért, dr. Gecse, a mint fönnebb is említettük, 1820-ban 2,000 v. R. forintról szóló kötelezvényt tett le, s ahhoz csatolva Aranyosszék akkori főtisztje, gr. Kemény Miklós részéről, ugyanazon célra, ünnepélyesen felajánlott 1,000 v. R. forintot, s ezen alap kamatainak folytonos tőkésítésével, annak egymillió váltó R. forintra való felnövekedését, és akkor intézetének életbe léptetését rendelte el. Ezen időpont eljövételét száz évre, sőt az előttré számította és vélte bekövetkezni. Alapjának megtörtént életbe léptével, annak fele része, így félmillió tőkének, kezelését az erdélyi ref. Igazgató-Főtanács, a másik félmilliót a királyi kormányzék fennhatósága alá helyezte, azon kikötéssel, hogy az egyházi Főtanács az ő jutalékából annak felét, azaz, 250,000 forint tőke jövedelmét a m.-vásárhelyi ref. kollegiumnak, valamint a királyi kormányzék is jutalékából 250,000 forint jövedelmet Maros-Vásárhely városának szolgáltatassa ki az alapítvány-levelében meghatározott célokra fordítása végett, és hogy az egyházi Főtanács, úgy a királyi kormányzék is a rendelkezésükre bocsátott félmillió jövedelmet, ad analogiam, használják fel.

Alapítványa életbe léptéig is, kivételesen meghagyta, hogy annak fennállása 50-ik évében, azaz, 1870 év végétől kezdve, az alap évenként befolyó kamatjki egyhatod része a m.-vásárhelyi ref. kollegium, illetőleg, egyház segélyezésére kiadassék.

A felekezeti ségen felül emelkedett Gecset a m.-vásárhelyi kollegium iránt tanusított kedvezménye, s általában a Maros-Vásárhely városa érdekei jelentékeny mérvű felkarolásában, a hála, az emberi kebel egyik legnemesebb érzelme vezette. A kollegium iránt, hogy abban nyerte növeltetését; a város irányában, hogy az az üldözött alma maternek menhelyet adott.

(Folyt. következík.) Csernátóni M. Zsigmond.

Különfélek.

= **Mai és következő számunkban** megtalálhatják olvasóink a miskolci püspöki konferencia által kiadott javaslatot, mely a konvent elé lesz terjesztendő. Minden esetre, hasznos útmutatásokat foglal magában, melyeket jó lesz, gondos figyelemre méltatni és követni; bár mi úgy találjuk, hogy még igen sok pótlék járulhat hozzá. És miután a konvent csak majd ősz derekán ül össze, a magunk részéről semmi rendkívülit sem látnánk benne, ha az egyházkerületek a ma-

guk számára már most kiegészítésekkel járulnának a netalán észlelt hiányok pótlására. Az elvek, a cél oly világos formában állanak minden szabadelvűen gondolkozó előtt, hogy az egyes egyházkerületek intézkedései semmi esetre sem hatnának zavarólag az egyetemesre, míg az egyes lelkipásztorok még is igen kitünő hasznát vehetnék.

= **Halommal omlanak a miniszteri körrendeletek** a reform törvények végrehajtása érdekében, a melyeket, bizony, jó lesz megtanulni, tudni, mert nem-teljesítésük súlyos következményekkel fog járni. A legújabb a születések, és halál-esetek bejelentése érdekében állapít meg polgári kötelességet, melyet ha valaki nem teljesít, oly kihágást követ el, mely 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik. Ez a körrendelet öt vasárnapon, szept. 1. 8. 15. 22. és 29 én ki lesz függesztve a község házánál, és az előjáróság által megmagyarázandó. Jó lesz, ha lelkész-társaink is elkövetik a lehető hibeik felvilágosítása érdekében, mert a papnak kötelessége, mindent megtenni, hogy a szabadelvű törvényekkel szemben a legkisebb ellenszenv is elsimuljon; és hogy az életbe való beplántálásuk mindjárt az elején birjon azokkal a föltételekkel, melyek biztosítják a szebb jövőndő édes gyümölcszeit.

= **Zelenka Pál, a tiszai ágost. ev. egyházkerület püspöke**, a legközelebb Debrecenben tartott kerületi közgyűlésen állásáról lemondott azzal a megokolással, hogy az egyetemes zsinaton hozott törvények életbe lépte alkalmából, minden egyházi főhivatalnoknak le kell mondani, és magát új választásnak vetni alá. Kérték, hogy lemondását vonja vissza, azonban, ezt megtenni, hajlandó nem levén, a gyűlés a választást nyomban el is rendelte. Kétségen kívül, Zelenkát ismét meg fogják választani, és ezzel a dolog rendben lesz. Ha ugyan rendben lesz. Zelenka meggyőződése és álláspontja alkotmányjogi kérdést involvál. Élethossziglan választassék-e a prot. püspök, mint a monárkhák; vagy esztendőkhöz kötve, mint a köztársasági elnökök? Vajjon, nem úgy néz ki ez a dolog, mint ha vissza kellene hozni a papmarasztást? Minden esetre, precedens. Ha a Zelenka felfogása jogosult, akkor érinti az egyetemes magyar protestantizmust; ha csak individuális meggyőződés, akkor nem volt érdemes, tengeri vihart idézni elő egy pohárka vízben. És ha meg nem választanák ismét? Nő, ez nagyon furcsa lenne!

= **Az új egyházi törvények életbe lépése óta** m.-goroszlói egyházunknak jutott az öröm, hogy egyhangulag meghívott lelkésze, Patay Lajost, folyó hó 12-én beiktatták egyházába. A rokonszenves, szép készütségű ifju lelkész, Viski Pál, esperes iktatta be, és az egyszerű egyház meleg szeretettel, és reménnyel fogadta fiatal papját. Legyen áldás az egyházon, és ifju munka-társunkon!

= **Szives kérelem.** Kolozs-Kalotában levő összes paptársaimat szivesen kérem, mondják ki az özvegy-árvai gyámintézet legközelebb tartandó Értekezletén, melyet nt. esperesünk 1895 szept. 11-ére hívott össze, hogy: 1. az általános özvegy-árvai gyámintézet felállításával, mi a miénket lezárjuk, és új tagot nem veszünk fel; 2. A befizetéseket a lehető legkevesebb összegekben állapítjuk meg; 3. az özvegyek remélhető apadása esetére, meghatározzuk azon összeg legnagyobb tételét, melyet egy özvegy nyerhet, legyen 500, vagy 400 forint; 4. midőn a legutolsó részes özvegy is kihál, az egész vagyon a kolozs-kalotai papságé legyen, azon céllal, hogy a ki önhibáján kívül szolgálat-képtelenné válik, vagy, ha bár ideiglenesen is, segélyre szorúl, például, természeti csapás esetén, ebből, kérésére, segélyt kapjon, mit a Papi Értekezlet tárgyal. Indokolom az Értekezleten, élő szóval. Mákó, aug. 23. 1895. Valler József, ref. pap.

= **Özv. Sűgár Jánosné**, szűl Gergely Mari, bardóci egyház-községünknek egy dízes szószer-takarót ajándékozott. A szegénysorsu özvegy asszony titokban készítette, és könyezve jött hozzám, mondván, hogy «özvegyen maradván, nem tudta másképpen megvigasztalni szívét, mint hogy az egyháznak, a templomi szószerre, egy takarót vásárolt, ha szives lennék elfogadni, mert, ő erősen szereti az isten házáat.» Áldottak azok a könyvek, melyeket ez a csekély-vagyonu özvegy asszony hullatott! Az ilyen könyvek éltetik, és virágoztatják a mi anyaszentegyházunkat. Fogadja a nemeslelkű ada-

kozó, a nyilvánosság terén is, halás köszönetemet, úgy magam, mint egyházam nevében. Bardóc, 1895. aug. 23. Mező Lajos, ev. ref. s.-lelkész.

= A tekei ref. egyház a torony-alap javára, István király napján nyári táncmulatságot rendezett. E jó eszme nemcsak erkölcsileg, de anyagilag is jónak bizonyult, mert a tiszta jövedelem eddig 100 forinton felül hozott a toronyalaprak. Felülfizettek a következők: Dózsa Endre, 10 frt. Lénárt József, (esperes) 10 frt. Putnoki Domokos, 5 frt. Dr. Hegedüs Árpád, Szilágyi Károly, 4—4 frt. Forró Géza, 3 frt. Grosz József, 2 frt. 50 kr. Balázs József, 1 frt. 50 kr. Makai András, Makai Miklós, Farkas József, Káin József, Seiner Mihály, Dr. Wermesser Gyula, Veszprémi Antal, Kis Lajos, Herczeg Albert, Dr. Vagner Vilmos, Supiter János, Gergelyfi Sándor, Miklós József, Réner Károly, Lugosi Zsuzsika, Suller Gusztáv, 1—1 frt. Nyárádi Dénes, Káin Mihály, Dr. Gölnér Hugó, Haltrik Sámuel, Káspér Mihály, Nözner Gusztáv, Gaál Gyula, Szabó Ferenc, Ászmán Rezső, Bernáth Gyula, Darabont András, Molnár Ferenc, Csernátóni Ignác, Dr. Brán Jenő, Dr. Brozer Adolf, László Ferenc, Pap Dénes, Konya Ferenc, Dézsi Sándor, Végh János 50—50 krral, összesen 66 frt. Fogadják a jószívű adakozók és a buzgó rendezők egyházam halás köszönetét. Teke, 1865. aug. 25. Debreceni Gyula, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2709—1895.

FELHÍVÁS,

az összes esperesekhez, püspöki egyházainkhoz és kollegiumainkhoz.

A folyó év április 2—6. napjain tartott egyetemes konvent jegyzőkönyvei szétküldetvén, fölhívjuk címet, hogy azok árába darabonként 30 krt, s így az egyházmegyei levéltárak számára küldött 1—1 ingyen példányt bele nem számítva, a következő összegeket folyó évi október hó 1-ig terjeszszék föl keblbi pénztárunkba, a következő egyházakból:

1. A vajdahunyadi, 24 példány után, 7 frt, 20 krt. 2. a gyulafehérvári, 12 péld. után, 3 frt. 60 krt. 3. A nagyenyedi, 35 péld. után, 10 frt. 50 krt. 4. A kolozsvári, 2 péld. után, 60 krt. 5. A kolozskalotai, 35 péld. után, 10 frt. 50 krt. 6. A szilágyszolnoki, 62 péld. után, 18 frt. 60 krt. 7. A deési, 25 péld. után, 7 frt 50 krt. 8. a széki, 38 péld. után, 11 frt. 40 kr. 9. a nagysajói, 13 péld. után, 3 frt. 90 krt. 10. A görgényi, 33 péld. után, 9 frt. 90 krt. 11. A marosi, 63 péld. után, 18 frt. 90 krt. 12. A küllői, 35 péld. után, 10 frt. 50 krt. 13. A nagyszebeni, 14 péld. után, 4 frt. 20 krt. 14. Az udvarhelyi, 50 péld. után, 15 frtot. 15. Az erdővidéki, 13 péld. után, 3 frt. 90 krt. 16. A sepsii, 36 péld. után, 10 frt. 80 krt. 17. Az orbai, 11 péld. után, 3 frt. 30 krt. 18. A kézdii, 13 péld. után, 3 frt. 90 krt. 19. A püspöki egyházaktól egyenkint 30—30 krt. 2 frt. 70 krt. 20. Végül, a hét kollegiumtól összesen 2 frt. 10 krt.

Kolozsvárt, 1895. augusztus 5.

Kádár János,
s.-titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök

1012—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett, farcádi egyházközség énekvezér-tanítói állomása ezennel pályázat alá bocsáttatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül, 187 frt 37 kr. értékű kepe és kanonika porció haszonélvezete, 242 frt. államsegély. A 187 frt. 37 kr. értékű kepe felerészét haláláig, a nyug. tanító élvezi.

Pályázati határnap f. év szept. hó 20-ika, folyamodások nt. Menyhart András, esperes aához, Kecsetre küldendők, u. p. Sz.-Udvarhely.

Kolozsvárt, 1895. auguszt. 26. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1009—1895.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang reform. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett marosvécsi egyházközség orgonista-énekvezéri állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: Tisztességes új lakás, gazdasági épületekkel, gyümölcsös és veteményes kerttel; kanonika, kepe, malom-vám és tűzifa értéke, hivatalos becslés szerint, 229 frt. 7 kr.; egy megmivelve átadandó szántóföld évi haszna 20 frt. melyhez járul a főpátronus-udvartól 30 frt. a hivatottól fölajánlott 30 forinttal együtt 60 frt. készpénz; összes fizetés tehát 309 frt. 7 krt. tesz ki.

Kötelességei: a rendes orgonista-énekvezéri teendőkön kívül, tanítani az államiskola alsóbb osztályaiban a vallást, mindenik osztályban az egyházi éneket hetenkint 2 órán, valamint az ifjakat télen át hetenkint két estvén az egyházi énekekben gyakoroltatni.

Pályázati határnap: folyó évi szeptember 8. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához, Magyaróra, u. p. Disznajó küldendők.

Kolozsvárt, 1895. augusztus 25. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök

832—1895.

KÖRLEVÉL,

a nagyenyedi egyházmegyéhez tartozó egyházközségek t. presbiteriumainak, illetőleg, képviselőtestületeinek, és a felekezeti isk. tanítóknak.

Mínt hogy az egyházmegyei képviselők megbízatása folyó év végével lejár, ezennel felhívom mindenik t. presbiteriumot, illetőleg, képviselő testületet, a törvénykönyvi utasítás 5. §. e. pontja és 16. §-a értelmében, hogy a következő 1896—1898 évkörre f. évi szeptember 22-én, esetleg, 29-én egyhm. képviselőjét szabályszerűleg megválasztani, s a választási jegyzőkönyvet esperesi hivatalunkhoz beküldeni, sziveskedjék.

A t. tanító urakat szintén felhívom, a törvénykönyvi Utasítás 34. § a értelmében, hogy kartársaik közül 6 egyhm. képviselőt válasszanak, illetőleg, szavazó levelüket beküldjék.

A nagyenyedi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától. Miriszlón, 1895. augusztus 25-én.

Sándor János,
esperes.

387—1895

MEGHÍVÓ.

A kézdi ev. ref. egyházmegye f. évi szeptember hó 15-én, d e 9 órakor, K.-Vásárhelyt, a városháza nagytermében tartja ez évi rendes közgyűlését, melyre annak illetékes tagjait tisztelettel meghívom.

Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. Felsőbb hatósági leiratok és átiratok. 3. Esperesi jelentés a f. évben tartott egyházlátogatásról. 4. Jelentés az egyházmegyei tanács időközi működéséről. 5. Tanügyi előadó jelentése. 6. Az egyházmegyei szabályrendeletek tárgyalása. 7. Beadványok, indítványok tárgyalása.

A közgyűlést megelőző isteni tiszteleten tiszt. Zayzon Lajos, feltorjai lelkész aa. végzi a papi szolgálatot.

Figyelmeztetnek az orsz. közalapról segélyben részletetésért folyamodni akaró egyházközségek és tiszt. lelkészek, hogy a szabályszerűen kiállított kérvényüket küldjék be a közgyűlés napja előtt az esperesi hivatalhoz.

A közgyűlést megelőző napon, szeptember 14-én, d. e. 10 órakor a házassági törvényszék tart ülést, miről peresek értesítendők.

Lécfalván, 1895. aug. 26-án.

Zoltáni Elek,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy negyedív melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvárt.